

ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΟ Τ.Ε.Ι. ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΓΕΩΠΟΝΙΑΣ
&
ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΤΡΟΦΙΜΩΝ ΚΑΙ
ΔΙΑΤΡΟΦΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΤΕΧΝΟΛΟΓΩΝ ΓΕΩΠΟΝΩΝ

Κατεύθυνση: Αγροτικής Οικονομίας

ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ
ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ ΣΤΙΣ ΑΓΡΟΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ: Η
ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ
ΝΕΟΥ ΣΟΥΛΙΟΥ ΣΕΡΡΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

της

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑΣ ΚΟΝΤΟΥ

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια: Σταυριανή Κουτσού

Αναπληρώτρια Καθηγήτρια

Θεσσαλονίκη, Νοέμβριος 2016

**ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΟ Τ.Ε.Ι. ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΓΕΩΠΟΝΙΑΣ &
ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΤΡΟΦΙΜΩΝ ΚΑΙ ΔΙΑΤΡΟΦΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΤΕΧΝΟΛΟΓΩΝ ΓΕΩΠΟΝΩΝ**

Κατεύθυνση: Αγροτικής Οικονομίας

**ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ
ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ ΣΤΙΣ ΑΓΡΟΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ: Η
ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ
ΝΕΟΥ ΣΟΥΛΙΟΥ ΣΕΡΡΩΝ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
της
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑΣ ΚΟΝΤΟΥ

**Επιβλέπουσα Καθηγήτρια: Σταυριανή Κουτσού
Αναπληρώτρια Καθηγήτρια**

Θεσσαλονίκη, Νοέμβριος 2016

Σουμπάσκιοϊ: Νταρνακοχώρ' κι αυτό παλιό, τώρα του λέν' Νέου Σούλι,
κριμασμένο σα σταφύλ' απάν' στ' πλαγια'. Ασωτα τα τρεχάμενα νιρά,
μπαχτσούδια κι γιουτζιέδεις μοσχομυρίζουν που παντού. Εμ τι γνήσια
παλληκάρια, κει ήταν η κλεφτουριά κι αργότερα στου Μακιδονικόν αγώνα κει
ήταν του Κομιτάτου. Που κει ξικνούσαν συντροφιάς κι χπούσαν όλα τα σκλιά.

Έχουν κι τραγούδ': «Του Σουμπάσκιοϊ τα παλληκάρια πολιμάνε σα
λιοντάρια...»

Εμ κι τι φιλότιμοι ειν' οι Σουμπασκιόληδεις, τι καλνοί, του βρακί τς να
βγάλουν να στου δώσουν, κι τι γλιντζέδεις, τι μιρακλίδεις, δε φτάνουντι στου
χουρό κι στου τραγούδ'. Εμ έτσ' είν' τα παλληκάρια τα καλά, ξέρουν να
χουρεύουν, ξέρουν να τραγδούν', ξέρουν κι του ριβόλ' να πιάνουν, στου μιτιρίζ'
να ζουν. Σ'όλα τα Νταρνακοχώρια τραγδούν τραγούδια Σουμπασκιολήδκα.
Γάμος κι χαρά δε γένιτι χουρίς τραγούδ' που κει, αν δεν πούν «το Κατερινιώ»
γάμος δε τσακών', γάμος δε στεργιών'. Είδεις άνθρωπο να χουρεύ' κι να
τραγδεί να του χαίρισι, φτος μέσα στου ζουνάρι τ' μαχαίρ θα έχ' ριβόλ' θα
έχ' για ώρα ανάγκ', φτος λιοντάρ είναι, ρωμιός είναι, τα' Μέγ' Αλέξαντρου
γινιά.....

Του Δημήτρη Αδαμόπουλου

Αφιερωμένο σε όλους τους κατοίκους του χωριού μου,
με την ανοιχτή καρδιά και την μεγάλη αγκαλιά!

Η παρούσα εργασία είναι αφιερωμένη στην μητέρα μου
Την πολυτάλαντη! Την φίλη, αδερφή, δασκάλα, μάνα.
Που με μάλωσε, με πίεσε, με στήριξε, με αγκάλιασε, μου έδειξε τον σωστό
δρόμο και με σήκωσε στα χέρια για να αντέξω μέχρι εδώ.

Ευχαριστώ μάνα!

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα εργασία, μελετά το κοινωνικό κεφάλαιο στις αγροτικές περιοχές και τρόπους με τους οποίους αυτό εκφράζεται και διαμορφώνεται. Σκοπός της εργασίας, είναι η μελέτη του κοινωνικού κεφαλαίου συγκεκριμένα στην αγροτική περιοχή του Νέου Σουλίου Σερρών, με σκοπό την διερεύνηση των απόψεων και στάσεων των κατοίκων της περιοχής και των μελών του τοπικού αγροτικού συνεταιρισμού. Θεωρώντας τους συνεταιρισμούς την σημαντικότερη μορφή συνεργασίας, αλλά και την πιο διαστρεβλωμένη έννοια στην χώρα μας, θεώρησα άξιο να μελετήσω το θέμα αυτό στην περιοχή μου καθώς αναπτύσσεται μέσα μου ένα ιδιαίτερο ενδιαφέρον για το συγκεκριμένο θέμα. Η μελέτη αυτή, έγινε με την χρήση ερωτηματολογίων, τα οποία συμπληρώθηκαν από διάφορα άτομα του χωριού. Από την μελέτη, προέκυψε πως οι περισσότεροι κάτοικοι της αγροτικής κοινότητας ενδιαφέρονται και πιστεύουν στην συνεργασία ως μορφή στήριξης και ανάπτυξης της κοινότητας τους, ωστόσο η πλειονότητα φοβάται να συμμετάσχει σε κάποια οργάνωση ή συλλογική δράση ακόμα και αν οργανώνεται από τους συγχωριανούς τους.

Λέξεις κλειδιά: Κοινωνικό κεφάλαιο, κοινωνική οικονομία, συνεργασία, συνεταιρισμός, Νέο Σούλι Σερρών

ABSTRACT

This thesis, examines the social capital in rural areas and the ways in which it is expressed and formulated. The aim of the work is the study of social capital particularly in rural area of Neo Souli which is located in Serres, Greece, to explore the views and attitudes of local residents and members of the local agricultural cooperative. Considering cooperatives as the most important form of cooperation, but also the most distorted concept in our country, I considered worthy studying this issue in my area as it develops in me a particular interest in this topic. This study was conducted using questionnaires, which were completed by various people in the village. The study revealed that most inhabitants of a rural community are interested and believe in cooperation as support and development form of their community, but the majority is afraid to participate in an organization or collective action even if run by the villagers.

Key words: social capital, social economy, cooperation, cooperatives, Neo Souli Serres

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	i
ABSTRACT.....	ii
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.....	iii
ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΙΝΑΚΩΝ.....	v
ΠΙΝΑΚΑΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ.....	vi
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο – ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΚΑΙ ΜΟΡΦΕΣ ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ.....	3
1. Εννοιολογική Προσέγγιση του Κοινωνικού Κεφαλαίου.....	3
1.1. Βασικοί Τύποι Κοινωνικού Κεφαλαίου.....	5
1.2. Κοινωνικό Κεφάλαιο και Ανάπτυξης της Κοινωνικής Οικονομίας.....	6
1.3. Κοινωνική Οικονομία.....	7
1.4. Μη – κερδοσκοπικός ή Τρίτος Τομέας ή Τρίτο Σύστημα.....	8
1.5. Κατηγορίες Οργανώσεων και Επιχειρήσεων της Κοινωνικής Οικονομίας..	10
1.5.1. Συνεταιρισμοί.....	10
1.5.2. Αλληλασφαλιστικοί Φορείς.....	11
1.5.3. Σωματεία.....	11
1.5.4. Ιδρύματα.....	11
1.6. Λοιπές μορφές συλλογικότητας και συνεργασίας.....	12
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο – ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΚΑΙ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΟΥ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΟΥ ΘΕΣΜΟΥ.....	16
2. Ορίζοντας και κατανοώντας το «αγροτικό».....	16
2.1. Η έννοια του Συνεταιρισμού και του Συνεργατισμού.....	17
2.1.1. Συνεταιρισμός και Οικονομική Επιχείρηση.....	19
2.1.2. Νοοτροπία παραγωγού και όχι επιχειρηματία.....	20
2.2. Νομοθεσία περί συνεταιρισμών.....	21
2.3. Συνεταιριστικές αξίες.....	23
2.4. Συνεταιριστικές Αρχές.....	24
2.5. Μορφές και Είδη Συνεταιρισμών.....	27
2.5.1. Αναγκαστικοί Συνεταιρισμοί.....	27
2.5.2. Συνεταιρισμοί Νέας Γενιάς.....	29
2.5.3. Ομάδες Παραγωγών.....	31
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο – Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ.....	33
3. Η απαρχή των Συνεταιρισμών.....	33
3.1. Οι πρόδρομοι των Σύγχρονων Συνεταιρισμών.....	34
3.2. Ο Συνεταιρισμός του Ροτσντέιλ.....	37
3.3. Τα ιστορικά Αμπελάκια.....	38

3.4.	Συνεργασία Συνεταιρισμών.....	41
3.5.	Η Διεθνής Συνεταιριστική Ένωση.....	42
3.6.	Ευρωπαϊκός Συνεταιρισμός.....	43
3.7.	Αγροτικοί Συνεταιρισμοί και Ευρωπαϊκή Ένωση.....	45
3.8.	Αγροτικοί Συνεταιρισμοί και Παγκοσμιοποίηση.....	48
	ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο – ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ: ΝΕΟ ΣΟΥΛΙ ΣΕΡΡΩΝ.....	50
4.	Τοποθεσία – Περιγραφή.....	50
4.1.	Η Ιστορία του Νέου Σουλίου.....	53
4.2.	Η γεωργία στο Νέο Σούλι.....	54
4.3.	Η σημερινή γεωργία του Νέου Σουλίου.....	56
4.3.1.	Η γεωργία στο Νέο Σούλι με νούμερα.....	56
4.4.	Αγροτικός Συνεταιρισμός Νέου Σουλίου.....	61
4.4.1.	Βασικά Στοιχεία Καταστατικού.....	63
	ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5ο – ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	65
5.1.	Μεθοδολογία Έρευνας.....	65
5.2.	Αποτελέσματα Έρευνας.....	66
5.2.1.	Ατομικά Χαρακτηριστικά.....	67
5.2.2.	Χαρακτηριστικά γεωργικής εκμετάλλευσης.....	71
5.2.3.	Στάσεις και απόψεις για το κοινωνικό κεφάλαιο.....	75
5.2.4.	Εμπιστοσύνη.....	82
	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	86
	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	88
	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1ο – ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΟ Α.Σ. ΝΕΟΥ ΣΟΥΛΙΟΥ.....	95
	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2ο – ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ.....	111

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1: Αριθμός μόνιμων κατοίκων Νέου Σουλίου 1830 - 2011.....	52
Πίνακας 2: Καλλιεργούμενη έκταση ανά είδος καλλιέργειας για το 2015.....	58

ΠΙΝΑΚΑΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Διάγραμμα 1: Αριθμός μόνιμων κατοίκων Νέου Σουλίου. Πηγή: Κοινότητα Νέου Σουλίου.....	52
Διάγραμμα 2: Διάρθρωση της γεωργίας στο Ν. Σούλι (2009). Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ.....	58
Διάγραμμα 3: Βασικές καλλιέργειες του Νέου Σουλίου (2015). Πηγή: ΟΠΕΚΕΠΕ.....	60
Διάγραμμα 4: Διάρθρωση της κτηνοτροφίας τα έτη 2009 και 2015. Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ & ΔΑΟΚ Σερρών.....	61
Διάγραμμα 5: Φύλλο (Πηγή: Ερωτηματολόγιο).....	67
Διάγραμμα 6: Ηλικία (Πηγή: Ερωτηματολόγιο).....	67
Διάγραμμα 7: Εκπαίδευση (Πηγή: Ερωτηματολόγιο).....	68
Διάγραμμα 8: Οικογενειακή Κατάσταση (Πηγή: Ερωτηματολόγιο).....	69
Διάγραμμα 9: Καταγωγή: (Πηγή: Ερωτηματολόγιο).....	69
Διάγραμμα 10: Ζήσατε εκτός χωριού, και αν για ποιον λόγο; (Πηγή: Ερωτηματολόγιο).....	70
Διάγραμμα 11: Για πόσα χρόνια; (Πηγή: Ερωτηματολόγιο).....	70
Διάγραμμα 12: Η γεωργία/κτηνοτροφία αποτελεί για σας; (Πηγή: Ερωτηματολόγιο).....	71
Διάγραμμα 13: Επάγγελμα συζύγου.....	71
Διάγραμμα 14: Αριθμός στρεμμάτων (Πηγή: Ερωτηματολόγιο).....	72
Διάγραμμα 15: Είδος καλλιέργειας (Πηγή: Ερωτηματολόγιο).....	73
Διάγραμμα 16: Κτηνοτροφία (Πηγή: Ερ/γιο).....	73
Διάγραμμα 17: Είδος ζώων (Πηγή: Ερωτηματολόγιο).....	74
Διάγραμμα 18: Αριθμός ζώων (Πηγή: Ερωτηματολόγιο).....	74
Διάγραμμα 19: Στάσεις και απόψεις για την συνεργασία (Πηγή: Ερωτηματολόγιο).....	75
Διάγραμμα 20: Για ποιον λόγο δεν γίνατε μέλος; (Πηγή: Ερωτηματολόγιο).....	76
Διάγραμμα 21: Οφέλη μέλους (Πηγή: Ερωτηματολόγιο).....	77
Διάγραμμα 22: Ποσοστά παραδιδόμενης παραγωγής και αγορασμένων εφοδίων (Πηγή: Ερ/γιο).....	78
Διάγραμμα 23: Πώληση παραγωγής στον έμπορο (Πηγή: Ερωτηματολόγιο).....	79
Διάγραμμα 24: Συμμετοχή σε Γ.Σ. (Πηγή: Ερωτηματολόγιο).....	80
Διάγραμμα 25: Τα «θέλω» των μελών (Πηγή: Ερωτηματολόγιο).....	80
Διάγραμμα 26: Λόγος που δεν είναι μέλη (Πηγή: Ερωτηματολόγιο).....	81
Διάγραμμα 27: Τα «θέλω» των μη – μελών (Πηγή: Ερωτηματολόγιο).....	82
Διάγραμμα 28: Ομάδες Παραγωγών.....	83
Διάγραμμα 29: Αντικείμενα για ΟΠ (Πηγή: Ερωτηματολόγιο).....	83
Διάγραμμα 30: Εμπιστοσύνη (Πηγή: Ερωτηματολόγιο).....	84

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σε μία περίοδο, όπου η οικονομική κρίση και οι δυσκολίες που αυτή επιφέρει, δεν έχουν αφήσει κανένα νοικοκυριό άθικτο, αλλά και σε μία κοινωνία, η οποία προσπαθεί με κάθε τρόπο να αντιμετωπίσει όλα αυτά τα προβλήματα, η συνεργασία θα μπορούσε να αποδειχθεί «θησαυρός». Η συνεργασία, τόσο μεταξύ μεμονωμένων ανθρώπων, όσο και μεταξύ ομάδων ανθρώπων, ιδιαίτερα σε μία μικρή κοινωνία, θα μπορούσε να αποφέρει όχι μόνο αμέριστη βοήθεια, αλλά ακόμη και κέρδη, αν γίνει σωστά.

Το κοινωνικό κεφάλαιο, κοινώς συνεργασία για την επίτευξη κοινών στόχων, θα έπρεπε να θεωρείται δεδομένο και αναπόσπαστο κομμάτι μίας – οποιασδήποτε – κοινωνίας.

Πολλοί πιστεύουν ότι το κοινωνικό κεφάλαιο, πέρα από την άμεση σύνδεση του με την «αλληλεγγύη» όπως έχει πει και ο Μαρξ, βασίζεται στην συμμετοχή των πολιτών και στα κοινωνικά δίκτυα. Η συμμετοχή με οποιονδήποτε τρόπο, είτε συμμετέχοντας σε κάποια οργάνωση, είτε απλά στην δημόσια ζωή της τοπικής κοινωνίας, είναι αυτή που δίνει την απαραίτητη ώθηση στο κοινωνικό κεφάλαιο και στην κοινωνική οικονομία. Η κοινωνική οικονομία με την σειρά της, θεωρείται από πολλούς, ως ένα ελπιδοφόρο και πρόσφορο τμήμα της οικονομίας, το οποίο μπορεί να συμβάλλει στην τοπική ανάπτυξη και απασχόληση μίας κοινωνίας – μικρής ή μεγάλης – με ποικίλους τρόπους.

Η σημαντικότερη μορφή κοινωνικού κεφαλαίου είναι οι συνεταιρισμοί ανεξάρτητα του τομέα δραστηριοποίησης τους, αλλά και άλλες συλλογικές δράσεις, όπως είναι οι ομάδες παραγωγών και οι σύλλογοι (πολιτιστικοί, περιβαλλοντικοί, αθλητικοί, γυναικών, κλπ), οι ΜΚΟ κα. Κύριος στόχος αυτών των συλλογικών οργανώσεων δεν είναι άλλος από την προσφορά ωφελειών στα μέλη τους καθώς και στην ευρύτερη κοινωνία, κάτι το οποίο πραγματοποιείται μέσα από την συλλογική δράση, την συνεργασία, την θέληση και την προσπάθεια.

Ωστόσο, στον πρωτογενή τομέα, στις αγροτικές κοινωνίες, η κατάσταση, όσον αφορά τους γεωργούς και τους κτηνοτρόφους, διαφοροποιείται σε σύγκριση με τα υπόλοιπα μέλη της κοινωνίας. Οι παραγωγοί, έχουν στόχο της πώληση της παραγωγής τους και την μεγιστοποίηση του κέρδους τους. Ακόμη και σε αυτή την περίπτωση, η συνεργασία, και συγκεκριμένα οι αγροτικοί συνεταιρισμοί και οι ομάδες παραγωγών, αποτελούν είτε λύση, είτε μέσο επίτευξης των στόχων αυτών.

Σκοπός, λοιπόν, αυτής της εργασίας είναι η μελέτη του κοινωνικού κεφαλαίου σε μία αγροτική κοινότητα, και η έκφραση του, μέσα από τις διάφορες συλλογικές οργανώσεις και άλλες μορφές κοινωνικού κεφαλαίου που δραστηριοποιούνται στην κοινότητα αυτή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο – ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΚΑΙ ΜΟΡΦΕΣ ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ

1. Εννοιολογική Προσέγγιση του Κοινωνικού Κεφαλαίου

Ο Bourdieu (1986) όρισε το κοινωνικό κεφάλαιο ως «το σύνολο των πραγματικών ή συμβολικών πόρων οι οποίοι συνδέονται με πολλαπλά δίκτυα, που διατηρούνται στο χρόνο και συσχετίζονται με εν πολλοίς θεσμοθετημένες σχέσεις αμοιβαίας αποδοχής και αναγνώρισης». Με άλλα λόγια, κοινωνικό κεφάλαιο είναι η δυνατότητα των μελών μίας κοινωνίας να συνεργάζονται μεταξύ τους για την επίτευξη κοινών στόχων. Ή ακόμη είναι αυτό που αποκαλείται ως «κουλτούρα συνεργασίας».

Το «κοινωνικό κεφάλαιο» είναι ίσως το σημαντικότερο ενεργητικό στοιχείο που έχει στη διάθεση της μία σύγχρονη κοινωνία. Ίσως, πιο σημαντικό από την ποιότητα του εργατικού δυναμικού και τους φυσικούς πόρους (<http://www.nb.org/blog/?p=130>).

Είναι γνωστό το ενδιαφέρον των ερευνητών, κατά τις δύο τελευταίες δεκαετίες, για τη διερεύνηση των επιδράσεων του κοινωνικού κεφαλαίου σε διάφορες μεταβλητές που εξετάζουν. Οι οικονομολόγοι προσπαθούν να το συμπεριλάβουν στις συναρτήσεις παραγωγής για τον προσδιορισμό του εγχώριου προϊόντος και να μετρήσουν τις επιδράσεις του στο ρυθμό ανάπτυξης, στην αποτελεσματικότητα των μεγάλων επιχειρήσεων κλπ (Πούπος, 2010).

Είναι επίσης γνωστό ότι στη χώρα μας δεν υπάρχουν συστηματικές μετρήσεις όλων των μεταβλητών που συνιστούν το κοινωνικό κεφάλαιο, όπως παραδέχονται και οι ερευνητές οι οποίοι έχουν ασχοληθεί με το θέμα (Πούπος, 2010)..

Η παραπάνω τάση των ερευνητών για διερεύνηση του κοινωνικού κεφαλαίου και η έλλειψη των απαραίτητων στοιχείων στη χώρα μας συντέλεσαν στη δημιουργία ενδιαφέροντος για την ενασχόλησή μου με αυτό το θέμα.

Ο Bourdieu (1986) μελέτησε την έννοια του κεφαλαίου και διέκρινε τέσσερις διαφορετικές μορφές: το οικονομικό, το πολιτισμικό, το συμβολικό και το κοινωνικό. Όλες οι μορφές προκύπτουν από το οικονομικό κεφάλαιο μέσω μετασηματιστικών διαδικασιών, που δεν είναι αυτοματοποιημένες, αλλά απαιτούν μακρόχρονη προσπάθεια προς αποκόμιση μακροπρόθεσμων ωφελειών (Παπάνης κ.α, 2007).

Ο όρος «κοινωνικό κεφάλαιο» έγινε δημοφιλής, επειδή ενοποιεί έννοιες που υπήρχαν αδιαμόρφωτες στις Πολιτικές Επιστήμες, την Κοινωνιολογία και την Οικονομία. Η ιδέα

του εντοπισμού των κοινωνικών αλληλεπιδράσεων και της σύνδεσής τους με τον κοινωνικό πλούτο εδράζεται στην πεποίθηση ότι σκοπός των ατόμων είναι η πρόσβαση στο φυσικό πλούτο και στη διαχείρισή του, η οποία τους διασφαλίζει την επιβίωση και την ατομική ευημερία. Πρόκειται για μια αναγνώριση ότι ο άνθρωπος είναι κοινωνικό ον και η πολυπλοκότητα των σχέσεών του εγγυάται την πρόοδό του (Παπάνης κ.α, 2007). Στην πραγματικότητα, το κοινωνικό κεφάλαιο αποτελεί επέκταση των ιδεών των Hume, Burke και Adam Smith (Bruni & Sugden, 2000), που αναπτύχθηκαν το 18ο αιώνα και δεν περιορίστηκαν στην περιγραφή του κοινωνικού συμβολαίου ή της κοινωνίας των πολιτών, αλλά επέμειναν στην περιγραφή των κοινωνικών δικτύων, της αμοιβαιότητας και του σεβασμού των κανόνων. Κατά τον Adam Müller, το πνευματικό κεφάλαιο μιας κοινότητας καθορίζει και το οικονομικό της μέλλον (Achermann, 1997). Ο Marx και ο Engles (Vollgraf & Jüngnickel, 2002) εισήγαγαν τον όρο «αλληλεγγύη» για να περιγράψουν τα συναισθήματα σύμπνοιας που δημιουργούνται ανάμεσα σε δύο ομάδες, όταν απειλούνται από έναν κοινό καπιταλιστικό αντίπαλο ή κάτω από συνθήκες καταπίεσης. Ο Simmel περιέγραψε συναλλαγές που στηρίζονταν στην αμοιβαιότητα (Papilloud, 2004), ενώ ο Durkenheim και ο Parsons ανέπτυξαν τη θεωρία ότι κάθε πραγματική αλληλεπίδραση βασίζεται σε ένα πλέγμα πνευματικών, ηθικών και αξιακών συμβάσεων (Woolcock, 1998). Τέλος, ο Marx Weber αναφέρθηκε εκτενώς στην έννοια της εμπιστοσύνης (Woolcock, 1998).

Η πρώτη που χρησιμοποίησε τον όρο κοινωνικό κεφάλαιο με την έννοια που είναι γνωστό σήμερα ήταν η Lyda J. Hanifan (1916), η οποία προσπάθησε να εξηγήσει το ρόλο της συμμετοχικότητας σε σχέση με την εκπαιδευτική απόδοση.

Η εισαγωγή του όρου «κοινωνικό κεφάλαιο» από τον Bourdieu και η ανάπτυξή του από τους Putnam και Coleman δεν έγινε χωρίς θεωρητικές συγκρούσεις, δεδομένου ότι ακόμα δεν είχε διευκρινιστεί εάν αναφερόταν σε αξιακά συστήματα συνολικά ή περιέγραφε κοινωνικές συμπεριφορές (Foley & Edwards, 1999. Woolcock, 1998. Portes, 1998).

Βασικές μορφές του κοινωνικού κεφαλαίου θεωρούνται κυρίως δύο. Η μία έχει ως επίκεντρο τη συμμετοχή (civic participation) και η άλλη τα «κοινωνικά δίκτυα» (social networks). Οι μεταβλητές της κάθε μίας από αυτές διαφέρουν και αντιστοιχούν σε ξεχωριστές διαστάσεις του κοινωνικού κεφαλαίου. Το ζήτημα της συμμετοχής των πολιτών έχει εξεταστεί αρκετά, λόγω των πολλών ερωτημάτων που έχουν προκύψει περί της φύσης της συμμετοχής τους. Πιο συγκεκριμένα, εξετάζεται ο τρόπος με τον οποίο η συμμετοχή ενισχύει το κοινωνικό κεφάλαιο, είτε ως μέλος σε κάποια κοινωνική

οργάνωση είτε με τη συμμετοχή στα κοινά και στη δημόσια ζωή της τοπικής κοινωνίας (Καραμέτου & Αποστολόπουλος, 2011).

1.1. Βασικοί Τύποι Κοινωνικού Κεφαλαίου

Το Κοινωνικό Κεφάλαιο χωρίζεται σε δύο κατηγορίες σύμφωνα με τον Dhesi (Dhesi, 2000) :

- το **Επίσημο** στο οποίο κατατάσσονται οι νόρμες, διαδικασίες, κρατικές υπηρεσίες, οργανώσεις, προγράμματα που ενισχύουν τη συλλογική δράση και τη συνοχή και μειώνουν το κόστος της συναλλαγής.
- και το **Ανεπίσημο** που αφορά στάσεις, πεποιθήσεις, αξίες, συμπεριφορές και συνεργασίες που συμβάλλουν στη συλλογική δράση και δημιουργούν κουλτούρα συνεργασίας.

Στη μελέτη του όρου του κοινωνικού κεφαλαίου είναι πολύ χρήσιμο να αναφέρουμε τους τρεις βασικούς τύπους του κοινωνικού κεφαλαίου. Αυτή η διάκριση, από τον Putnam (2000), προκύπτει από το είδος των δεσμών που εντοπίζονται ανάμεσα στα μέλη των δικτύων:

- **Το συγκολλητικό κεφάλαιο ή bonding:** Αποτελείται από τους δεσμούς μεταξύ ατόμων που συνιστούν ομογενείς ομάδες ο οποίοι είναι αρκετά ισχυροί, όπως οι σχέσεις μεταξύ μελών της οικογένειας, μελών ίδιας ομάδας, ή φίλων (Οι οικείοι).
- **Το γεφυροποιητικό κεφάλαιο ή bridging:** Αναφέρεται σε σχέσεις ατόμων ανάμεσα σε ετερογενείς ομάδες, γεφυρώνει τις διαφορές. Αποτελεί μια οριζόντια οργάνωση και συνεργασία, η διάδραση μεταξύ διαφορετικών εθνοτικών ομάδων, ηλικιών, μακρινών φίλων και συνεργατών ή και κρατών. (Διαπολιτισμική συνεργασία).
- **Το συνδετικό κεφάλαιο ή linking:** Ορισμός που εισήχθη από τον Woolcock το 2001 και αφορά τις σχέσεις σε ένα κάθετο δίκτυο, δηλαδή τη σύνδεση και μια κάθετη επικοινωνία μεταξύ ανθρώπων διαφορετικών κοινωνικών, οικονομικών ή/και πολιτικών επιπέδων

Μία άλλη διάκριση του κοινωνικού κεφαλαίου, πέρα των παραπάνω, έρχεται να προσθέσει ο Σωτηρόπουλος (2006): Το **Θετικό** και το **Αρνητικό** κεφάλαιο. Σε αυτή τη διάκριση εντοπίζονται ίσως και κάποιες ομοιότητες με τη διάκριση επίσημου και

ανεπίσημου κεφαλαίου. Το θετικό κοινωνικό κεφάλαιο μπορεί να βοηθήσει στην ενίσχυση της προαγωγής της κοινωνίας πολιτών ενώ το αρνητικό κοινωνικό κεφάλαιο προκαλεί κοινωνικό αποκλεισμό σε όλους τους τομείς της ζωής. Έτσι οι δεσμοί περιορίζονται σε μικρές κοινότητες, συμφέροντα και γενικώς σε άτομα που έχουν παρόμοια ή και ίδια χαρακτηριστικά (θρησκευτικά, εθνικά, φυλετικά) και νοοτροπία. Συμπεραίνουμε λοιπόν πως εάν σε μία κοινωνία επικρατεί το αρνητικό κοινωνικό κεφάλαιο, δεν υπάρχει όφελος και δεν μπορεί να υπάρξει και ευημερία (Σωτηρόπουλος, 2006).

1.2. Κοινωνικό Κεφάλαιο και Ανάπτυξης της Κοινωνικής Οικονομίας

Η κοινωνική και πράσινη οικονομία ως τρίτος τομέας και οικονομικός χώρος ανάμεσα στο κράτος και στην αγορά, αναγνωρίζεται σήμερα ως το πιο ελπιδοφόρο κομμάτι της οικονομίας για την ενίσχυση της απασχόλησης και της τοπικής ανάπτυξης. Αναγνωρίζεται τόσο από τους πολιτικούς ηγέτες όσο και από τους τεχνοκράτες αλλά είναι δύσκολη η επιτάχυνση των διαδικασιών καθώς η ανάπτυξη της κοινωνικής οικονομίας είναι αλληλένδετη με το διαθέσιμο κοινωνικό κεφάλαιο.

Κι αυτό εξαρτάται από την οργάνωση της κοινωνίας των πολιτών, τον ενσωματωμένο εθελοντισμό, τους "θεσμούς αλληλεγγύης" και τα κοινωνικά δίκτυα. Από το ενσωματωμένο κεφάλαιο της συλλογικής γνώσης και ευφυΐας στους θεσμούς της τοπικής αυτοδιοίκησης και τις μη κυβερνητικές οργανώσεις και κοινωνικές εταιρείες που μπορούν να γίνουν φορείς υλοποίησης προγραμμάτων κοινωνικής και πράσινης οικονομίας (Τακτικός, 2008).

Η ανάπτυξη της κοινωνικής οικονομίας μπορεί να γίνει με δραστηριότητες με αναπτυξιακές πρωτοβουλίες στον οικοτουρισμό, τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, την οικιστική πολιτική, τα πάρκα φυσικής ανανέωσης και υγείας. δημιουργούν προστιθέμενη αξία σε κάθε περιοχή. Για παράδειγμα η στροφή προς τον οικοτουρισμό και την απασχόληση στην ύπαιθρο δημιουργεί αύξηση των περιουσιακών αξιών γης στην περιφέρεια με την επανακατοίκηση, και στην ουσία αναδιανομή πλούτου προς τους μη προνομιούχους (Κολέμπας, 2015).

Η κοινωνική ανάπτυξη κατά τον Midgley (1986) ορίζεται ως μια διαδικασία που στοχεύει στη βελτίωση της ποιότητας της ζωής των ατόμων και στην ευημερία της κοινωνίας, σε συνδυασμό με μια καλά οργανωμένη διαδικασία οικονομικής ανάπτυξης. Η κοινωνική ανάπτυξη εστιάζει στις κοινότητες και τις κοινωνίες με σχεδιασμένες παρεμβάσεις που στοχεύουν στην αλλαγή. Η προσέγγισή της προσπαθεί να συνδυάσει

με έναν ιδιαίτερο τρόπο τον οικονομικό τομέα με τους κοινωνικούς σκοπούς, δηλαδή όχι μόνο αναγνωρίζει τη σημασία της βελτίωσης του επιπέδου διαβίωσης αλλά και επιδιώκει να προσαρμόσει την οικονομική ανάπτυξη σε αυτούς. Στα πλαίσια των ανεπτυγμένων χωρών ο όρος μετατράπηκε σε «κοινοτική» ανάπτυξη, ως μία μορφή σχεδιασμένων παρεμβάσεων σε τοπικό επίπεδο (Ζαϊμάκης, 2009).

Από το μεγαλύτερο αριθμό ορισμών που έχουν διατυπώσει διάφοροι συγγραφείς, μπορούμε να συμπεράνουμε το εξής: Το κοινωνικό κεφάλαιο, αποτελείται από τις αξίες, κοινωνικές νόρμες, κανόνες, τη συμμετοχή σε κοινωνικά δίκτυα, την κοινωνική αλληλεγγύη, αμοιβαιότητα και εμπιστοσύνη. Κατέχοντας αυτά τα στοιχεία μια κοινωνία και συνεπώς και κοινωνική συνοχή, μπορεί να οργανωθεί με τέτοιο τρόπο που οι πράξεις της θα ωφελήσουν την ίδια και τα μέλη της. Αυτό θα γίνει με την απόκτηση κοινωνικών αγαθών και την καλύτερευση της διαβίωσής τους. Έτσι επιτυγχάνεται πρόοδος και ευημερία στην κοινωνία αλλά και κοινοτική ανάπτυξη (Γκάκι & Κεμαλάκη, 2014).

1.3. Κοινωνική Οικονομία

Υπάρχει η άτυπη παραδοσιακή κοινωνική οικονομία της αλληλεγγύης, των μη χρηματικών ανταλλαγών. Στις παραδοσιακές αγροτικές οικονομίες υπήρχε πάντα μια άτυπη μορφή ανταλλαγών σε είδος, εργασία και μέσα παραγωγής, που διευκόλυνε τους χωρικούς στις ανταλλαγές τους που είχαν αντικειμενικά πολύ περιορισμένα χρήματα. Αντάλλαζαν, έτσι, όχι μόνο προϊόντα, αλλά και χρόνο εργασίας μεταξύ τους.

Σήμερα υπάρχει η θεσμική κοινωνική οικονομία της αλληλεγγύης μέσω των κοινωνικών επιχειρήσεων του μη κερδοσκοπικού τομέα που έχει στόχο τη δημιουργία απασχόληση και εισοδήματα για τους εργαζομένους ή τους συναιτεριζόμενους.

Κοινωνική οικονομία, είναι ένας άλλος χώρος οικονομικής δραστηριότητας, πέρα από την ανταγωνιστική οικονομία και μπορεί να λειτουργήσει συμπληρωματικά για το εισόδημα και την απασχόληση / για την αντιμετώπιση της ανεργίας και της δυσπραγίας και της φτώχειας (Κολέμπας, 2015)

Σύμφωνα με τον Ζιώμα (2013), «*Η κοινωνική οικονομία περιλαμβάνει οικονομικές δραστηριότητες που αναλαμβάνονται από επιχειρήσεις και οργανισμούς κυρίως συνεταιρισμούς, κοινωνίες αλληλοβοήθειας και σωματεία (ενώσεις), η ίδρυση και λειτουργία των οποίων διέπεται από τις ακόλουθες αρχές:*

- *Σκοπό έχουν κυρίως την παροχή υπηρεσιών προς τα μέλη τους ή την κοινωνία, παρά την επιδίωξη κέρδους.*

- *Έχουν ανεξάρτητη διοίκηση.*
- *Εφαρμόζουν δημοκρατική διαδικασία λήψης αποφάσεων.*
- *Αποδίδουν προτεραιότητα στα άτομα και την εργασία έναντι του κεφαλαίου κατά τη διανομή του εισοδήματος»*

Η κοινωνική οικονομία είναι πολλαπλασιαστής της κοινωνικής υπευθυνότητας, απέναντι στον κοινωνικό και οικονομικό αποκλεισμό και την υποβάθμιση του περιβάλλοντος διότι λειτουργεί ως ταμιευτήρας της αλληλεγγύης και των πόρων που προέρχονται από τους πολίτες και τις επιχειρήσεις, για να γίνουν επενδύσεις σε τομείς που είναι κοινωνικά αναγκαίοι, αλλά δεν προσφέρουν ισχυρό κίνητρο κέρδους για να προσελκύσουν ιδιωτικές επενδύσεις. Στόχος της κοινωνικής οικονομίας δεν είναι η κατανάλωση ως αυτοσκοπός, αλλά η κάλυψη καταρχήν βασικών αναγκών μέσω ίσης και δίκαιης κατανομής των πόρων και σχέσεων αλληλεγγύης.

Ο ορισμός αυτός καλύπτει ένα ευρύ φάσμα οικονομικών δραστηριοτήτων, από τους συνεταιρισμούς μέχρι και τα δίκτυα ανταλλαγής. Σήμερα, υπάρχει η θεσμική κοινωνική οικονομία της αλληλεγγύης μέσω των κοινωνικών επιχειρήσεων του μη κερδοσκοπικού τομέα που δημιουργεί διαρκή απασχόληση και εισοδήματα για τους εργαζομένους ή τους συνεταιριζόμενους (<http://socialactivism.gr/>).

Ο Τομέας της Κοινωνικής Οικονομίας περιλαμβάνει ένα μεγάλο εύρος κοινωνικών και οικονομικών δραστηριοτήτων που υλοποιούνται από συλλογικού χαρακτήρα φορείς όπως οι κοινωνικές επιχειρήσεις, οι κοινωνικοί συνεταιρισμοί, οι συνεταιρισμοί, οι αστικές μη κερδοσκοπικές εταιρίες, τα σωματεία, οι ενώσεις, αλλά ακόμη και οι σύλλογοι, έστω και εάν οι τελευταίοι θεωρούνται ότι βρίσκονται στα όρια του Τομέα αυτού. Οι φορείς αυτοί στηρίζονται στην αυτοοργάνωση των πολιτών και στην εθελοντική προσφορά υπηρεσιών, στη βάση της αλληλεγγύης και της συνεργασίας. Στην εργασία αυτή, θα ασχοληθούμε με τη μορφή των Συνεταιρισμών, και συγκεκριμένα τον Αγροτικό Συνεταιρισμό Νέου Σουλίου, ενώ οι υπόλοιπες μορφές αναλύονται στην συνέχεια.

1.4. Μη – κερδοσκοπικός ή Τρίτος Τομέας ή Τρίτο Σύστημα

Σε κάθε οικονομία που αποδέχεται την ελεύθερη λειτουργία της αγοράς, υπάρχει ο δημόσιος και ο ιδιωτικός τομέας. Ο δημόσιος τομέας περιλαμβάνει όλους τους φορείς και τις δραστηριότητες που τίθενται υπό τον έλεγχο του δημοσίου. Ο ιδιωτικός τομέας

περιλαμβάνει ότι δεν είναι δημόσιο. Το μεγάλο πλήθος των φορέων που περιλαμβάνει ο ιδιωτικός τομέας μπορεί να διακριθεί σε κερδοσκοπικούς και λοιπούς.

Το ερώτημα, αν οι συνεταιρισμοί εντάσσονται στους κερδοσκοπικούς φορείς, παραμένει ανοιχτό, καθώς οι ορισμοί και οι ερμηνείες που δίνονται από διάφορα όργανα και μελετητές ανά τον κόσμο, διαφέρουν άλλοτε σε μεγάλο και άλλοτε σε μικρότερο βαθμό (Κλήμη & Παπαγεωργίου, 2010).

Χωριστή κατηγορία, αποτελεί μία ομάδα φορέων που δραστηριοποιούνται στην κοινωνία και οι οποίοι ενδεχομένως χρησιμοποιούν κεφάλαια και ενεργού οικονομικές πράξεις που δημιουργούν υπεραξία, την οποία όμως δεν διανέμουν στους ιδιοκτήτες του κεφαλαίου. Έχουν γίνει πολλές απόπειρες ώστε να δοθεί ένα όνομα σε αυτή την κατηγορία, και έχουν δοθεί ποικίλα ονόματα, διότι διαφοροποιούνται και οι φορείς και οι τρόποι δράσης τους από χώρα σε χώρα (Drucker, 1992, Κλήμη & Παπαγεωργίου, 2010).

Σύμφωνα με τον ορισμό που έχει δοθεί από το Πανεπιστήμιο Johns Hopkins, ο μη – κερδοσκοπικός τομέας περιλαμβάνει εθελοντικές οργανώσεις, ιδιωτικές, αυτοδιοικούμενες, οι οποίες δεν διανέμουν κέρδη (νοσοκομεία, πανεπιστήμια, σύλλογοι, επαγγελματικές οργανώσεις, περιβαλλοντικές οργανώσεις, οργανώσεις οικογενειακής υποστήριξης, αθλητικοί σύλλογοι, οργανώσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων κ.λπ)

Το μη – κερδοσκοπικό, διαφέρει από τον όρο «Κοινωνική Οικονομία», στον οποίο περιλαμβάνονται οι συνεταιρισμοί και οι επιχειρήσεις τους.

Ο όρος «Τρίτος Τομέας» έχει χρησιμοποιηθεί με ποικιλία τρόπων. Σε μελέτη της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής (1986) της Ε.Ε. με τίτλο «The co – operative, mutual and non – profit sector and its organizations in the European Community», ο όρος «Τρίτος Τομέας» θεωρείται ως συγκεκριλαιοτικός όρος για τους συνεταιρισμούς, αλληλασφαλιστικούς και μη – κερδοσκοπικούς φορείς. Η Commission χρησιμοποίησε σε μερικές περιπτώσεις τον όρο αυτό, αναφερόμενη στις «Μη – κυβερνητικές οργανώσεις του μη – οικονομικού χώρου» (Commission Discussion Paper (1994).

Η μελέτη του ΟΟΣΑ (2003), αναφέρει ότι ο όρος «Τρίτο Σύστημα» δημιουργήθηκε από την Επιτροπή της Ε.Ε. το 1997 και ότι περιλαμβάνει συνεταιρισμούς, αλληλασφαλιστικούς φορείς, σωματεία ή ενώσεις και ιδρύματα, καθώς και τοπικές πρωτοβουλίες πολιτών για τη δημιουργία ευκαιριών απασχόλησης και ικανοποίησης διάφορων αναγκών τους. Οι επιχειρήσεις, οι φορείς και οι οργανισμοί του Τρίτου Τομέα, μπορούν να ομαδοποιηθούν σε τρεις μεγάλες κατηγορίες:

- Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις
- Κοινωνίες Αλληλοβοήθειας
- Σωματεία ή οργανισμοί (ενώσεις)

Η έννοια της Κοινωνικής Οικονομίας, εκτός από τους Συνεταιρισμούς, δε συναντάται ιδιαίτερα ανεπτυγμένη στην Ελλάδα. Η εθελοντική εργασία είναι περιορισμένη σε σχέση με εκείνη άλλων περιοχών της Ευρώπης, ενώ η ισχυρή παρουσία της κοινωνίας πολιτών (civil society) αποτελεί ιδιομορφία της ελληνικής κοινωνίας και έχει απασχολήσει διάφορους μελετητές της χώρας.

Μέχρι σήμερα, στην Ελλάδα, η πιο συγκροτημένη ομάδα φορέων Κοινωνικής Οικονομίας ήταν οι Συνεταιρισμοί και ειδικότερα οι αγροτικοί συνεταιρισμοί, ενώ οι λοιπές κατηγορίες συνεταιρισμών, οι λεγόμενοι αστικοί, καθώς και πολλά Αλληλοβοηθητικά και Ασφαλιστικά Ταμεία, οι Ενώσεις και τα Ιδρύματα, αναπτύχθηκαν μόνα τους, για κάλυψη των αναγκών των μελών τους, έξω από το κρατικό ενδιαφέρον (Κλήμη – Καμινάρη & Παπαγεωργίου, 2001).

1.5. Κατηγορίες Οργανώσεων και Επιχειρήσεων της Κοινωνικής Οικονομίας

1.5.1. Συνεταιρισμοί

Ο Συνεταιρισμός είναι οικονομική επιχείρηση που πραγματοποιεί οικονομικές δραστηριότητες. Αποτελείται από μέλη με κοινές ανάγκες, τα οποία πιστεύουν ότι μπορούν να βελτιώσουν την οικονομική τους κατάσταση μέσω μίας συνιδιόκτητης επιχείρησης. Ο συνεταιρισμός είναι ένωση προσώπων, δηλαδή η δημιουργία και λειτουργία του στηρίζεται στα πρόσωπα και όχι στα κεφάλαια. Είναι εκούσια εθελοντική ένωση προσώπων μεταβλητού αριθμού και κεφαλαίου, η οποία στηρίζεται στην αυτοβοήθεια των μελών της. Είναι δημοκρατικά διοικούμενη οργάνωση, και τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις των μελών κατανέμονται με βάση την αρχή της ισοτιμίας.

Ο συνεταιριστικός θεσμός, ο οποίος θα αναλυθεί εκτενέστερα στο επόμενο κεφάλαιο, είναι μικρός οικονομικό – κοινωνικός θεσμός. Στον συνεταιρισμό συνυπάρχουν τα δύο συναφή στοιχεία, το οικονομικό, δηλαδή η βελτίωση της οικονομικής κατάστασης των μελών, και το κοινωνικό, δηλαδή η ικανοποίηση αναγκών των μελών δια μέσου μιας κοινής επιχείρησης (Παπαγεωργίου, 2007, Κλήμη – Καμινάρη & Παπαγεωργίου 2010, Κλήμης, 1980)

1.5.2. Αλληλασφαλιστικοί Φορείς

Με τον όρο «αλληλασφαλιστικοί φορείς» αποδίδεται στην Ελλάδα ο αγγλικός όρος “mutuals και ο ανάλογος γαλλικός “mutuelles”, οι οποίοι κατά λέξη σημαίνουν αμοιβαιότητα και αμοιβαία βοήθεια. Ωστόσο, και αυτός ο όρος δεν έχει ευρεία χρήση στην χώρα μας, ιδίως επειδή και αντίστοιχοι φορείς σπανίζουν σε αντίθεση με πολλές χώρες της Ευρώπης (Κλήμη – Καμινάρη & Παπαγεωργίου 2010).

Γνήσια Ταμεία Αλληλασφάλισης είναι τα αυτοδιαχειριζόμενα Ταμεία Υγείας. Τέτοια είναι της Εθνικής Τράπεζας, της Τράπεζας της Ελλάδας, της Αγροτικής Τράπεζας και των δημοσιογράφων. Αυτά τα τέσσερα δημιούργησαν προσφάτως την Ομοσπονδία Αυτοδιαχειριζόμενων Ταμείων. Τα υπόλοιπα Ταμεία θεωρούνται από την Ομοσπονδία ως επιβοηθητικά μέλη (Κλήμη – Καμινάρη & Παπαγεωργίου 2001).

1.5.3. Σωματεία

Ο Αστικός Κώδικας (άρθρο 78), ορίζει τα σωματεία ως ενώσεις προσώπων που επιδιώκουν σκοπούς μη κερδοσκοπικούς. Τα σωματεία αποτελούν έκφραση της ελευθερίας του συνεταιρίζεσθαι, που κατοχυρώνεται με το άρθρο 12 του Συντάγματος. Ο καθένας, δηλαδή, είναι ελεύθερος να συμπράττει με άλλους στην επιδίωξη κοινών σκοπών, με την προϋπόθεση ότι οι σκοποί αυτοί δεν είναι παράνομοι ή ανήθικοι.

Σε καμία περίπτωση, ο σκοπός του σωματείου δεν μπορεί να είναι κερδοσκοπικός, δηλαδή να παρέχονται ωφελήματα απευθείας στα μέλη. Οι πιο γνωστές μορφές σωματίου, είναι οι συνδικαλιστικές οργανώσεις, και οι επαγγελματικές οργανώσεις εμπόρων, βιοτεχνών κ.λπ. Σωματεία επίσης συστήνονται για συλλογική δράση κάθε είδους (κοινωνική, περιβαλλοντική, μορφωτική, καλλιτεχνική, ιδεολογική, διαφύλαξη της παράδοσης κ.λπ), ενώ στη επωνυμία τους φέρουν διάφορους τίτλους όπως σωματείο, σύλλογος, σύνδεσμος, όμιλος, κίνηση, λέσχη, κ.λπ. (Κλήμη – Καμινάρη & Παπαγεωργίου 2010, Κλήμη – Καμινάρη & Παπαγεωργίου 2001).

Στην Ελλάδα υπάρχει ένα ευρύ φάσμα Συλλόγων και Ενώσεων που λειτουργούν κάτω από μια πληθώρα ονομάτων, νομικών καθεστώτων και δραστηριοτήτων. Μια πρώτη προσπάθεια καταγραφής τους από την Πανελλήνια Ένωση Οργανώσεων Κοινωνικής Οικονομίας τις ανήγαγε σε περισσότερες από 3.000 Ενώσεις.

1.5.4. Ιδρύματα

Σύμφωνα με τον Αστικό Κώδικα (άρθρα 108 – 126), ίδρυμα είναι το σύνολο περιουσίας που είναι αφιερωμένη στην εξυπηρέτηση ορισμένου σκοπού. Για τη

διαχείριση της περιουσίας αυτής συνιστάται νομικό πρόσωπο. Για να συσταθεί ίδρυμα απαιτείται ιδρυτική πράξη, η οποία εγκρίνεται με Προεδρικό Διάταγμα.

Ο όρος ίδρυμα χρησιμοποιείται στην Ελλάδα και σε δύο ακόμα περιπτώσεις: τα δημόσια ιδρύματα και τα κοινωφελή ιδρύματα, τα οποία δεν ταυτίζονται μεταξύ τους. Ορισμένα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου ονομάζονται ιδρύματα, όπως π.χ. τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (Α.Ε.Ι.), το Ίδρυμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων (Ι.Κ.Α.), κ.α.

Τα Ιδρύματα που εντάσσονται στην Κοινωνική Οικονομία είναι εκείνα που προέρχονται από πρωτοβουλίες ιδιωτών και είναι αυτοδιοικούμενα. Τέτοια Ιδρύματα είναι πάρα πολλά. Τα περισσότερα από αυτά παίζουν το ρόλο που τους έχει ανατεθεί από τους δωρητές που άφησαν την περιουσία τους για να τη διαχειριστούν οι διοικήσεις τους. Περισσότερα από 50 τέτοια Ιδρύματα, που φέρουν τα ονόματα των ιδρυτών τους, έχουν την έδρα τους στην Αθήνα και άλλα εδρεύουν στην υπόλοιπη χώρα. Τα μεγαλύτερα από αυτά είναι το Ωνάσειο Ίδρυμα, γνωστό για τα εκπαιδευτικά και νοσηλευτικά του προγράμματα, το Ίδρυμα Μποδοσάκη, το Ίδρυμα Γουλανδρή, το Ίδρυμα Τοσίτσα, το Ευγενίδειο Ίδρυμα και άλλα (Κλήμη – Καμινάρη & Παπαγεωργίου 2010, Κλήμη – Καμινάρη & Παπαγεωργίου 2001).

1.6. Λοιπές μορφές συλλογικότητας και συνεργασίας

Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ)

Οι οργανώσεις αυτές διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο σε όλους σχεδόν τους τομείς κοινωνικής δραστηριότητας. Συμβάλλουν στη δημιουργία απασχόλησης, στη δραστήρια άσκηση των δικαιωμάτων του πολίτη, στη δημοκρατία, παρέχουν ευρύ φάσμα υπηρεσιών, διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο σε αθλητικές δραστηριότητες και εκπροσωπούν τα συμφέροντα των πολιτών σε διάφορες δημόσιες αρχές. Διαδραματίζουν επίσης ζωτικό ρόλο στην προώθηση και τη διαφύλαξη των ανθρώπινων δικαιωμάτων, καθώς και στις αναπτυξιακές πολιτικές (Χρυσάκης κ.α., 2002).

Συνήθως, οι ΜΚΟ, έχουν τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:

- Δεν αποδίδουν κέρδη στους μετέχοντες, αν και μπορεί να απασχολούν αμειβόμενο προσωπικό και να έχουν δραστηριότητες που αποφέρουν έσοδα.
- Είναι εθελοντικές οργανώσεις.
- Έχουν κάποιου είδους τυπική ή θεσμική υπόσταση.

- Δεν εξαρτώνται από κυβερνήσεις, δημόσιους φορείς, πολιτικά κόμματα ή εμπορικές επιχειρήσεις.
- Δεν έχουν στόχο τη προσφορά υπηρεσίας στα μέλη τους, αλλά στην γενική ευημερία των ανθρώπων ή συγκεκριμένων ομάδων.

(Κλήμη – Καμινάρη & Παπαγεωργίου, 2010).

Κοινωνία των Πολιτών (Civil Society)

Στην μελέτη του Κέντρου Πολιτικών και Κοινωνικών Σπουδών Johns Hopkins, ο ορισμός που προκύπτει από την παρουσίαση του θέματος «Κοινωνία των Πολιτών» είναι περίπου ταυτόσημος με εκείνον για τις ΜΚΟ. Τα χαρακτηριστικά των φορέων που περιλαμβάνει η Κοινωνία των Πολιτών είναι:

- Έχουν θεσμική υπόσταση και δομή
- Είναι ανεξάρτητοι από το κράτος
- Δεν αποδίδουν κέρδη στους διαχειριστές και στους «ιδιοκτήτες»
- Είναι αυτοδιοικούμενοι
- Είναι εθελοντικοί φορείς και δέχονται εισφορές σε χρήμα ή χρόνο

(Salamon, et al., 1999)

Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις (Κοιν.Σ.Επ. ή ΚΟΙΝΣΕΠ)

Η ΚοινΣΕπ, είναι ένας νέος φορέας της κοινωνικής οικονομίας και θεσμοθετήθηκε στην Ελλάδα με τον νόμο 4019/2011. Πρόκειται ουσιαστικά για έναν αστικό συνεταιρισμό με κοινωνικό σκοπό και διαθέτει εκ του νόμου την εμπορική ιδιότητα. Μέλη της, μπορούν να γίνουν απλοί πολίτες αλλά και νομικά πρόσωπα.

Ανάλογα με τον ειδικότερο σκοπό τους, διακρίνονται στις εξής κατηγορίες:

- **Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις Ένταξης**, οι οποίες αφορούν στην ένταξη στην οικονομική και κοινωνική ζωή των ατόμων που ανήκουν στις Ευάλωτες Ομάδες Πληθυσμού δηλαδή τις ομάδες εκείνες που η ένταξη τους εμποδίζεται από σωματικά και ψυχικά αίτια ή λόγω παραβατικής συμπεριφοράς (άτομα με αναπηρίες, εξαρτημένα και απεξαρτημένα από ουσίες άτομα, οροθετικοί, φυλακισμένοι και αποφυλακισμένοι κ.α.)
- **Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις Κοινωνικής Φροντίδας**, οι οποίες αφορούν στην παραγωγή και παροχή προϊόντων και υπηρεσιών κοινωνικού

προνοιακού χαρακτήρα σε συγκεκριμένες ομάδες πληθυσμού, όπως οι ηλικιωμένοι, τα βρέφη, τα άτομα με αναπηρίες, κ.α.

- Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις Συλλογικού και Παραγωγικού Σκοπού, οι οποίες αφορούν παραγωγή προϊόντων και υπηρεσιών για την ικανοποίηση των αναγκών της συλλογικότητας (πολιτισμός, περιβάλλον, οικολογία, εκπαίδευση, παροχές κοινής ωφέλειας, κ.α.) που προάγουν το τοπικό και συλλογικό συμφέρον, την προώθηση της απασχόλησης, την ενδυνάμωση της κοινωνικής συνοχής και την ενδυνάμωση της τοπικής ή περιφερειακής ανάπτυξης.

(Πηγή: <http://koinsep.org/>).

Πολιτιστικοί Σύλλογοι

Υπάρχουν σχεδόν σε κάθε χωριό της χώρας μας. Άρχισαν αν συστήνονται κατά κύριο λόγο μετά την εκδήλωση των μαζικών μεταναστευτικών ρευμάτων που γνώρισε η ελληνική ύπαιθρος, ενώ στόχος τους είναι η διαφύλαξη του τοπικού πολιτισμού και η ενδυνάμωση της αίσθησης της «ρίζας» και του «ανήκειν» (Κουτσού, χ.χ.)

Γυναικείοι Σύλλογοι

Όπως οι πολιτιστικοί, έτσι και οι γυναικείοι, είναι πολύ συχνοί στην ελληνική ύπαιθρο, και ειδικά τις τελευταίες δεκαετίες παρατηρείται άνθηση και πιο έντονη δραστηριότητα. Στόχος τους είναι η ανάδειξη των τοπικών πολιτισμικών στοιχείων, και ως βασικές δραστηριότητες – συνήθως – έχουν την αναβίωση τοπικών εθίμων, πανηγυριών κ.λπ., προβολή τοπικών προϊόντων, τοπική αλληλεγγύη κ.α. Πολλές φορές συνεργάζονται με τον πολιτιστικό σύλλογο της περιοχής και δραστηριοποιούνται παράλληλα. Ο αριθμός τους είναι άγνωστος (Κουτσού, χ.χ.).

Περιβαλλοντικοί Σύλλογοι

Έχουν αρχίσει να δραστηριοποιούνται κατά τις τελευταίες δύο δεκαετίες και στόχος τους είναι η προβολή ή η διαφύλαξη ορισμένων αξιόλογων υγροτόπων, βιοτόπων κ.λπ. Πολλές φορές συγχέονται με τις Μη – Κυβερνητικές Περιβαλλοντικές Οργανώσεις, ωστόσο, συνήθως έχουν πιο περιορισμένη δράση (Κουτσού, χ.χ.).

Αθλητικοί Σύλλογοι

Υπάρχουν σε αρκετά χωριά, και ενισχύθηκαν κυρίως τις δεκαετίες του 60' και 70'. Όπως λέει και το όνομα τους, στόχος τους είναι η δημιουργία τοπικών ποδοσφαιρικών ομάδων (συχνά και ομάδων μπάσκετ, σπανιότερα βόλει και άλλα αθλήματα) (Κουτσού, χ.χ.)

Δίκτυα Αγροτικών Επιχειρήσεων

Σκοπός της δικτύωσης και συσπείρωσης των επιχειρήσεων γενικά και ειδικά του αγροτικού τομέα, είναι η προώθηση των προϊόντων ή/ και των υπηρεσιών τους, ή/ και η προώθηση της περιοχής τους. Για την επίτευξη των στόχων τους – ενδεικτικά – συμμετέχουν σε εθνικά ή κοινοτικά προγράμματα, δημιουργούν εκθετήρια ή σημεία πώλησης των προϊόντων ή των υπηρεσιών τους, ιδρύουν γραφεία, υποκαταστήματα, πρακτορεία και συνεργάζονται με οποιοδήποτε φυσικό ή νομικό πρόσωπο με οποιοδήποτε τρόπο, στα πλαίσια της ισχύουσας νομοθεσίας. Χαρακτηριστικά παραδείγματα δικτύων αγροτικών επιχειρήσεων είναι το Δίκτυο Επιχειρήσεων Νομού Χαλκιδικής, Οι Δρόμοι του Κρασιού της Βόρειας Ελλάδας, κ.α. (Πηγή: <http://www.diktiohal.gr/default.asp?sid=6100&LangId=252>).

Τοπικά Σύμφωνα Ποιότητας (ΤΣΠ)

Σύμφωνα με την ΠΑΣΕΓΕΣ, τα ΤΣΠ, είναι μία συμφωνία μιας ομάδας επαγγελματιών (φυσικά ή νομικά πρόσωπα), που έχουν κοινά ή συμπληρωματικά χαρακτηριστικά, και συμφωνούν και συναποφασίζουν να συνεργαστούν σε «εθελοντική» βάση προκειμένου να προωθήσουν την περιοχή τους ως προορισμό και ένα κοινό όραμα για την ποιότητα στην περιοχή τους. Έχουν ως κύριο σκοπό την διαφύλαξη ή και την προαγωγή του καλού ονόματος μίας περιοχής, ως μία συλλογική περιουσία που ανήκει σε όλους και που πρέπει να διαφυλάσσεται από συλλογική δομή (Πηγή: <http://www.paseges.gr/el/news/Topika-Symfwna-Poiothtas-ena-ergaleio-toy-Koinwnikoy-Kefalaioy>). Παραδείγματα αποτελούν το ΤΣΠ Περιοχής Λίμνης Πλαστήρα, το ΤΣΠ Νομού Ροδόπης, το Κρητικό ΤΣΠ, κ.α.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο – ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΚΑΙ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΟΥ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΟΥ ΘΕΣΜΟΥ

Η μεγαλύτερη, και ίσως σημαντικότερη, μορφή κοινωνικής οικονομίας, καθώς και μία από τις πιο διαδεδομένες στη χώρα μας, είναι ο Συνεταιρισμός. Ειδικά, στον πρωτογενή τομέα, οι Αγροτικοί Συνεταιρισμοί αποτέλεσαν ένα σημαντικό εργαλείο στα χέρια των αγροτών και κτηνοτρόφων, δίνοντας τους την δυνατότητα συλλογικής δράσης και οργανωμένης διαχείρισης τόσο των εκμεταλλεύσεων τους όσο και των οικονομικών προβλημάτων τους.

2. Ορίζοντας και κατανοώντας το «αγροτικό»

Ο αγροτικός χώρος, μέχρι πρότινος, ταυτισμένος με τη γεωργία και τις αγροτικές δραστηριότητες, από τα τέλη του 20ου αιώνα γνωρίζει, στον δυτικό κόσμο, βαθιές κοινωνικοοικονομικές αλλαγές που ανατρέπουν σταθερές, σαφήνιες και συμβατικές αντιλήψεις σχετικά με τα όρια και τις σημασιοδοτήσεις του αγροτικού. Το αγροτικό γίνεται αντιληπτό και μελετάται μέσα από τις διαχρονικά μετασχηματιζόμενες ιδεολογικές προσλήψεις και αναπαραστάσεις, καθημερινούς λόγους και επιστημονικές προσεγγίσεις μέσω των οποίων φανταζόμαστε, ορίζουμε, αμφισβητούμε και αναπαράγουμε τον αγροτικό χώρο (Woods, 2011).

Η αγροτικότητα αποτελεί μία κοινωνική κατασκευή που δεν αντικατοπτρίζει έναν και μοναδικό χώρο, αλλά πολλαπλούς επινοημένους κοινωνικούς χώρους που μπορεί ακόμα και να αλληλεπικαλύπτονται στην ίδια γεωγραφική περιοχή (Mormont, 1987, 1990).

Στην προσπάθεια να ορίσουμε το «αγροτικό», φέρνοντας αυτή τη λέξη στο μυαλό μας, δημιουργούνται πολλές και διαφορετικές εικόνες, ορισμοί, διάφοροι άνθρωποι, με ποίκιλες ηλικίες και εμφανίσεις, δραστηριότητες παντελώς διαφορετικές ανάλογα με τον τομέα που θα σκεφτούμε, και συνειδητοποιούμε ότι είναι πολύ δύσκολο να δημιουργήσουμε μία συγκεκριμένη και σαφή εικόνα γύρω από την λέξη «αγροτικό». Οι αντιλήψεις γύρω από την έννοια του αγροτικού, έχουν επηρεαστεί από ένα μεγάλο εύρος επιρροών που λάβαμε καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής μας, ενώ σημαντικό ρόλο έπαιξαν οι τοπικές και εθνικές πολιτισμικές παραδόσεις.

Και εδώ, τίθεται το εξής ερώτημα: Αν το αγροτικό είναι τόσο ασαφής όρος, πως μπορούμε να μιλάμε για αγροτικές σπουδές, αγροτική οικονομία και κοινωνιολογία, και ποιος ο λόγος εν τέλει να ασχοληθούμε με αυτό;

Ο Raymond Williams¹ το 1973, είχε παρατηρήσει το εξής: «..η “πόλη” και η “εξοχή” είναι εξόχως ισχυρές λέξεις, κάτι που άλλωστε δεν εκπλήσσει, αν σκεφτούμε πόσο πολλά αντιπροσωπεύουν αυτές οι λέξεις στις εμπειρίες των ανθρώπινων κοινωνιών... Η αντίθεση ανάμεσα σε εξοχή και πόλη, ως δύο θεμελιώδεις τρόποι ζωής, πηγαίνει ιστορικά πολύ πίσω, φτάνοντας μέχρι και τους κλασσικούς χρόνους...» (Williams, 1973).

Ο Marc Mormont (1990), υποστηρίζει ότι η χρήση του «αγροτικού» ως επιστημονικού όρου αναπτύχθηκε κατά τις δεκαετίες του 1920 και 1930 σε μία προσπάθεια να οριστούν τα θεμελιώδη χαρακτηριστικά της «αγροτικής κοινωνίας» στο πλαίσιο της ραγδαίας αστικοποίησης και εκβιομηχάνισης (Mormont, 1990).

Ο Hoggart, το 1990, υποστήριξε ότι ήταν πια καιρός να «απαλλαγούμε από το αγροτικό», υποστηρίζοντας ότι επρόκειτο για μία χαοτική σύλληψη, στερούμενη ερμηνευτικής δύναμης: «Είτε πρόκειται για περιγραφή είτε για θεωρητική αξιολόγηση, η ευρεία κατηγορία «αγροτικό» προκαλεί σύγχυση, καθώς μπορεί οι ενδό – αγροτικές διαφορές να είναι τεράστιες, ενώ οι ομοιότητες ανάμεσα σε αγροτικό – αστικό να είναι έντονες» (Hoggart, 1990).

Ο Keith Halfacree, το 1993, έγραψε ότι: «Υπάρχει ένας εναλλακτικός τρόπος για να ορίσουμε την αγροτικότητα, ο οποίος αρχικά δεν μας υποχρεώνει σε αφηρημένες αιτιώδεις δομές που χαρακτηρίζουν την αγροτική κλίμακα. Αυτή η εναλλακτική αναδύεται επειδή «το αγροτικό» και τα συνώνυμά του είναι λέξεις και έννοιες που καταλαβαίνουν και χρησιμοποιούν οι άνθρωποι στην καθημερινή τους ομιλία» (Halfacree, 1993).

Οι Cloke και Milbourne, το 1992, προσπάθησαν να ορίσουν το «αγροτικό» με περισσότερο τεχνικούς όρους, λέγοντας ότι: «Η αγροτικότητα είναι κοινωνικά κατασκευασμένη και πως το αγροτικό αποτελεί έναν κόσμο κοινωνικών, ηθικών και πολιτισμικών αξιών, στον οποίο συμμετέχουν οι κάτοικοι του αγροτικού χώρου» (Cloke & Milbourne, 1992).

2.1. Η έννοια του Συνεταιρισμού και του Συνεργατισμού

Είναι δύσκολο να δοθεί ένας σαφής και ακριβής ορισμός στην έννοια του συνεταιρισμού, έτσι ώστε να περιλαμβάνει όλα τα χαρακτηριστικά στοιχεία και να τον περιγράψει με επάρκεια. Πρόκειται για έναν θεσμό ποικιλόμορφο, με παγκόσμια εξάπλωση, που εφαρμόζεται κάτω από διαφορετικά καθεστώτα και εξελικτική πορεία,

---

¹ Ένας από τους σπουδαιότερους χρονογράφους της αγγλικής γλώσσας και λογοτεχνίας, γεννήθηκε το 1921 και πέθανε το 1988 σε ηλικία 66 ετών.

τα οποία αφενός δεν αλλοιώνουν τις βασικές αρχές που διέπουν την λειτουργία των συνεταιρισμών, και αφετέρου κάνουν δυσκολότερη την περιγραφή του (Κορρές, 1999). Αν και μέχρι πρόσφατα, δεν υπήρχε ένας παγκόσμια αποδεκτός ορισμός του συνεταιρισμού, δεν αποτελεί απροσδιόριστη έννοια (Παπαγεωργίου, 2007). Λόγω των θεμελιωδών αρχών του συνεργατισμού, που αποτελούν το σημείο κατατεθέν των συνεταιρισμών, η λειτουργία αυτών δεν διαφέρει μεταξύ χωρών ή τομέων εφαρμογής. Ο συνεργατισμός, είναι ένα σύνολο κοινά αποδεκτών κανόνων, που ρυθμίζουν τη συνεργασία μεταξύ εκείνων των ατόμων που αποφασίζουν να ενώσουν τις προσπάθειές τους για το κοινό τους συμφέρον, οικονομικό, κοινωνικό ή πολιτιστικό.

Από τους θεωρητικούς του συνεργατισμού πολλοί απέφυγαν να διατυπώσουν κάποιον ορισμό, γνωρίζοντας ότι είναι αδύνατο να υπάρξει κάποιος ορισμός απαλλαγμένο από αδυναμίες, και άλλοι έδωσαν ορισμούς χωρίς ωστόσο να συμφωνούν μεταξύ τους. (Παπαγεωργίου, 2007)

Η έννοια «συνεταιρισμός», η οποία εμπεριέχεται στον ευρύτερο όρο «Συνεργατισμός», υποδηλώνει μια συγκεκριμένη μορφή συνεργασίας (μικροπαραγωγών, μικροαγροτών, μικροεπαγγελματιών, καταναλωτών και οποιασδήποτε άλλης κατηγορίας ανθρώπων που άμεσα ή έμμεσα συσπειρώνονται γύρω από έναν τουλάχιστον κοινό σκοπό), που επιδιώκει, συστηματικά και μέσω της κοινής προσπάθειας, προάσπιση και προαγωγή των συμφερόντων των συνεταιρισμένων ατόμων, στα πλαίσια μιας αυτοπροσδιοριζόμενης συνεργασίας (Λάμπρος, 1999).

Οι Κιτσοπανίδης και Καμενίδης (2003) όρισαν το συνεταιρισμό ως «μια αυτόνομη συλλογική

οικονομική οργάνωση, η οποία προκύπτει από την εθελοντική ένωση προσώπων και η οποία με την αποδοτική λειτουργία της επιδιώκει να βελτιώσει την οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική θέση των μελών της».

Ο Σούλσε – Ντέλιτς², από τους ιδρυτές των γερμανικών αστικών πιστωτικών συνεταιρισμών, όριζε το συνεταιρισμό ως «ένωση μεταξύ των όχι ευπόρων, κατ' εξοχήν εργαζομένων τάξεων, η οποία επιδιώκει με τη συνένωση εξασφαλίσει, όσο είναι δυνατό, στις μεμονωμένες, μικρές και στην οικονομική ζωή εξαφανιζόμενες δυνάμεις, τα πλεονεκτήματα της μεγάλης δύναμης». Ο ορισμός του Ντέλιτς, δεν διαφέρει και πολύ από αυτόν που έδωσε ο θεωρητικός του ελληνικού συνεργατισμού Θεόδωρος Τζωρτζιάκης: «Ο συνεταιρισμός είναι όργανο αυτοβοήθειας ασθενών οικονομικά

² Ο Franz Hermann Schulze-Delitzsch (1808 - 1883) ήταν Γερμανός πολιτικός και οικονομολόγος. Ήταν υπεύθυνος για την οργάνωση της πρώτης πιστωτικής ένωσης του κόσμου. Ήταν, επίσης, συν-ιδρυτής του γερμανικού Κόμματος της Προόδου.

προσώπων, δημιουργούμενος με την ένωση μικρών κατά μέρος δυνάμεων σε μία μεγάλη ομοειδή δύναμη, που τίθεται στη διάθεση του καθενός για την καλύτερη άσκηση της επαγγελματικής και της οικιακής τους οικονομίας» (Τζωρτζάκης, 1973).

Σύμφωνα με τον Menard (2004, 2007), ένας συνεταιρισμός είναι μία μορφή υβριδικής διακυβέρνησης, καθώς συνδυάζει τη συγκέντρωση των πόρων, τον συντονισμό μέσω συμβάσεων, τον ανταγωνισμό και τη συνεργασία.

Ο Chaddad (2012), διαμόρφωσε περαιτέρω την άποψη του Menard, τονίζοντας ότι οι συνεταιρισμοί χρησιμοποιούν τόσο μηχανισμούς αγοράς, όσο και ιεραρχικούς και διακυβερνητικούς μηχανισμούς. Με άλλα λόγια, η σχέση μεταξύ μέλους και συνεταιρισμού βασίζεται εν μέρει στην αγορά και εν μέρει στο συμβόλαιο – σύμβαση που υπάρχει.

2.1.1. Συνεταιρισμός και Οικονομική Επιχείρηση

Ένας συνεταιρισμός, μπορεί δικαιολογημένα να χαρακτηριστεί σαν μία οικονομική επιχείρηση, καθώς συγκεντρώνει πρόσωπα και εγκαταστάσεις, μετακινεί μέσα παραγωγής και παράγει προϊόντα και υπηρεσίες. Ωστόσο, ο χαρακτήρας της επιχείρησης και του συνεταιρισμού, παρουσιάζουν σημαντικές διαφορές στα ακόλουθα σημεία:

- Τα κίνητρα δημιουργίας διαφέρουν. Ο επιχειρηματίας θέλει να πετύχει μία υψηλή αμοιβή και έχει καθαρό στόχο την αύξηση των κερδών του. Ο συνεταιρισμός από την άλλη, δεν επιδιώκει μόνο την μεγιστοποίηση των κερδών, και αυτή η διαφορά εξηγεί σε μεγάλο βαθμό τις διαφορές που υπάρχουν στην οργάνωση και διοίκηση ανάμεσα στους συνεταιρισμούς και στις οικονομικές επιχειρήσεις.
- Στις ιδιωτικές επιχειρήσεις υπάρχει διαφορά στους ρόλους των μετόχων και της διοίκησης, κάτι το οποίο δεν συμβαίνει στις συνεταιριστικές οργανώσεις. Στις επιχειρήσεις, ο ρόλος των μετόχων, περιορίζεται στη λήψη αποφάσεων και στην έγκριση των οικονομικών δραστηριοτήτων, καθώς και στην εκλογή των διοικητικών οργάνων στις γενικές συνελεύσεις. Δεν παίρνουν μέρος στη διαχείριση και διοίκηση της επιχείρησης, καθώς αυτόν τον ρόλο τον αναλαμβάνει το διοικητικό συμβούλιο. Αντιθέτως, στους συνεταιρισμούς, κάθε μέλος έχει μία και μόνο ψήφο και η διοίκηση πρέπει να λαμβάνει υπόψη όλες τις απόψεις των μελών. Ωστόσο, η συνολική αυτή συμμετοχή των μελών

δημιουργεί πολλές φορές μία καθυστέρηση στην συνέχιση των αποφάσεων και των διαδικασιών του συνεταιρισμού.

- Στις συνεταιριστικές οργανώσεις, ως βραχυπρόθεσμος στόχος, θεωρείται η οικονομική ευημερία των μελών, ενώ ως μακροπρόθεσμος θεωρείται η ανάπτυξη του συνεταιρισμού που εξασφαλίζεται με αυξημένες επενδύσεις, στοχεύοντας στη βελτίωση του κοινωνικό – πολιτιστικού περιβάλλοντος των μελών του συνεταιρισμού, και γενικά της περιοχής όπου δρα ο συνεταιρισμός.

Γενικά, ο συνεταιρισμός παρουσιάζει πολλές διαφορές με μία οικονομική επιχείρηση, οποιουδήποτε τύπου, ωστόσο, αυτές που αναφέρθηκαν είναι οι σημαντικότερες και συνοψίζουν τον βασικά χαρακτήρα και των δύο. Ωστόσο το μεγαλύτερο ίσως μειονέκτημα των συνεταιρισμών, είναι η νοοτροπία που διακατέχει τους παραγωγούς, και λόγω αυτής, παρά τις αρχές και τις αξίες του συνεταιρισμού δεν μπορούν να λειτουργήσουν σωστά, στον τομέα της οικονομικής διαχείρισης (Κορρές, 1999).

2.1.2. Νοοτροπία παραγωγού και όχι επιχειρηματία

Όλα τα μέλη του συνεταιρισμού και όσα εξ' αυτών αποτελούν το ΔΣ είναι παραγωγοί, γεωργοί. Αντιλαμβάνεται κανείς πόσο δύσκολο είναι να αποκτήσει ένας αιρετός, συνήθως χωρίς ειδική προπαίδεια και αυτοδιδασκόμενος, την επιχειρηματική νοοτροπία για μια ολιγοετή θητεία, άμισθη και μερικής απασχόλησης. Πώς να υιοθετήσει την πολιτική του νομικού προσώπου του συνεταιρισμού, όταν αυτή φαίνεται ανταγωνιστική προς τα συμφέροντα της ατομικής εκμετάλλευσης των εκλογέων και του ίδιου;

Έτσι, οι ποσότητες προϊόντων που εισέρχονται στο συνεταιρισμό αντανακλούν σε μεγαλύτερο βαθμό το είδος, το ύψος και τις ποιότητες συγκομιδής των μελών, παρά τις δυνατότητες διάθεσης στην αγορά. Παρόμοια συμπεριφορά σε ιδιωτικές εταιρείες θα αποτελούσε κίνηση αυτοκτονίας.

Τη νοοτροπία να παράγει περισσότερο τη διαμόρφωσε στον παραγωγό η πολύχρονη κρατική πολιτική της ελάχιστης εγγυημένης τιμής για όλη τη συγκομιδή με στόχο την αυτάρκεια. Διαμορφώθηκε έτσι στον παραγωγό, η πεποίθηση της παντοδυναμίας της εγγυημένης τιμής, αλλά δεν κατανοήθηκαν σε όλες τις διαστάσεις τους οι μηχανισμοί της αγοράς, τα διαρθρωτικά προβλήματα των επιχειρήσεων, οι δυνατότητες του μάνατζμεντ κ.λπ. (Δασκάλου, 1992).

2.2. Νομοθεσία περί συνεταιρισμών³

Στην νομοθεσία των διάφορων χωρών υπάρχουν ορισμοί που ωστόσο, χαρακτηρίζουν περισσότερο τον τεχνοκρατικό και νομικό χαρακτήρα των συνεταιρισμών.

Στον νόμο 602/1915 «περί συνεταιρισμών» (ΦΕΚ 33/24.1.1915), που ίσχυε για όλα τα είδη συνεταιρισμών μέχρι το 1979, ορίζει τον συνεταιρισμό ως: *«Εταιρία η οποία έχει κεφάλαιο μεταβλητό, αποτελείται από συνεταίρους των οποίων ο αριθμός είναι επίσης μεταβλητός και επιδιώκει με τη συνεργασία των συνεταίρων την προαγωγή της ιδιωτικής οικονομίας καθενός από αυτούς»*. Στον νόμο αυτό, τονίζεται ξεκάθαρα η ελευθερία εισόδου και εξόδου, μία από τις σημαντικότερες αρχές των συνεταιρισμών όπως θα δούμε και στη συνέχεια.

Ο νόμος 921/1979 «περί γεωργικών συνεταιρισμών» (ΦΕΚ 125Α/ 12.6.1987), αναφέρεται ειδικά στους γεωργικούς συνεταιρισμούς και ορίζει: *«Γεωργικός συνεταιρισμός είναι ιδιότυπη εταιρία που αποτελείται από πρόσωπα ασχολούμενα κατά κύριο ή δευτερεύον επάγγελμα με τη γεωργία, έχει μεταβλητό κεφάλαιο και αριθμό μελών και αποσκοπεί, με την ισότιμη συνεργασία και αμοιβαία βοήθεια των συνεταίρων, στην εξυπηρέτηση και προαγωγή της ιδιωτικής τους οικονομίας. Ο γεωργικός συνεταιρισμός αποβλέπει ακόμη στην εξύψωση του κοινωνικού, επαγγελματικού και πολιτιστικού επιπέδου των μελών, ως γεωργών»*. Ο ορισμός αυτός, εκτός από την μεταβλητότητα του αριθμού των μελών και του κεφαλαίου, επισημαίνεται η ιδιοτυπία του συνεταιρισμού ως μορφής οικονομικής μονάδας και προστίθεται το λειτουργικό χαρακτηριστικό της ισοτιμίας των μελών.

Ο νόμος 1541/85 «Αγροτικές Συνεταιριστικές Οργανώσεις» (ΦΕΚ 68Α/18.4.1985), δίνει τον εξής ορισμό: *«Αγροτικός συνεταιρισμός είναι εκούσια ένωση αγροτών, η οποία έχει σκοπό την οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική τους ανάπτυξη, με την ισότιμη συνεργασία και την αμοιβαία βοήθεια των μελών, μέσα σε μία κοινή επιχείρηση»*.

Ο νόμος 1667/86 «Αστικοί Συνεταιρισμοί και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ 196Α/6.12.86), δίνει τον ακόλουθο ορισμό: *«Αστικός συνεταιρισμός είναι εκούσια ένωση προσώπων με οικονομικό σκοπό, η οποία, χωρίς να αναπτύσσει δραστηριότητες αγροτικής οικονομίας, αποβλέπει, ιδίως με τη συνεργασία των μελών του, στην οικονομική, κοινωνική, πολιτιστική ανάπτυξη των μελών του και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής τους γενικά μέσα σε μία κοινή επιχείρηση»*.

---

³ Τα σχετικά ΦΕΚ και τα έντυπα που περιέχουν τις νομοθεσίες, βρέθηκαν στην ιστοσελίδα του Εθνικού Τυπογραφείου (<http://www.et.gr>), μέσω της ιστοσελίδας του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων (<http://www.minagric.gr/index.php/el/>), και παρατίθενται στο τέλος της εργασίας στα Παραρτήματα.

Ο νόμος 2169/93 «Αγροτικές Συνεταιριστικές Οργανώσεις και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ 149Α/10.9.1993), ορίζει τους αγροτικούς συνεταιρισμούς ως εξής: «Οι αγροτικές συνεταιριστικές οργανώσεις (ΑΣΟ) όλων των βαθμίδων και οι κοινοπραξίες τους είναι εκούσιες ενώσεις προσώπων, οι οποίες επιδιώκουν την οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική τους ανάπτυξη, μέσα από μία κοινή επιχείρηση, με ισότιμη συνεργασία και αμοιβαία βοήθεια των μελών τους». Σε αυτόν τον νόμο, ο συνεταιρισμός ορίζεται ως ένωση προσώπων και όχι αγροτών, διατύπωση η οποία έχει επιλεγεί, διότι φυσικά και νομικά πρόσωπα, με ορισμένες προϋποθέσεις, μπορούν να γίνουν μέλη.

Στο παγκόσμιο συνέδριο της Διεθνούς Συνεταιριστικής Ένωσης στο Μάντσεστερ το 1995, υιοθετήθηκε για πρώτη φορά ένας ορισμός του συνεταιρισμού, ο οποίος όριζε το εξής: «Συνεταιρισμός είναι μία αυτόνομη ένωση προσώπων που συγκροτείται εθελοντικά για την αντιμετώπιση των κοινών οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών αναγκών και επιδιώξεών τους διά μέσου μίας συνιδιόκτητης και δημοκρατικά διοικούμενης επιχείρησης» (ICA News, No 5/6 1995).

Στον νόμο 2810/2000 «Αγροτικές Συνεταιριστικές Οργανώσεις» (ΦΕΚ 61Α/ 9.3.2000), ο ορισμός που αναφέρει είναι μία ελαφρά παραλλαγή του ορισμού που υιοθετήθηκε από το παγκόσμιο συνέδριο, και είναι ο εξής: «Η Αγροτική Συνεταιριστική Οργάνωση (ΑΣΟ) είναι αυτόνομη ένωση προσώπων, η οποία συγκροτείται εθελοντικά και επιδιώκει, με την αμοιβαία βοήθεια των μελών της, την οικονομική, κοινωνική, πολιτιστική ανάπτυξη και προαγωγή τους, μέσω μίας συνιδιόκτητης και δημοκρατικά διοικούμενης επιχείρησης».

Στον νόμο 4015//2011 «Θεσμικό πλαίσιο για τους αγροτικούς συνεταιρισμούς, τις συλλογικές οργανώσεις και την επιχειρηματικότητα του αγροτικού κόσμου» (ΦΕΚ 210Α/21/09/2011), ορίζει: «Αγροτικός Συνεταιρισμός είναι κάθε πρωτοβάθμιος αγροτικός συνεταιρισμός, ο οποίο λειτουργεί σύμφωνα με τις διατάξεις του ν. 2810/2000 (Α' 61) και έχει ως μέλη φυσικά πρόσωπα» και συνεπώς ο ορισμός παραμένει ίδιος με τον προηγούμενο νόμο, δίνοντας ωστόσο τον ορισμό των ομάδων παραγωγών και αλλάζοντας την διαβάθμιση των ΑΣΟ, καταργώντας τις δευτεροβάθμιες και τριτοβάθμιες οργανώσεις, όπως αυτοί είχαν διαμορφωθεί στον νόμο του 2000.

Τέλος, ο πρόσφατος νόμος 4384/2016 «Αγροτικοί Συνεταιρισμοί, μορφές συλλογικής οργάνωσης του αγροτικού χώρου και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ 78Α/26.04.2016), ορίζεται ως Αγροτικός Συνεταιρισμός: «Αυτόνομη ένωση προσώπων, η οποία συγκροτείται εθελοντικά και επιδιώκει, με την αμοιβαία βοήθεια και την αλληλεγγύη των μελών της, τη συλλογική οικονομική, κοινωνική, πολιτιστική ανάπτυξη και προαγωγή

τους, μέσω μίας συνιδιόκτητης και δημοκρατικά διοικούμενης επιχείρησης. Αγροτικοί Συνεταιρισμοί θεωρούνται και οι αλιευτικοί, κτηνοτροφικοί, πτηνοτροφικοί, μελισσοκομικοί, σηροτροφικοί, αγροτουριστικοί, αγροβιοτεχνικοί, οικοτεχνικοί και άλλοι συνεταιρισμοί οποιουδήποτε κλάδου ή δραστηριότητας της αγροτικής οικονομίας. Οι Δασικοί Συνεταιρισμοί και οι Ενώσεις αυτών, δεν εμπίπτουν στις διατάξεις του παρόντος νόμου».

2.3. Συνεταιριστικές αξίες

Οι αξίες τις οποίες ασπάζονται οι συνεταιρισμοί είναι σύμφυτες με τη φυσιογνωμία τους, με το ιστορικό τους παρελθόν και με τη συνταγή επιτυχίας τους, όπως προκύπτει από τη διεθνή εμπειρία (Παπαγεωργίου, 2007).

Σύμφωνα με τη διατύπωση που υιοθετήθηκε από το παγκόσμιο συνεταιριστικό συνέδριο του Μάντσεστερ τον Σεπτέμβριο του 1995: «Οι συνεταιρισμοί στηρίζονται στις αξίες της αυτοβοήθειας, της αυτεθύνης, της δημοκρατίας, της ισότητας, της ισοτιμίας και της αλληλεγγύης. Ακολουθώντας την παράδοση των πρωτεργατών, τα μέλη των συνεταιρισμών στηρίζονται στις ηθικές αξίες της εντιμότητας, της διαφάνειας, της κοινωνικής υπευθυνότητας και της φροντίδας για τους άλλους».

Η **αυτοβοήθεια** ως αξία για τους συνεταιρισμούς σημαίνει την ανάληψη πρωτοβουλίας από τους ίδιους τους ενδιαφερόμενους για τη βελτίωση της θέσης τους.

Η **αυτεθύνη** υποδηλώνει την εκ μέρους των συνεταιρισμών διαχείριση των υποθέσεων τους με δική τους ευθύνη για τα θετικά ή αρνητικά αποτελέσματα των αποφάσεων τους.

Η **αξία της δημοκρατίας** αποτελεί χαρακτηριστική επιλογή των συνεταιρισμών και απόδειξη της ανθρωποκεντρικής φύσης του συνεταιριστικού θεσμού.

Η **ισότητα** μεταξύ των μελών προβάλλει την αποστασιοποίηση του θεσμού από όλα εκείνα τα στοιχεία που διαιρούν και κατακερματίζουν την κοινωνία.

Η **ισοτιμία** υποδηλώνει απόδοση στα μέλη του συνεταιρισμού ισότιμης συμβολής στην κοινή προσπάθεια.

Τέλος, η **αλληλεγγύη** αποτελεί την κατακλείδα των αξιών, μία αξία κοινωνική και βαθιά ανθρώπινη για την πρόοδο των κοινωνιών, η οποία εκτείνεται πέρα από τα στενά όρια του ατομικού συμφέροντος.

Το ηθικό υπόβαθρο των αξιών στις οποίες στηρίζεται ο συνεταιριστικός θεσμός αποδίδεται με τις ηθικές αξίες προς τις οποίες πρέπει να είναι προσηλωμένα τα μέλη, δηλαδή εντιμότητα μεταξύ των συναλλαγών, διαφάνεια η οποία αποτελεί επιλογή αλλά

και ανάγκη, καθώς ο συνεταιρισμός υπόκειται στο διαρκή έλεγχο των μελών και είναι ανοικτός προς την κοινωνία, η κοινωνική υπευθυνότητα ως κομμάτι της κοινωνίας που έχει δικαιώματα αλλά και υποχρεώσεις, και τέλος η φροντίδα για τους άλλους ως μία προέκταση της αλληλεγγύης, καθώς αναφέρεται γενικά στους συνανθρώπους και όχι αποκλειστικά στα μέλη.

Οι αξίες αυτές, περιλαμβάνονται στη δήλωση της Διεθνούς Συνεταιριστικής Ένωσης για την ταυτότητα των συνεταιρισμών, αναδεικνύουν τα ποιοτικά χαρακτηριστικά με τα οποία οι συνεταιρισμοί επιδιώκουν να επενδύουν τις οικονομικές τους δραστηριότητες (Παπαγεωργίου, 2007, Καμενίδης, 2001) Αυτοί οι άγραφοι κανόνες δημιουργούν τα στέρεα θεμέλια της ενότητας και της συνεργασίας για την επίτευξη αποτελεσμάτων που επιδιώκουν οι συνεταιρισμοί. Με τη τήρηση αυτών των κανόνων τα μέλη του Συνεταιρισμού της πόλης Ροτσντέιλ «ποτέ δεν διαιρέθηκαν, αν και είχαν διαφορές», όπως συμπεραίνει ο ιστορικός του Συνεταιρισμού Holyoake (Holyoake, 1893).

2.4. Συνεταιριστικές Αρχές

Οι συνεταιριστικές αρχές αποτελούν τις κατευθυντήριες γραμμές με τις οποίες οι συνεταιρισμοί θέτουν σε εφαρμογή τις αξίες τους. Αυτές είναι:

- **1η Αρχή: Εθελοντική και Ελεύθερη Συμμετοχή**

Οι συνεταιρισμοί είναι εθελοντικές οργανώσεις, ανοιχτές σε όλα τα άτομα που μπορούν να χρησιμοποιήσουν τις υπηρεσίες τους και επιθυμούν να αποδεχθούν τις ευθύνες του μέλους, χωρίς διακρίσεις φύλου, κοινωνικού επιπέδου, φυλής, πολιτικών πεποιθήσεων ή θρησκείας.

- **2η Αρχή: Δημοκρατική Διοίκηση εκ μέρους των μελών**

Οι συνεταιρισμοί είναι εθελοντικές οργανώσεις διοικούμενες από τα μέλη τους, τα οποία συμμετέχουν ενεργά στη διαμόρφωση της πολιτικής τους και στη λήψη αποφάσεων. Άνδρες και γυναίκες που προσφέρουν υπηρεσίες τους ως αιρετοί εκπρόσωποι είναι υπόλογοι στα μέλη. Τα μέλη έχουν ίσα δικαιώματα ψήφου (ένα μέλος – μία ψήφος). (Κορρές, 1999, Παπαγεωργίου, 2007)

- **3η Αρχή: Οικονομική συμμετοχή των μελών**

Τα μέλη συμμετέχουν ισότιμα και διαχειρίζονται δημοκρατικά το κεφάλαιο του συνεταιρισμού. Ένα μέρος τουλάχιστον από το κεφάλαιο αποτελεί συνήθως την κοινή περιουσία του συνεταιρισμού. Οι συνεταιρισμοί έχουν ως στόχο να στηρίζουν την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη των μελών

τους. Υπάρχουν τέσσερις βασικοί τρόποι για την επίτευξη αυτού του στόχου:

Ο πρώτος τρόπος στοχεύει με την χρήση των πλεονασμάτων για την ανάπτυξη και την ενίσχυση των δραστηριοτήτων του συνεταιρισμού, και την διεύρυνση των υπηρεσιών και των προϊόντων που λαμβάνουν τα μέλη. Αυτό ενισχύει τον συνεταιρισμό και τις δραστηριότητές του. Ο δεύτερος είναι να καταβάλλονται τα πλεονάσματα στα αποθεματικά, τα οποία είναι απαραίτητα για την ενίσχυση της οικονομικής θέσης των συνεταιρισμών.

Ο τρίτος είναι η χορήγηση των πλεονασμάτων ως οικονομικές αποδόσεις προς τα μέλη μέσω επιστροφών - εκπτώσεων. Αυτή είναι η έννοια της συμμετοχής στα κέρδη.

Τέλος, η συμβολή των πλεονασμάτων των συνεταιρισμών για την προώθηση ενός ευνοϊκού οικονομικού περιβάλλοντος για την ανάπτυξη άλλων συνεταιρισμών, και, συνεπώς, για την ενίσχυση των συνεταιρισμών ως σύνολο, για παράδειγμα, καταβάλλοντας ένα μέρος των κερδών τους σε ένα ταμείο για την ίδρυση και ενίσχυση άλλων συνεταιρισμών. Αυτό το τελευταίο σημείο, φυσικά, ενισχύει την έβδομη αρχή της μέριμνας για την κοινότητα.

Οι οικονομικές αποδόσεις προς τα μέλη του συνεταιρισμού, υπό τη μορφή επιστροφών χρημάτων, πρέπει να γίνονται με απόφαση της Γενικής Συνέλευσης, λαμβάνοντας υπόψη τα ετήσια αποτελέσματα του συνεταιρισμού και την ανάγκη της εγγύησης του μέλλον του και της περαιτέρω ανάπτυξής του (ICA, 1995)

- **4^η Αρχή: Αυτονομία και ανεξαρτησία**

Οι συνεταιρισμοί είναι αυτόνομες οργανώσεις αυτοβοήθειας, διοικούμενες από τα μέλη τους. Εάν συνάπτουν συμφωνίες με άλλους φορείς, συμπεριλαμβανομένων των κυβερνήσεων, ή αντλούν κεφάλαια από εξωτερικές πηγές, είναι ελεύθεροι σε αυτό, ακολουθώντας κανόνες που διασφαλίζουν τη δημοκρατική διοίκηση από τα μέλη και διατηρούν τη συνεταιριστική αυτονομία (Κορρές, 1999)

- **5^η Αρχή: Εκπαίδευση, πρακτική εξάσκηση και πληροφόρηση**

Οι συνεταιρισμοί παρέχουν εκπαίδευση και πρακτική εξάσκηση στα μέλη και στους υπαλλήλους, ώστε να μπορούν να συμβάλλουν αποτελεσματικά στην ανάπτυξη των συνεταιρισμών τους. Παρέχουν πληροφόρηση στο κοινό, ιδιαίτερα στους νέους και στους διαμορφωτές της κοινής γνώμης, σχετικά με τη φύση και τα οφέλη της συνεργασίας. (ICA 1995, 2005)

- **6^η Αρχή: Συνεργασία μεταξύ συνεταιρισμών**

Οι συνεταιρισμοί υπηρετούν με τη μέγιστη αποτελεσματικότητα τα μέλη τους και ισχυροποιούν τη συνεταιριστική κίνηση, όταν συνεργάζονται μεταξύ τους διαμέσου οργανώσεων τοπικού, εθνικού, περιφερειακού και διεθνούς επιπέδου (Κορρές, 1999, Παπαγεωργίου, 2007)

- **7η Αρχή: Ενδιαφέρον για την κοινότητα**

Οι συνεταιρισμοί εργάζονται για τη βιώσιμη ανάπτυξη των κοινοτήτων τους με πολιτικές που εγκρίνονται από τα μέλη τους. Σύμφωνα με τον ορισμό του, ένας συνεταιρισμός είναι μια αυτόνομη Οργάνωση προσώπων που συγκροτείται εθελοντικά για την αντιμετώπιση των κοινών οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών αναγκών και επιδιώξεών τους μέσω μιας κοινόκτητης και δημοκρατικά ελεγχόμενης επιχείρησης. Έτσι, ο πρωταρχικός στόχος του είναι να καλύψει τις ανάγκες των μελών. Ωστόσο, δεδομένου τι δηλώνει αυτή η Αρχή, οι συνεταιρισμοί λειτουργούν υπέρ της βιώσιμης ανάπτυξης των κοινοτήτων τους. Είναι σημαντικό να τονιστεί ότι οι συνεταιρισμοί δεν αντιμετωπίζουν τις ανάγκες αυτές με οποιοδήποτε τρόπο, αλλά με έναν τρόπο που να συνάδει με την ανάπτυξη των κοινοτήτων τους. Ομοίως, δεν ανταποκρίνονται στις ανάγκες μέσω οποιοδήποτε τρόπου ανάπτυξης. Αντίθετα, οι συνεταιρισμοί ανταποκρίνονται στις ανάγκες μέσω της βιώσιμης ανάπτυξης, μιας ανάπτυξης που λαμβάνει χώρα σε αρμονία με το περιβάλλον και η οποία είναι ευεργετική για τις τωρινές και μελλοντικές γενιές. Με αυτή την έννοια, η πρόοδο δεν αναφέρεται μόνο στο συνεταιρισμό, αλλά και στην κοινότητα. Περιλαμβάνει τόσο την κοινότητα όπου δραστηριοποιείται ο συνεταιρισμός όσο και την παγκόσμια κοινότητα, δεδομένου ότι η τοπική ανάπτυξη δεν μπορεί να επιτευχθεί χωρίς τη διατήρηση της παγκόσμιας βιωσιμότητας ή, ακόμα χειρότερα, εις βάρος της (ICA, 2005).

Οι έννοιες των Συνεταιριστικών Αρχών και Αξιών μπορούν να κατανοηθούν στα πλαίσια της

οικονομικής θεωρίας σαν μηχανισμοί μείωσης του κόστους συναλλαγής των μελών. Υποστηρίζουν τον ιδιόμορφο χαρακτήρα των συνεταιρισμών και δίνουν έμφαση στην συμμετοχή των μελών και στο συνολικό του όφελος. Για να χαρακτηριστεί μια οικονομική μονάδα ως συνεταιρισμός θα πρέπει να λειτουργεί με βάση τις συνεταιριστικές αρχές (Καμενίδης, 2001 and Fregidou, 2000).

Αξίζει βέβαια να σημειωθεί ότι, πολλοί συνεταιρισμοί δεν εφαρμόζουν πιστά όλες τις συνεταιριστικές αρχές, λόγω διαφορετικών προτεραιοτήτων και συμβιβασμών. (Chloupkova, 2002 στο Βαβρίτσα, 2010).

2.5. Μορφές και Είδη Συνεταιρισμών

2.5.1. Αναγκαστικοί Συνεταιρισμοί

Ο W. King, το 1830, έλεγε: «Ο συνεργατισμός είναι μία πράξη εκούσια και καμία δύναμη στον κόσμο δεν μπορεί να την καταστήσει υποχρεωτική». Ωστόσο, δεν έλειψαν οι διαφωνίες και οι αντίθετες απόψεις, ενώ ακόμα και σε διεθνές συνέδριο τέθηκε το ερώτημα: «Αφού οι συνεταιρισμοί είναι τόσο χρήσιμοι, γιατί να μην γίνουν υποχρεωτικοί;» (Παπαγεωργίου, 2007)

Στην Ελλάδα, οι συζητήσεις για αναγκαστικούς συνεταιρισμούς ξεκίνησαν από το 1922, δηλαδή λίγα χρόνια μετά τη θεσμοθέτηση των συνεταιρισμών, όταν άρχισαν, με ειδικούς νόμους, να δημιουργούνται αναγκαστικοί συνεταιρισμοί ακτημόνων καλλιεργητών (ΣΑΑΚ) και αναγκαστικοί συνεταιρισμοί προστασίας προϊόντων (Θήρας και Λευκάδας). Ο Ιασεμίδης (1922), εξέφρασε την αντίρρηση του και προχώρησε στη διάκριση ανάμεσα σε απόλυτα αναγκαστικούς και σχετικά αναγκαστικούς συνεταιρισμούς. Ως απόλυτα αναγκαστικούς όρισε αυτούς στους οποίους η συμμετοχή ήταν υποχρεωτική σε όσους είχαν ορισμένες ιδιότητες (π.χ. παραγωγοί κίτρων). Ως σχετικά αναγκαστικούς όρισε εκείνους στους οποίους η συμμετοχή γίνεται υποχρεωτική σε όλους όσους έχουν ορισμένες ιδιότητες, με την προϋπόθεση ότι συμφωνεί η πλειοψηφία. Ωστόσο, ο Ιασεμίδης, απέρριπτε τους απόλυτα αναγκαστικούς συνεταιρισμούς και αποδεχόταν μόνο τους σχετικά αναγκαστικούς.

Τα πολλά προβλήματα που υπήρχαν, όπως η απουσία παράδοσης στους συνεταιρισμούς, τα προβλήματα διάθεσης των προϊόντων, η κερδοσκοπία των μεσαζόντων αλλά και η βιασύνη κρατικών φορέων για γρήγορα αποτελέσματα από τους συνεταιρισμούς, οδήγησαν στη δημιουργία πολλών αναγκαστικών συνεταιρισμών, οι οποίοι ανήκαν στη κατηγορία, την οποία ο Ιασεμίδης ονόμασε απόλυτα αναγκαστικούς. Ο Ν. Μιχόπουλος (1930), άξιος συνεχιστής του έργου του Ιασεμίδη, και επίσης αντίθετος προς την ιδέα του αναγκαστικού συνεταιρισμού, υποστήριξε ότι: «Αν ως αρχή για την σύσταση αναγκαστικών συνεταιρισμών λάβουμε τη κρίση των προϊόντων, τότε θα έπρεπε να ιδρύσουμε τέτοιους, όχι μόνο για τα κίτρα, αλλά και για τα καπνά, την σταφίδα, την σουλτανίνα, το κρασί, το λάδι, κ.λπ., διότι όλα αυτά τα προϊόντα διέρχονται όχι λιγότερη κρίση». Αντί αναγκαστικών συνεταιρισμών πρότεινε την ίδρυση ελεύθερων συνεταιρισμών, με δέσμευση των μελών για παραμονή 10 – 20 χρόνια και

θέσπιση ποινικής ρήτρας σε όσους δεν παρέδιδαν την παραγωγή τους στον συνεταιρισμό. Θεωρούσε ακόμη αποδεκτή την απόδοση ψήφων ανάλογα με τον όγκο της παραγωγής των μελών ακόμη και άνω των πέντε. Με τις πρωτοποριακές, για την εποχή του, προτάσεις ο Ν. Μιχόπουλος, έδινε διεξόδους συμβατές με τον εθελοντικό χαρακτήρα των συνεταιρισμών.

Παρά τις αντιρρήσεις των παραπάνω, αλλά και της Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Γεωργίας της Γερουσίας, η οποία εξέτασε και απέρριψε το νομοσχέδιο περί Ενώσεων Κιτροπαραγωγών Κρήτης (Κλήμης, 1988), τα αιτήματα παραγωγών για ίδρυση αναγκαστικών συνεταιρισμών υπήρξαν πολλά. Για μία συστηματική παρουσίαση των αναγκαστικών συνεταιρισμών μπορούν να διακριθούν δύο βασικές κατηγορίες (Πάνος, 1978):

- i. Συνεταιρισμοί που αναφέρονται στην εξασφάλιση της ιδιοκτησίας ή της ορθολογικής διαχείρισης των κτημάτων, δασών, κ.λπ. ή στη βελτίωση των γεωργικών εκμεταλλεύσεων στους οποίους ανήκουν:
  - a. Αναγκαστικοί συνεταιρισμοί αποκαταστάσεων ακτημόνων καλλιεργητών (ΑΣΑΑΚ).
  - b. Αναγκαστικοί συνεταιρισμοί διαχειρίσεων ακίνητης συνιδιοκτησίας και κοινής χορτονομής
  - c. Αναγκαστικοί συνεταιρισμοί διαχειρίσεως εξ αδιαίρετου συνιδιόκτητου δάσους
  - d. Αναγκαστικοί συνεταιρισμοί έργων βελτιώσεων
- ii. Συνεταιρισμοί που αποβλέπουν στην προστασία ορισμένων προϊόντων ή προϊόντων που χρειάζονται συλλογική εμφάνιση, για να εξασφαλισθεί η καλύτερη διάθεση τους. Σε αυτή την κατηγορία ανήκουν:
  - a. Οι Σύνδεσμοι (Αναγκαστικοί Συνεταιρισμοί) Παραγωγών Κίτρου, οι οποίοι ιδρύθηκαν με τον Ν. 4878/1931 και μετέχουν στην Ένωση Κιτροπαραγωγών Κρήτης.
  - b. Οι αναγκαστικοί συνεταιρισμοί αμπελουργών Χαλκίδας, που ιδρύθηκαν με τον Ν. 5220/1931.
  - c. Οι αναγκαστικοί οινοποιητικοί συνεταιρισμοί Αττικοβοιωτίας, που ιδρύθηκαν με τον Ν. 5845/1933.
  - d. Οι αναγκαστικοί οινοποιητικοί συνεταιρισμοί Σάμου, που ιδρύθηκαν με τον Ν. 6085/1934.

- e. Οι αναγκαστικοί συνεταιρισμοί Θήρας και Θηρασίας, που ξεκίνησαν από προστατευτικά μέτρα του 1910 και πήραν μορφή αναγκαστικών συνεταιρισμών με τον Ν. 359/1947.
- f. Οι αναγκαστικοί συνεταιρισμοί Λευκάδος, που αποτέλεσαν εξέλιξη του Ταμείου Αμύνης Οινοπαραγωγών Λευκάδος μέσω του Ν. 3332/1925 και του Ν. 4244/1929.
- g. Οι αναγκαστικοί συνεταιρισμοί Μαστιχοπαραγωγών Χίου, που ιδρύθηκαν με τον Α.Ν. 1390/1938.

(Παπαγεωργίου, 2007, Κλήμη – Καμινάρη & Παπαγεωργίου, 2010)

2.5.2. Συνεταιρισμοί Νέας Γενιάς

Στις αρχές της δεκαετίας του 1970 ξεκίνησε στις ΗΠΑ μία καινούρια κίνηση δημιουργίας συνεταιρισμών με περισσότερο επιχειρηματικό προσανατολισμό, που απέβλεπε στο να επωφεληθούν οι παραγωγοί γεωργικών προϊόντων από την προστιθέμενη αξία που προκύπτει από την μεταποίηση των προϊόντων τους. Οι συνεταιρισμοί αυτοί, για τους οποίους επικράτησε η ονομασία «Συνεταιρισμοί Νέας Γενιάς» επεκτείνουν τις δραστηριότητες τους και στην μεταποίηση των προϊόντων των μελών τους, επιβάλλοντας στα μέλη πρόσθετους λειτουργικούς κανόνες που δεν θα απομακρύνονται από τις αξίες και τις αρχές του συνεταιριστικού θεσμού (Johnson, 1995, Παπαγεωργίου, 2004).

Οι παράγοντες που οδήγησαν προς την κατεύθυνση αυτή σχετίζονται με την προσαρμογή των συμβατικών αγροτικών συνεταιρισμών στις σημερινές συνθήκες, στις οποίες ειδικότερα στην γεωργική παραγωγή, περιορίζεται πλέον το ποσοστό της τελικής τιμής του πρωτογενούς προϊόντος, που απολαμβάνει ο παραγωγός, ενώ αντίθετα διευρύνετε ο ρόλος και η ισχύς των επιχειρήσεων μεταποίησης και λιανικής πώλησης. Επίσης, σήμερα υπάρχει μεγαλύτερη ανάγκη μεγέθυνσης των συνεταιρισμών ώστε να μπορούν να αυξάνουν την διαπραγματευτική τους δύναμη για να είναι ανταγωνιστικοί και να απολαμβάνουν οικονομίες κλίμακας (Thyfault, 1996).

Κοινά χαρακτηριστικά, σε γενικές γραμμές, των συνεταιρισμών αυτών είναι:

- i. Αποτελούνται από παραγωγούς ενός συγκεκριμένου προϊόντος, οι οποίοι συμφωνούν να προχωρήσουν οι ίδιοι στην μεταποίηση του προϊόντος τους, για να απολαύσουν την προστιθέμενη αξία που προκύπτει από την μεταποίηση.

- ii. Οι παραγωγοί του πρωτογενούς προϊόντος συμμετέχουν στον σχηματισμό του κεφαλαίου που απαιτείται για την μεταποιητική μονάδα, κατά αναλογία με τις ποσότητες του προϊόντος που κάθε μέλος θα μεταποιήσει στον συνεταιρισμό. Το κεφάλαιο αυτό διαιρείται σε μερίδες.
- iii. Η μερίδα ισοδυναμεί με σύμβαση αμφίπλευρων υποχρεώσεων μεταξύ συνεταιρισμού και μέλους. Το μέλος καταβάλλει το ποσό της μερίδας και αποκτά το δικαίωμα και την αυξημένη υποχρέωση παράδοσης στον συνεταιρισμό της ποσότητας προϊόντων που αντιστοιχούν στην μερίδα. Ο δε συνεταιρισμός είναι υποχρεωμένος να παραλάβει το προϊόν για μεταποίηση και διάθεση στην αγορά. Σε περίπτωση που το μέλος αδυνατεί να παραδώσει την συγκεκριμένη ποσότητα, ο συνεταιρισμός έχει το δικαίωμα να την προμηθευτεί από την αγορά και να μεταφέρει την ενδεχόμενη πρόσθετη επιβάρυνση στο μέλος.
- iv. Το οφέλη που προκύπτουν από την μεταποίηση και διάθεση των προϊόντων στην αγορά επιστρέφονται στα μέλη σε αναλογία με την ποσότητα προϊόντων που είχε δεσμευθεί και παρέδωσε το μέλος στον συνεταιρισμό.
- v. Μετά την έναρξη λειτουργίας του συνεταιρισμού, οι μερίδες που κατέχουν τα μέλη καθίστανται διαπραγματεύσιμες και μεταβιβάσιμες μεταξύ των μελών ή και προς τρίτους, μετά από την σχετική έγκριση του Διοικητικού Συμβουλίου.
- vi. Είναι δυνατόν να εκδίδονται προνομιούχες μερίδες, διαθέσιμες σε μέλη και μη μέλη, χωρίς δικαίωμα ψήφου.
- vii. Ο αριθμός των μελών αντιστοιχεί στην δυναμικότητα της μεταποιητικής μονάδας και τη δυνατότητα διάθεσης των προϊόντων στην αγορά που έχει ο συνεταιρισμός. Περισσότερα μέλη δεν γίνονται δεκτά.
- viii. Το πλεόνασμα, που προκύπτει από την μεταποιητική δραστηριότητα και την διάθεση του προϊόντος, αποδίδεται στα μέλη στο σύνολο του ή παρακρατείται ένα μικρό μέρος για την δημιουργία αποθεματικού. Για πρόσθετες επενδύσεις επέκτασης, ο συνεταιρισμός δεν καταφεύγει σε τραπεζικό δανεισμό, αλλά εκδίδει νέες μερίδες.
- ix. Εφαρμόζεται ο κανόνας της δημοκρατικής διοίκησης. Ανεξάρτητα από τον αριθμό των μερίδων, κάθε μέλος έχει μία ψήφο ή γίνεται δεκτή κάποια αναλογία μεταξύ ύψους συναλλαγών και ψήφων, όπως και στους συμβατικούς συνεταιρισμούς.

(Κλήμη – Καμινάρη & Παπαγεωργίου, 2010, Torgerson, 2001, Johnson, 1995).

Με βάση τους πρόσθετους αυτούς λειτουργικούς κανόνες, που δεσμεύουν τόσο τα μέλη όσο και τον συνεταιρισμό τους, οι Συνεταιρισμοί Νέας Γενιάς έχουν σαφώς έναν επιχειρηματικό προσανατολισμό.

Οι Συνεταιρισμοί Νέας Γενιάς, μπορούν να έχουν εφαρμογή και στην Ελλάδα, όπου επικρατούν ανάλογες συνθήκες, με εκείνες που ώθησαν τους παραγωγούς γεωργικών προϊόντων των ΗΠΑ στη δημιουργία της παραλλαγής αυτής. Ειδικότερα, στην χώρα μας, οι Συνεταιρισμοί Νέας Γενιάς, με τους πρόσθετους δεσμευτικούς όρους που επιβάλλουν, μπορούν να καλύψουν πολλές από τις αδυναμίες των συμβατικών αγροτικών συνεταιρισμών, όπως είναι η μη προσκόμιση όλης της παραγωγής στον συνεταιρισμό, οι έλλειψη ενδιαφέροντος, πολλές φορές, για την πορεία της οικονομικής επιχείρησης, δεδομένης της δέσμευσης από τον παραγωγό μικρού κεφαλαίου, ως μερίδας, κ.λπ. Προς την κατεύθυνση αυτή είναι προσανατολισμένος και ο ισχύων Ν.2810/2000, ο οποίος δεν παρεμβάλλει εμπόδια στην υιοθέτηση, από τα καταστατικά των συνεταιρισμών, κανόνων όπως αυτών των Συνεταιρισμών Νέας Γενιάς (Παπαγεωργίου, 2004, Κλήμη – Καμινάρη & Παπαγεωργίου, 2010).

2.5.3. Ομάδες Παραγωγών

Με την αιτιολογία ότι οι γεωργοί αναλαμβάνουν συλλογικές δραστηριότητες όχι μόνο με τη νομική μορφή του συνεταιρισμού αλλά και με άλλες νομικές μορφές, χρησιμοποιήθηκε από την Κοινότητα ένας ευρύτερος όρος, των «Ομάδων Παραγωγών», για να καλύπτει κάθε νομική μορφή συλλογικής δράσης. Η Κοινότητα επιδίωξε την ενδυνάμωση των ομάδων παραγωγών με τη χορήγηση κινήτρων ίδρυσης και πρώτης λειτουργίας, με σκοπό την καλύτερη οργάνωση της προσφοράς των γεωργικών προϊόντων. Εφόσον η νομική μορφή των Ομάδων Παραγωγών δεν αποτελούσε περιοριστικό στοιχείο, οι συνεταιρισμοί μπορούσαν να αναγνωρισθούν ως ομάδες παραγωγών, εφόσον το καταστατικό τους περιλάμβανε τους απαιτούμενους για τις ομάδες παραγωγών όρους. Σε ολόκληρο τον Ευρωπαϊκό χώρο, τη συντριπτική πλειοψηφία των Ομάδων Παραγωγών αποτέλεσαν οι συνεταιρισμοί.

Η αρχή της δημιουργίας των ομάδων παραγωγών έγινε από τα αλιεύματα, ακολούθησε ο λυκίσκος και τα οπωροκηπευτικά και αργότερα οι μεταξοσκώληκες (Παπαγεωργίου, 2007).

Οι ομάδες παραγωγών διέπονται από έναν βασικό Κανονισμό και από ιδιαίτερους – κατά προϊόν – Κανονισμούς. Συστήνονται για προϊόντα στα οποία λειτουργεί Κοινή

Οργάνωση Αγοράς. Για να αναγνωρισθεί ένας συλλογικός φορέας ως Ομάδα Παραγωγών και για να επωφεληθεί από τις ενισχύσεις ίδρυσης και πρώτης λειτουργίας, πρέπει να έχει στο καταστατικό του τις καθοριζόμενες από τους σχετικούς Κανονισμούς ιδιότητες, και να τηρεί τους προβλεπόμενους κανόνες. Οι κανόνες αυτοί εξειδικεύονται για κάθε προϊόν, για το οποίο προβλέπεται Ομάδα Παραγωγών. Κατά κανόνα όμως είναι:

- i. Υποχρέωση παραμονής των μελών στην ομάδα για εύλογο χρονικό διάστημα (τουλάχιστον τριετία) χωρίς δικαίωμα αποχώρησης.
- ii. Διοχέτευση στην αγορά του συνόλου της παραγωγής των μελών, μέσω της Ομάδας Παραγωγών.
- iii. Παροχή αποδείξεων επαρκούς οικονομικής δραστηριότητας, κ.α.

(Κλήμη – Καμινάρη & Παπαγεωργίου, 2010).

Η Ελλάδα με την ένταξή της στην – τότε – ΕΟΚ, υπήχθη στο καθεστώς ενισχύσεων των Ομάδων Παραγωγών για όλα της τα προϊόντα και έτσι σήμερα λειτουργεί ένας μεγάλος αριθμός ομάδων παραγωγών, στην πλειοψηφία τους συνεταιρισμοί, που δραστηριοποιούνται σε διάφορα προϊόντα (Σινίκης, 2006).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο – Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ

3. Η απαρχή των Συνεταιρισμών

Η συνεργασία μεταξύ των ανθρώπων είναι τόσο παλιά, όσο και ο άνθρωπος. Ξεκίνησε από τους κόλπους της μεγάλης οικογένειας και συνεχίστηκε στη νομαδική, και αργότερα την αγροτική ζωή. Στις πρωτόγονες κοινωνίες εξέφραζε την ανάγκη για αλληλοβοήθεια και αλληλεγγύη των μελών της ομάδας. Οι «συντροφικές» των κτηνοτρόφων και των αλιέων είναι παραδείγματα συνεργασίας της περιόδου αυτής.

Με την πάροδο των χρόνων και ανάλογα με τις ιστορικό – κοινωνικές συνθήκες, διαμορφώθηκαν συγκεκριμένες άτυπες εθιμικές μορφές συνεργασίας που ξέφευγαν από τα αρχικά ομαδικά πλαίσια και λειτουργούσαν βάσει ορισμένων κανόνων, με σκοπό την εξυπηρέτηση κοινών οικονομικών συμφερόντων και κοινωνικών αναγκών. Τέτοιες μορφές συνεργασίας συναντάμε στην αρχαία Βαβυλώνα, στην Κίνα, στην αρχαία Ελλάδα, στην αρχαία Ρώμη, στο Βυζάντιο, στη Ρωσία, στη Σερβία, τη Γαλλία και τα τσελιγκάτα στην Ελλάδα μέχρι τις αρχές του 20ου αιώνα (Κλήμη & Παπαγεωργίου, 2010, Bhuimali, 2003).

Στην Ευρώπη, από τον Μεσαίωνα και μέχρι τον 18ο αιώνα, κυριαρχούσαν στα αστικά κέντρα οι συντεχνίες, ενώ στην ύπαιθρο η αγροτική παραγωγή είχε περισσότερο χαρακτηριστικά της κλειστής οικονομίας. Οι συνθήκες ωστόσο, άλλαξαν ριζικά, από τα τέλη του 18ου αιώνα, οπότε και διαμορφώθηκαν οι νέες φιλοσοφικές και κοινωνικές θεωρίες και συντελέστηκαν οι μεγάλες επιστημονικές αναζητήσεις και τεχνολογικές πρόοδοι.

Αφετηρία του σύγχρονου συνεργατισμού θεωρείται σε παγκόσμιο επίπεδο, ο Συνεταιρισμός των «Δικαίων Σκαπανέων της Ροτσντέιλ», της μικρής εκείνης βιομηχανικής πόλης στην περιφέρεια του Λανκασάϊρ, μίας από τις ταχύτερα αναπτυσσόμενες περιοχές της Αγγλίας κατά τη διάρκεια της βιομηχανικής επανάστασης, ο οποίος ιδρύθηκε το 1844 από 28 δραστήριους εργάτες, εμπνευσμένους κυρίως από τις ιδέες του Ρόμπερτ Όουεν. Οι εργάτες αυτοί δημιούργησαν ένα μικρό κατάστημα καταναλωτικών ειδών, με σκοπό να προμηθεύονται από κοινού «αγνά προϊόντα» βασικής ανάγκης σε «σωστές τιμές».

Μέχρι τα τέλη του 19ου αιώνα οι συνεταιρισμοί είχαν διαδοθεί στο σύνολο σχεδόν των χωρών της Δυτικής Ευρώπης. Είχαν δε ποικίλη εφαρμογή, ανάλογα με τα κοινωνικά και οικονομικά προβλήματα της εκάστοτε ευρύτερης γεωγραφικής περιφέρειας. Στην

Αγγλία, η συνεταιριστική κίνηση ξεκίνησε πρώτα από τους βιομηχανικούς εργάτες, κυρίως τους κλωστοϋφαντουργούς, που λόγω των νέων διαμορφούμενων στη βιομηχανική παραγωγή συνθηκών, απέβλεπαν στη δημιουργία καταναλωτικών συνεταιρισμών, ώστε να βελτιώσουν τη θέση τους ως καταναλωτές, αξιοποιώντας καλύτερα με αυτόν τον τρόπο τα πενιχρά εισοδήματά τους (Κλήμης & Παπαγεωργίου, 2010, Τζωρτζάκης, 1971, Παπαγεωργίου, 2007)

3.1. Οι πρόδρομοι των Σύγχρονων Συνεταιρισμών

Σύμφωνα με τον Παπαγεωργίου (2007), Πρόδρομοι των σύγχρονων συνεταιρισμών ονομάζονται οι προσωπικότητες εκείνες που θεώρησαν ότι η λύση του προβλήματος της φτώχειας μεγάλων μαζών του πληθυσμού βρισκόταν στην αυτοβοήθεια και στην αλληλεγγύη μεταξύ τους και που κινήθηκαν δραστήρια για να πετύχουν την εφαρμογή των ιδεών τους. Τα κοινωνικά και οικονομικά προβλήματα που υπήρχαν κατά τον 19^ο αιώνα στη Δυτική Ευρώπη, απόρροια της βιομηχανικής επανάστασης, δημιούργησαν ανησυχία και προβληματισμούς για την έξοδο από αυτή τη κρίση. Οι κατευθύνσεις προς τις οποίες στράφηκαν οι διάφοροι στοχαστές διέφεραν. Ορισμένοι θεωρούσαν ως πηγή του προβλήματος το σύστημα του οικονομικού φιλελευθερισμού, και για αυτό λύση του προβλήματος θεωρήθηκε η αλλαγή του συστήματος με άλλο, στο οποίο τα μέσα παραγωγής θα βρίσκονταν υπό κρατικό έλεγχο. Η δεύτερη άποψη, στην αναζήτηση της λύσης, ήταν η προσφυγή στα φιλόφρονα αισθήματα των πλουσίων, ενώ η Τρίτη κατεύθυνση ήταν η προβολή των δυνατοτήτων της αυτενέργειας των ανθρώπων. Οι υποστηρικτές της θέσης αυτής, τόνιζαν ότι οι καταπιεζόμενοι από τις επιπτώσεις του οικονομικού φιλελευθερισμού μπορούσαν με τη συνεργασία τους να αποτελέσουν αντίβαρο στη συσσώρευση οικονομικής δύναμης και να φθάσουν σε σημείο όχι μόνο να βελτιωθούν αλλά να επιβάλουν τους όρους τους.

Στην συνέχεια, αναφέρονται συνοπτικά τα χαρακτηριστικά στοιχεία των πρωτεργατών, σχετικά με τις δράσεις και τις ιδέες τους.

Robert Owen 1771 – 1858, Αγγλία

Σε ηλικία 28 ετών, ο Όουεν αγόρασε μεγάλο νηματοουργείο στο New Lanark στο οποίο, εκτός από τους εργάτες, εργάζονταν και 500 παιδιά, ως μαθητευόμενοι, ηλικίας 6 έως 8 ετών, τα οποία δούλευαν από τις 6 το πρωί ως τις 7 το βράδυ (Γραμματόπουλος, 1960, Lyimo, 2012).

Για την αντιμετώπιση αυτής της κατάστασης, ο Όουεν, μείωσε τις εργάσιμες ώρες και αύξησε τα ημερομίσθια, έκτισε καινούργια σπίτια για τους εργάτες ή βελτίωσε αυτά που υπήρχαν. Έθεσε σε λειτουργία κατάστημα που πουλούσε τα προϊόντα στους εργάτες σε χαμηλή τιμή, καλλιέργησε ένα κομμάτι γης για τον εφοδιασμό των εργατών με λαχανικά και έθεσε στη διάθεσή τους ένα οίκημα και γήπεδα για αναψυχή. Για τα παιδιά ίδρυσε σχολεία με πλήρη εξοπλισμό, όπου χρησιμοποιούσαν σημαντικό μέρος του χρόνου τους (Holyoake, 1875, Γραμματόπουλος, 1960).

Το πείραμά του πέτυχε, και ενθουσιασμένος από αυτή την επιτυχία επιδίωξε να διαδώσει τις ιδέες του σε ολόκληρο τον κόσμο, πιστεύοντας ότι η δημιουργία συνεταιριστικών χωριών, που θα διασυνδέονταν μεταξύ τους, θα οδηγούσε σε συνεταιριστικές κοινωνίες και σε απλούστερες μορφές διακυβέρνησης. Αυτό θα αποτελούσε το «νέο ηθικό κόσμο» που ονειρευόταν. Ωστόσο, θεωρούσε ότι το κλίμα στην Αγγλία δεν ήταν πρόσφορο για να εφαρμόσει στην πράξη τις ιδέες του, και μεταφέρθηκε για τον σκοπό αυτό στις Ηνωμένες Πολιτείες. Εγκατέστησε το συνεταιριστικό χωριό στην Νέα Αρμονία της Ινδιάνας (Holyoake, 1875) και το πείραμα του εκεί επέζησε για αρκετά χρόνια, αλλά σταδιακά έχασε τον κοινοβιακό χαρακτήρα του, και συνέχισε τις προσπάθειες του στην Αγγλία, με νέες κοινότητες που όμως δεν επιβίωσαν (Παπαγεωργίου, 2007).

William King, 1786 – 1865, Αγγλία

Ο Ουίλιαμ Κινγκ, όντας βαθιά επηρεασμένος από τις ιδέες του Όουεν, ξεκινούσε από την ιδέα ότι η χειραφέτηση της εργατικής τάξης μπορούσε να γίνει αποκλειστικά μέσα από τις δικές της δυνάμεις, με την αυτοβοήθεια. Θεωρούσε ισχυρό όπλο των εργαζομένων την συγκεντρωμένη αγοραστική τους δύναμη και ότι ο συνεργατισμός είναι το μέσον για να συγκεντρωθεί ένα συλλογικό κεφάλαιο με το οποίο, στη συνέχεια, θα μπορούσε να οργανωθεί η παραγωγή, ώστε να εκλείψει η εξάρτηση της εργασίας από το κεφάλαιο και η εκμετάλλευση των εργαζομένων (Κλήμη & Παπαγεωργίου, 2010).

Στην συνεταιριστική του δράση, περιλαμβάνεται η ίδρυση ενός καταναλωτικού συνεταιρισμού το 1827. Με υπόδειγμα αυτόν το συνεταιρισμό, ιδρύθηκαν στη συνέχεια, μέχρι το 1830, περίπου 180 καταναλωτικοί συνεταιρισμοί, φτάνοντας τους 460 το 1832 (Κλήμη & Παπαγεωργίου, 2010, Παπαγεωργίου, 2007).

Charles Fourier, 1882 – 1837, Γαλλία

Ο Κάρολος Φουριέ, όντας έντονα προβληματισμένος για την εποχή του, διέδωσε τις ιδέες του κυρίως με τα βιβλία του, συμβάλλοντας σημαντικά στην ανάπτυξη των σοσιαλιστικών θεωριών στη Γαλλία.

Άσκησε κριτική εναντίον της κοινωνικής οργάνωσης, του εμπορίου και αθέμιτου ανταγωνισμού, και επεδίωξε τη μεταρρύθμιση της κοινωνίας με την κατάργηση της μισθωτής εργασίας, προτείνοντας ένα δικό του κοινωνικό – οικονομικό σύστημα οργάνωσης της εργασίας και της παραγωγής, που θα είχε ως ιδανική μονάδα μία συνεταιριστική κοινότητα, η οποία συγχρόνως θα ήταν καταναλωτικός συνεταιρισμός παραγωγής και κατοικίας την οποία ονόμαζε «φάλαγγα». Στο σύστημα αυτό, η γεωργία θα ήταν το κέντρο της παραγωγικής δραστηριότητας, θα υπήρχε ελευθερία επιλογών, η παραγωγή θα ήταν από κοινού, και η αμοιβή ανάλογη με την παραγωγική συμβολή του κάθε εργαζομένου. Σκοπός αυτού του συστήματος, ήταν μία ιδεώδη κοινωνία, όπου θα κυριαρχούσε το γενικό συμφέρον και όχι το ατομικό. Αυτή η αυτονομία των συνεταιρισμών αυτών, αναφορικά με τη σύσταση, τη διοίκηση και τη λειτουργία τους, αποτέλεσε τη βάση για την περαιτέρω ανάπτυξη της σύγχρονης συνεταιριστικής θεωρίας (Κλήμη & Παπαγεωργίου, 2010, Παπαγεωργίου, 2007).

Philippe Buchez, 1796 – 1865, Γαλλία

Ιστορικός και κοινωνικός ιδεολόγος, οπαδός του Saint – Simon, που υπήρξε πρόδρομος του χριστιανικού σοσιαλισμού στη Γαλλία. Ο Μπουσσέ καλούσε τους βιοτέχνες και τους εργάτες να οργανωθούν σε όμοιο – επαγγελματικούς συνεταιρισμούς παραγωγής, με δικά τους κεφάλαια και εργαλεία, προκειμένου να βελτιωθεί η οικονομική θέση της εργατικής τάξης. Υποστήριζε ότι με τον τρόπο αυτό, μόνο το 80% των κερδών θα διανεμόνταν στα μέλη, ενώ το υπόλοιπο 20% θα παρέμενε στο κοινό συνεταιριστικό κεφάλαιο.

Το 1831, διετύπωσε ένα καταστατικό για τη σύσταση συνεταιρισμού παραγωγής μεταξύ επιπλοποιών στο Παρίσι – ο οποίος δεν λειτούργησε λόγω έλλειψης κεφαλαίων – πολλά από τα χαρακτηριστικά του οποίου, αποτελούν σήμερα βασικές αρχές των συνεταιρισμών παραγωγής. (Κλήμη & Παπαγεωργίου, 2010).

Louis Blanc, 1813 – 1882, Γαλλία

Πολιτικός και δημοσιογράφος, οπαδός του κρατικού σοσιαλισμού, πίστευε ότι μπορούσε να επιτύχει τη λύση του κοινωνικού προβλήματος μέσω των συνεταιρισμών.

Άσκησε οξύτατη κριτική στο σύστημα του ελεύθερου ανταγωνισμού και θέλησε, σε εθνική κλίμακα, να το αντικαταστήσει βαθμιαία με το σύστημα του συνεταιρισμού. Υποστήριξε το δικαίωμα όλων στην εργασία, διακήρυξε όμως ότι το κράτος έχει καθήκον να χορηγήσει στους εργάτες τα απαραίτητα κεφάλαια για την οργάνωση των συνεταιρισμών τους και να επανδρώσει αυτούς με διευθυντικά στελέχη. Όταν αργότερα οι εργαζόμενοι θα αποκτούσαν την αναγκαία εμπειρία, θα μπορούσαν να αποκτήσουν και αυτονομία. (Κλήμη & Παπαγεωργίου, 2010, Παπαγεωργίου, 2007).

Victor Aime Huber, 1800 – 1869, Γερμανία

Υπήρξε θεωρητικός του συνεργατισμού και ένας από τους πρωτεργάτες διάδοσης των συνεταιριστικών ιδεών στη Γερμανία. Διέβλεψε ότι η κρίση της ανειδίκευτης εργατικής τάξης στη Γερμανία μπορούσε να αντιμετωπισθεί μόνο με τη συνεταιριστική οργάνωση μεταξύ των οικονομικά αδυνάτων και θεωρούσε τους καταναλωτικούς συνεταιρισμούς ως το πλέον κατάλληλο μέσο κοινωνικής μεταρρύθμισης. Ως «χριστιανός σοσιαλιστής»⁴ θεωρούσε ότι ο συνεργατισμός εξυψώνει τις ηθικές και πνευματικές αξίες του ανθρώπου. Διατύπωσε, σύμφωνα με τα γνωστά σε αυτόν ευρωπαϊκά πρότυπα, θεμελιώδεις αρχές για τους γερμανικούς καταναλωτικούς και οικοδομικούς συνεταιρισμούς και κατέστησε τους συνεταιρισμούς αυτούς γνωστούς στη χώρα του τόσο με διαλέξεις, όσο και δημοσιεύοντας μία σειρά από άρθρα στην επιθεώρηση την οποία εξέδιδε (Κλήμη & Παπαγεωργίου, 2010, Παπαγεωργίου, 2007).

3.2. Ο Συνεταιρισμός του Ροτσντέιλ

Η ίδρυση του Συνεταιρισμού της Ροτσντέιλ της Αγγλίας (1844) θεωρείται ως αφετηρία όχι μόνο των καταναλωτικών συνεταιρισμών αλλά και όλων των συνεταιρισμών σύγχρονης μορφής.

Η εποχή κατά την οποία γεννήθηκε ο Συνεταιρισμός, ήταν μία εποχή εκτεταμένης αθλιότητας στην Αγγλία. Τα μηχανήματα μπορούσαν να παράγουν πιο γρήγορα και πιο ομοιόμορφα προϊόντα που ικανοποιούσαν τις ανάγκες του καταναλωτή. Ταυτόχρονα, ο μεγάλος όγκος παραγωγής έδινε τη δυνατότητα δημιουργίας εμπορικών δικτύων για τη διάθεση των προϊόντων στο εσωτερικό και στο εξωτερικό. Η κυριότερη, όμως, κοινωνική μεταβολή, που προκάλεσε η εισαγωγή των μηχανών στην παραγωγική

---

⁴ Οι «χριστιανοί σοσιαλιστές» ήταν μία ομάδα άγγλων επιστημόνων και κοινωνιολόγων, οι οποίοι εμπνεόταν από χριστιανικά αισθήματα και διακήρυτταν ότι μόνο η συνένωση χριστιανισμού και σοσιαλισμού μπορούσε να βελτιώσει τη θέση της εργατικής τάξης. (Κλήμη & Παπαγεωργίου, 2010)

διαδικασία, ήταν η υποκατάσταση της χειρονακτικής εργασίας από την μηχανική (Παπαγεωργίου, 2007, Woods, 2011, Bhuijali, 2003).

Αναλογικά με τις μεταβολές της εποχής, την ίδια κρίση βίωσε και η κλωστοϋφαντουργία στην Μ. Βρετανία, η οποία αποτελούσε πολύ σημαντική οικονομική δραστηριότητα. Με την είσοδο των μηχανών στον τομέα αυτό, η οικονομική δραστηριότητα μετατοπίστηκε από τους μικροπαραγωγούς στους ιδιοκτήτες των μηχανημάτων παραγωγής και από το πλήθος των χειροτεχνιών στις λίγες βιομηχανικές μονάδες. Η ανεργία, έπληξε την παραδοσιακή βιοτεχνία καθώς η βιομηχανία χρειαζόταν λίγα εργατικά χέρια και χωρίς ιδιαίτερη εξειδίκευση, οδηγώντας έτσι σε πολύ χαμηλά ημερομίσθια, και όρους τους οποίους οι άνεργοι τους δεχόταν μη έχοντας άλλη επιλογή (Lyimo, 2012, Bhuijali, 2003).

Τέτοιες συνθήκες, που συγκίνησαν πολλούς διανοητές και ενθάρρυναν κοινωνικούς μεταρρυθμιστές, επικρατούσαν και στη μικρή βιομηχανική πόλη Ροτσντέιλ της Αγγλίας, κοντά στο Μάντσεστερ. Αυτό το κλίμα, αντιμετώπιζαν και οι πρωτεργάτες του συνεταιρισμού του Ροτσντέιλ, όταν συγκεντρώθηκαν για να συζητήσουν τρόπους για να εξέλθουν από το αδιέξοδο. Αφού συζήτησαν την προσφυγή τους στην φιλανθρωπία και το ενδεχόμενο μεταναστεύσεων, αποφάσισαν τελικά να προσπαθήσουν, ως πρώτο βήμα, να μειώσουν το κόστος της ζωής τους με από κοινού προμήθεια των ειδών διατροφής τους. Η επιτυχία αυτής της δραστηριότητας τους θα τους εξασφάλιζε τα μέσα όχι μόνο να την επεκτείνουν, αλλά και να αναλάβουν νέες πρόσθετες πρωτοβουλίες. Με το σκεπτικό αυτό αποφάσισαν να ιδρύσουν τον πρώτο καταναλωτικό συνεταιρισμό που τον ονόμασαν «Συνεταιρισμό των δικαίων σκαπανέων της Ροτσντέιλ». Αυτό, ήταν το πρώτο βήμα των πρωτοπόρων αυτών, που είχαν την αίσθηση ότι ως σκαπανείς εξερευνούσαν και άνοιγαν καινούριους δρόμους προς την κατεύθυνση μιας δικαιότερης κατανομής των αγαθών με αποκλειστικά μέσα την αυτενέργεια και την αλληλεγγύη.

3.3. Τα ιστορικά Αμπελάκια

Τα Αμπελάκια, αποτελούν ένα σύμβολο νίκης της προσπάθειας των ανθρώπων, και αποτέλεσμα της οργανωμένης προσπάθειας όλου του χωριού, μέσα από την οποία προέκυψε ο Συνεταιρισμός Αμπελακίων, λαμπρό παράδειγμα για τον κόσμο τότε, κοινωνικής προόδου και αλληλεγγύης, δημιουργικής εργασίας και αγαθοσύνης.

Σύμφωνα με τον Ν.Α. Βέη (1943), τα Αμπελάκια δημιουργήθηκαν από τους κατοίκους του Θεσσαλικού χωριού Λυκοστομίου, οι οποίοι αναγκάστηκαν τότε να εγκαταλείψουν

τις πεδινότερες περιοχές και αναζητήσουν μία ασφαλέστερη τοποθεσία στην Όσσα (εφημερίδα «Πρωία», 22/8/1943).

Ωστόσο δεν είναι βέβαιο το πότε δημιουργήθηκε ακριβώς ο οικισμός, και οι γνώμες των μελετητών δίστανται. Το πιθανότερο είναι πως ιδρύθηκε στις αρχές του 16ου αιώνα, καθώς ανακαλύφθηκαν επιγραφές οι οποίες αναφέρονται σε χρονολογίες πριν το 1585.

Ο Μ.Π. Αβραμόπουλος (1961) γράφει, «Σύμφωνα με την τοπική παράδοση, τα Αμπελάκια βρίσκονταν παλαιότερη στην θέση «Παλιοχώρι» και μάλιστα ήταν φημισμένα για τις ωραίες και καλλίκορμες γυναίκες τους. Αναγκάστηκαν όμως οι κάτοικοι, να μεταφερθούν και κατοικήσουν στην σημερινή θέση, γιατί ένα περίεργο και φαρμακερό ζώο (ίσως η Μαρμάγκα) τους τσιμπούσε και πέθαιναν.»

Οι κάτοικοι ασχολούνταν με την γεωργία και την κτηνοτροφία. Αργότερα, μετά την συνθήκη του Κιουτσούκ – Καϊναρτζή (1774), που έδωσε ορισμένα προνόμια στους Χριστιανούς, ιδρύθηκαν κάποιες βιοτεχνίες βαφής και κατεργασίας βάμβακος, οι οποίες δρούσαν χωριστά και ανταγωνιστικά με αποτέλεσμα την οικονομική κατάρρευση.

Ο Συνεταιρισμός

Το 1778, ο Γεώργιος Μαύρος, εμπνεύστηκε και ενέπνευσε την συνένωση των βιοτεχνιών και την ίδρυση του πρώτου Συνεταιρισμού στον κόσμο, ο οποίος ονομάστηκε «Κοινή Συντροφιά Αμπελακιωτών». Λειτουργήσε μέχρι το 1811, απέδωσε εξαιρετικά αποτελέσματα, και αποτέλεσε τον πρόδρομο της Διεθνούς Συνεταιριστικής Κίνησης. Ήταν γεωργικός, βιομηχανικός και εμπορικός συνεταιρισμός ταυτόχρονα. Τα υποκαταστήματα του Συνεταιρισμού βρισκόταν στην Γερμανία, την Αυστρία, την Ουγγαρία, την Ρωσία, την Ολλανδία, την Γαλλία, την Αγγλία και την Τουρκία. Οι λόγοι που επέβαλαν την ίδρυση της «Κοινής Συντροφιάς» στα Αμπελάκια ήταν κυρίως οι ακόλουθοι:

- Η πληρωμή φόρων που έπρεπε να καταβάλλουν οι Έλληνες ραγιάδες στους Τούρκους κατακτητές, δημιούργησαν την ανάγκη ίδρυσης του Συνεταιρισμού «... διότι η συντροφιά έδωσε την ιδέα της δίκαιης κατανομής των κερδών και των ζημιών, αναλόγως την εργασία, την παραγωγή και τα κεφάλαια έκαστου συνεταίρου...»
- Οι Αμπελακιώτες, πριν το 1778, ασχολούνταν με την παραγωγή «ερυθρών νημάτων, εργαζόμενοι κατ' οίκων».

- Στον κάμπο, καλλιεργούσαν βαμβάκι, το οποίο έγνεθαν οι γυναίκες *«με την ρόκαν και το αδράχτι»*.

(Ξύτσας & Κοσμανού, 1979)

Το καταστατικό

Παρ' όλο που το ιδρυτικό καταστατικό δεν διασώθηκε, βρέθηκαν δύο καταστατικά με χρονολογίες 1780 και 1795 αντίστοιχα. Το πρώτο, δημοσιεύθηκε από τον Σπύρο Λάμπρου στο περιοδικό «Νέον Ελληνομνήμονα» (τ. 14ος 1917 – 20, σ.381). Τα κύρια σημεία του καταστατικού είναι τα εξής:

Το συμβούλιο που δέσμευσε τους συνεταίρους ανανεωνόταν κάθε τρία χρόνια.

Κανείς δεν μπορούσε να εργαστεί στη χώρα ή να αντιπροσωπεύσει την «Συντροφιά» στο εξωτερικό, αν δεν ήταν μέλος της Ομοσπονδιακής Κοινότητας. Τα πρόσωπα αυτά λέγονταν «επιστάτες ή προεστώτες».

Όλα τα όργανα του Συνεταιρισμού εκλέγονταν από την Γενική Συνέλευση, η οποία αποτελούταν από όλους τους κατοίκους, εφόσον είχαν συμπληρώσει το 21ο έτος της ηλικίας τους.

Για να γίνει κάποιος μέλος του συνεταιρισμού έπρεπε να δώσει τουλάχιστον 5.000 γρόσια και όχι περισσότερο από 20.000 «για να μην περιέλθει η διαχείριση του Συνεταιρισμού ως εκμετάλλευση στα χέρια λίγων κεφαλαιούχων»

(Ξύτσας & Κοσμανού, 1979)

Η Ακμή του Συνεταιρισμού

Η επιτυχία του Συνεταιρισμού ήταν πασιφανής και τα κέρδη ήταν πάρα πολλά. Με το άφθονο χρήμα που εισέφερε στα «ΑΜΠΕΛΑΚΙΑ», κατασκευάστηκαν αρχοντικά, έγιναν έργα κοινής ωφέλειας, και βελτιώθηκε το μορφωτικό επίπεδο. Μιλούσαν Γαλλικά, Ιταλικά και Γερμανικά, λειτουργούσε θέατρο, ένδειξη της προόδου εκείνων των χρόνων, λειτουργούσε *Ελληνιστικόν Κλασσικόν Σχολείον*, καθώς και Ελληνικό μουσείο όπου υπήρχε εργαστήριο φυσικής πειραματικής και εποπτικά όργανα διδασκαλίας. Όπως πολύ χαρακτηριστικά αναφέρεται στο βιβλίο των Β. Ξύτσα και Δ. Κοσμανού (1979), *«Γενικά οι Αμπελακιώτες κατείχοντο από πνεύμα ανωτερότητας και αρχοντιάς. Οι γυναίκες ενεδύοντο με περικαλλή ενδύματα και εκοσμούντο με πετράδια, με πεντόλιρα, με Κωνσταντινάτα κ.λπ. Εδίδοντο εσπερίδες εις τα αρχοντικά, εχορεύοντο τα Βιεννέζικα βαλς και ηγούσαν τα τσιγγάνικα βιολιά»*.

Η Αιτία της παρακμής

Οι λόγοι που οδήγησαν τελικά στην διάλυση της Κοινής Συντροφιάς το 1811 ήταν πολλοί, και οι κυριότεροι είναι οι εξής:

- Ο φθόνος του Αλή Πασά και των άλλων Τούρκων, οι οποίοι αύξησαν τους φόρους της Κοινότητας μέχρι που δεν μπορούσαν πλέον να ανταπεξέλθουν. Συνέλαβαν επανειλημμένα μέλη του Συνεταιρισμού, ζητώντας λύτρα με υπέρογκα ποσά.
- Οι Ναπολεόντειοι Πόλεμοι. Ο Συνεταιρισμός είχε καταθέσεις στη Τράπεζα της Βιέννης το 1810, ύψους 20 εκατομμυρίων χρυσών φράγκων, ποσό που εκείνη την εποχή, ελάχιστες Ευρωπαϊκές εταιρίες είχαν να παρουσιάσουν. Τα χρήματα αυτά, κατέσχισε ο Μέγας Ναπολέων, συνέπεια της χρεωκοπίας του Αυστριακού Δημοσίου και της πτώχευσης των Τραπεζών όπου οι Αμπελακιώτες είχαν τις περισσότερες καταθέσεις.
- Η ανακάλυψη του ατμού. Είναι γνωστό, ότι η αξιοποίηση του ατμού έφερε πραγματική επανάσταση στον βιομηχανικό τομέα. Οι Αμπελακιώτες μέχρι τότε εργάζονταν με χειροκίνητες μηχανές, όμως η χρήση ατμοκίνητης κλωστικής μηχανής από τους Άγγλους, τσάκισε κυριολεκτικά την ύφανση με το χέρι και το αδράχτι.
- Η πανούκλα του 1812. Η φοβερή αυτή ασθένεια θέρισε τους κατοίκους των Αμπελακίων το 1812 και ανάγκασε πολλά δραστήρια μέλη του συνεταιρισμού να εγκαταλείψουν την κοινότητα και να φύγουν στο εξωτερικό ή σε άλλα μέρη της Ελλάδας.

3.4. Συνεργασία Συνεταιρισμών

Οι συνεταιρισμοί μπορούν να συνεργαστούν μεταξύ τους και να δημιουργήσουν νέους συνεταιρισμούς, τους ονομαζόμενους δευτεροβάθμιους είτε και τριτοβάθμιους συνεταιρισμούς. Οι αρχές που διέπουν τις λειτουργίες τους είναι οι ίδιες με αυτές των πρωτοβάθμιων, πλην της αρχής της μίας ψήφου για κάθε μέλος.

Τα κυριότερα προβλήματα που προκύπτουν από τη συνεργασία συνεταιρισμών είναι τα ακόλουθα:

- Η σχέση μεταξύ δευτεροβάθμιας και πρωτοβάθμιας συνεταιριστικής οργάνωσης μετατρέπεται γρήγορα σε σχέση προϊσταμένου και υφισταμένου.
- Οι σχέσεις τους είναι ως επί το πλείστον οικονομικές και πελατειακές.

- Στις δευτεροβάθμιες και τριτοβάθμιες οργανώσεις η διπλή φύση του συνεταιρισμού σχεδόν εξαφανίζεται και επικρατεί το οικονομικό στοιχείο.

Τα πλεονεκτήματα ωστόσο, είναι πολλά και δεν μπορούν να αγνοηθούν είτε να παραμεριστούν, και συνοψίζονται ως εξής:

- Υπάρχει μεγαλύτερη δύναμη στην αγορά και συνεπώς μεγαλύτερος έλεγχος επί των τιμών που διαμορφώνονται.
- Εκτοπίζονται από την αγορά οι μεσάζοντες.
- Πραγματοποιούνται επενδύσεις που στοχεύουν στην αξιοποίηση της παραγωγής των μελών, που ειδάλλως θα ήταν ασύμφορες για τους πρωτοβάθμιους
- Πραγματοποιείται καλύτερη διοίκηση και διεύθυνση, και επιτρέπεται λόγω μεγέθους στην δευτεροβάθμια, να απασχολήσει αρκετούς επιστήμονες διάφορων ειδικοτήτων, ώστε να εφαρμοσθούν σύγχρονα συστήματα μάρκετινγκ, διακίνησης και διανομής προϊόντων
- Οι δευτεροβάθμιες και τριτοβάθμιες οργανώσεις μπορούν να προσφέρουν στα μέλη τους υπηρεσίες, όπως λογιστική εξυπηρέτηση, μελέτες, κλπ, με χαμηλότερο κόστος.

(Κορρές, 1999)

3.5. Η Διεθνής Συνεταιριστική Ένωση

Η Διεθνής Συνεταιριστική Ένωση (Δ.Σ.Ε.)(International Cooperative Alliance ICA) ιδρύθηκε το 1895 και αποτελεί το κορυφαίο συνεταιριστικό όργανο όλων των κατηγοριών των συνεταιρισμών όλου του κόσμου. Οι σκοποί της Δ.Σ.Ε. όπως αυτοί αναφέρονται στο καταστατικό έχουν ως εξής:

- Εκπροσώπηση των συνεταιριστικών οργανώσεων όλων των κατηγοριών που εφαρμόζουν τις συνεταιριστικές αρχές στο διεθνή χώρο.
- Διάδοση των συνεταιριστικών αρχών και μεθόδων σε ολόκληρο τον κόσμο
- Προώθηση του συνεργατισμού σε όλο τον κόσμο
- Διασφάλιση των συμφερόντων της συνεταιριστικής κίνησης σε ολόκληρο τον κόσμο
- Διατήρηση καλών σχέσεων μεταξύ των οργανώσεων μελών της
- Προαγωγή των φιλικών και οικονομικών σχέσεων μεταξύ των συνεταιριστικών οργανώσεων όλων των κατηγοριών τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο

- Να συντελεί στην επικράτηση και στη διατήρηση της ειρήνης και της ασφάλειας.
- Συμβολή στην προώθηση της οικονομικής και κοινωνικής προόδου των εργαζομένων όλων των χωρών.

(Κορρές, 1999)

Σήμερα η Δ.Σ.Ε. (ICA), καταμετρεί ως μέλη 289 οργανώσεις από 95 χώρες σε όλο τον κόσμο, και όπως λέει δίνει φωνή σε 1 δισεκατομμύριο ανεξάρτητους πολίτες.

(Πηγή: <http://ica.coop/en/directory/members>)

Το κυριότερο όργανο της Δ.Σ.Ε. είναι το Συνέδριο που συγκαλείται σε τακτικές συνόδους κάθε τέσσερα χρόνια και συζητά την πορεία της συνεταιριστικής κίνησης σε διεθνή χώρα. Τα θέματα της Δ.Σ.Ε., χειρίζεται η Κεντρική Επιτροπή που είναι υπεύθυνη για τη διαμόρφωση και την εφαρμογή της πολιτικής στα πλαίσια που ορίζουν τα Συνέδρια. Η Κεντρική Επιτροπή αποτελείται από 16 μέλη, εκπροσώπους όλων των μελών και εκλέγει από τα μέλη της τον πρόεδρο, τους δύο αντιπροέδρους και την εκτελεστική επιτροπή, ενώ συνέρχεται μία φορά το χρόνο.

Η Εκτελεστική Επιτροπή παρακολουθεί τη πορεία των εργασιών της Δ.Σ.Ε. και των περιφερειακών γραφείων της, ενώ εξετάσει τις αιτήσεις εγγραφής των νέων μελών και ελέγχει τα οικονομικά της Δ.Σ.Ε. και θέματα προωθήσεων του συνεργατισμού στις χώρες του τρίτου κόσμου.

Η Κεντρική Υπηρεσία της Δ.Σ.Ε. προσφέρει ένα ευρύ φάσμα από υπηρεσίες που περιλαμβάνουν τη γεωργία, αλιεία, εκπαίδευση, κλπ. Εκτός από την Κεντρική Υπηρεσία υπάρχουν και τρία Περιφερειακά Γραφεία που λειτουργούν παράλληλα με την Κεντρική Υπηρεσία και έχουν ως στόχο την υποστήριξη των συνεταιριστικών προσπαθειών των αναπτυσσόμενων χωρών (Κορρές, 1999)

3.6. Ευρωπαϊκός Συνεταιρισμός

Στις 13/04/1983 το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο εκδίδει Ψήφισμα σχετικά με τους συνεταιρισμούς στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα και στις 9/07/1987 ψήφισμα σχετικά με τη συμβολή των συνεταιρισμών στην περιφερειακή ανάπτυξη.

Στις 18/12/1989 η Επιτροπή διαβιβάζει στο Συμβούλιο Υπουργών της Ευρωπαϊκής Ένωσης μία ανακοίνωση με τίτλο: «Οι επιχειρήσεις της κοινοτικής οικονομίας και η υλοποίηση της Ευρωπαϊκής αγοράς χωρίς σύνορα». Με αυτή την ανακοίνωση, ζητήθηκε να τεθούν στη διάθεση των συνεταιρισμών, των ταμείων αλληλασφάλισης

και των ενώσεων τα μέσα που διαθέτουν όλες οι επιχειρήσεις, προκειμένου να μπορέσουν να επωφεληθούν από την αγορά χωρίς σύνορα.

Οι συμφωνίες για την Ευρωπαϊκή Ένωση που υπογράφηκαν στις 7/02/1992 στο Μάαστριχ, προβάλλουν την επιτακτική ανάγκη της ανταγωνιστικότητας. Με την οικονομική και κοινωνική συνοχή και με την αύξηση των διεθνών αρμοδιοτήτων της Κοινότητας, η απαίτηση της ανταγωνιστικότητας διαπνέει πλέον όλες τις προτάσεις της Επιτροπής, ιδίως αυτές που αφορούν τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις, σημαντικό μέρος των οποίων αποτελούν οι συνεταιρισμοί, οι ενώσεις και ταμεία αλληλασφάλισης.

Στις 11/03/1992 υποβάλλονται από την Επιτροπή στο Συμβούλιο τρεις προτάσεις κανονισμών με τις οποίες εισάγονται οι θεσμοί του ευρωπαϊκού συνεταιρισμού, της ευρωπαϊκής ένωσης κοινωνικής αλληλεγγύης και του ευρωπαϊκού σωματίου, καθώς και συμπληρωματικές προτάσεις οδηγιών σχετικά με τη θέση των εργαζομένων. Στόχος των προτεινόμενων κανονισμών είναι η εναρμόνιση της εσωτερικής νομοθεσίας των κρατών – μελών και αυτόματη κατάργηση των νομικών σχημάτων του εσωτερικού δικαίου κάθε χώρας.

Η Ομάδα Οικονομικών Θεμάτων του Συμβουλίου, «Ευρωπαϊκός Συνεταιρισμός», συνεδριάζει για πρώτη φορά τον Μάιο του 1992 εξετάζοντας το σχέδιο του προτεινόμενου κανονισμού για τον ευρωπαϊκό συνεταιρισμό. Ύστερα από γνωμοδότηση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου τον Ιανουάριο του 1993, της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής (ΟΚΕ) το Μάιο του 1993 και σε συνάρτηση με τις εργασίες που διεξήχθησαν στην Ομάδα του Συμβουλίου επί του σχετικού κανονισμού, η Επιτροπή υποβάλλει τροποποιημένη πρόταση του κανονισμού για τον Ευρωπαϊκό Συνεταιρισμό στις 6/06/1993

Η νομική προσωπικότητα του Ευρωπαϊκού Συνεταιρισμού αποκτάται από την ημέρα εγγραφής του στο μητρώο που προβλέπεται από το κράτος μέλος της έδρας του, η οποία μπορεί να μεταφερθεί σε άλλο κράτος – μέλος.

Ο Ευρωπαϊκός Συνεταιρισμός διέπεται:

- Από τις διατάξεις του σχετικού κανονισμού
- Εφόσον επιτρέπεται ρητά στο σχετικό κανονισμό, από τις διατάξεις του καταστατικού του
- Για τα θέματα που δεν καλύπτονται από το σχετικό κανονισμό ή όταν το θέμα καλύπτεται εν μέρει, για τις πτυχές που δεν καλύπτει ο σχετικός κανονισμός:

- Από τις διατάξεις του νόμου που εκδόθηκε από τα κράτη – μέλη κατ’ εφαρμογή των κοινοτικών μέτρων που αφορούν ειδικά των Ευρωπαϊκό Συνεταιρισμό
- Από τις διατάξεις του νόμου των κρατών – μελών που θα εφαρμόζονταν σε ένα συνεταιρισμό σύμφωνα με τη νομοθεσία του κράτους – μέλους όπου έχει την έδρα του ο Ευρωπαϊκός Συνεταιρισμός
- Από τις διατάξεις του καταστατικού υπό τους ίδιους όρους με τους συνεταιρισμούς που ιδρύονται σύμφωνα με τη νομοθεσία του κράτους μέλους στο οποίο έχει την έδρα του ο Ευρωπαϊκός Συνεταιρισμός

Σε σύσταση Ευρωπαϊκού Συνεταιρισμού μπορούν να προβούν:

- Μόνο φυσικά πρόσωπα, τουλάχιστον πέντε, κάτοικοι δύο τουλάχιστον κρατών – μελών
- Τουλάχιστον πέντε φυσικά πρόσωπα, κάτοικοι δύο τουλάχιστον κρατών μελών και ένα ή περισσότερα νομικά πρόσωπα που έχουν συσταθεί σύμφωνα με τη νομοθεσία ενός κράτους – μέλους
- Τουλάχιστον δύο νομικά πρόσωπα που έχουν συσταθεί σύμφωνα με τη νομοθεσία ενός κράτους – μέλους και έχουν καταστατική τους έδρα και την κεντρική τους διοίκηση σε δύο τουλάχιστον κράτη - μέλη

(Κορρές, 1999, Αποστολόπουλος, 2006, Σιφνιώτης, 1990).

3.7. Αγροτικοί Συνεταιρισμοί και Ευρωπαϊκή Ένωση

Η ιδέα και η εφαρμογή του συνεταιρίζεσθαι υπήρξε προϊόν μακροχρόνιων κοινωνικοοικονομικών αλλαγών στις χώρες της Ευρώπης τον περασμένο αιώνα. Η πρωτοβουλία της δημιουργίας των συνεταιρισμών από τις χαμηλά εισοδηματικές τάξεις, όπως η εργατική και τα μικρομεσαία στρώματα, δεν μπορούσε παρά να λειτουργήσει πάνω σε δημοκρατικές αρχές που είναι κοινές για όλα τα συνεταιριστικά κινήματα, όπως για παράδειγμα:

- Η αρχή της αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας
- Η ελευθερία του ατόμου
- Η ατομική και κοινωνική ανάπτυξη και
- Η ανεξαρτησία και η αυτοδιάθεση.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει η εξέλιξη της πορείας των αγροτικών συνεταιρισμών στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης όπου μπορούν να διακριθούν οι παρακάτω φάσεις για την ανάπτυξή τους:

- Εμφάνιση και δημιουργία αγροτικών συνεταιρισμών με πολλαπλές δραστηριότητες
- Επιλογή και εξειδίκευση τομέων συνεταιριστικής δραστηριότητας
- Ανάπτυξη της καθετοποιημένης συνεταιριστικής παραγωγής
- Δημιουργία συνεταιριστικών συγκροτημάτων και η διαμόρφωση αυτοδύναμου συνεταιριστικού τομέα.

Στα επίσημα έγγραφα της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν αναφέρεται ο όρος «συνεταιρισμός», δεν έχει θεσπιστεί από τα κοινοτικά όργανα ενιαία νομοθεσία που να περιβάλλει τους συνεταιρισμούς ως μία κατ' εξοχήν μορφή οργάνωσης της συλλογικής εργασίας. Αυτό ωστόσο, δεν σημαίνει ότι η Ε.Ε. απορρίπτει τον συνεταιριστικό τομέα, ή ότι είναι εναντίον του. Αντιθέτως, η Ε.Ε. κατανοεί άριστα ότι:

- Οι συνεταιρισμοί αποτελούν ένα εδραιωμένο θεσμό στις χώρες μέλη
- Οι συνεταιρισμοί ελέγχουν σημαντικά τμήματα των αγορών σε αρκετά προϊόντα
- Οι συνεταιρισμοί έχουν δυνατότητες απασχόλησης και παρέχουν ποιοτικές συνθήκες εργασίας
- Η συνεταιριστική μορφή εργασίας μπορεί να ενταχθεί στην οικονομία χωρίς να απειλεί τον αποτελεσματικό ανταγωνισμό
- Μέσω των συνεταιρισμών μπορεί να εφαρμοσθεί η κοινοτική περιφερειακή πολιτική
- Υπάρχουν δυνατότητες να παρέχονται πιστώσεις μέσω των συνεταιρισμών για την εκπαίδευση και την επιμόρφωση των μελών τους.
- Υπάρχει δυνατότητα πρόσβασης των συνεταιρισμών στα κοινοτικά ταμεία και στα χρηματοδοτικά όργανα
- Υπάρχει η θετική εμπειρία για μετασχηματισμό των προβληματικών επιχειρήσεων σε συνεταιρισμούς, σε περιόδους οικονομικών δράσεων.

Για όλους τους παραπάνω λόγους η Ε.Ε. μελετά και λαμβάνει σοβαρά υπόψη το ζήτημα του συνεταιριστικού κινήματος στις χώρες μέλη, έτσι ώστε να μπορέσουν οι συνεταιρισμοί να εμφανιστούν ως ενιαία δύναμη στα κοινοτικά πλαίσια, αφού οι συνεταιρισμοί δεν αντιβαίνουν τις ακόλουθες αρχές:

- Διατήρηση του οικονομικού πλουραλισμού

- Ενίσχυση του ανταγωνισμού των επιχειρήσεων διαφόρων τύπων και
- Διατήρηση της οικονομικής δημοκρατίας.

Παρά τις επιμέρους ιδεολογικές και πολιτικές διαφορές οι συνεταιριστικοί τομείς των χωρών της Ε.Ε. έχουν να επιδείξουν θετικά και οικονομικά αποτελέσματα. Παράλληλα οι συνεταιρισμοί προσφέρουν απασχόληση σε ένα αρκετά σημαντικό αριθμό ατόμων. Η απασχόληση αυτή μπορεί να είναι είτε εποχιακή είτε μόνιμη. Η μεν εποχιακή απασχόληση προσφέρει ιδανικές συνθήκες εργασίας από πλευράς ποιότητας αλλά και σταθερότητας της εργασίας.

Τη σύγχρονη οργάνωση και ανάπτυξη των συνεταιρισμών προώθησε η δημιουργία των συνεταιριστικών ινστιτούτων και σχολών σε κάθε χώρα – μέλος της Ε.Ε. Αν και δεν υπάρχει ενιαίο σύστημα εκπαίδευσης σε κοινοτικό επίπεδο, τα κοινοτικά όργανα προωθούν με τη μορφή της χρηματοδότησης τέτοιες πρωτοβουλίες που αναπτύσσονται σε κάθε χώρα – μέλος ξεχωριστά.

Το 1958 δημιουργήθηκε μία κοινή οργάνωση των επαγγελματικών οργανώσεων των αγροτών της ΚΟΠΑ (C.O.P.A. τα αρχικά από τη γαλλική ονομασία *Comite de Organizations Professionelles Agricoles*), ενώ το 1959 δημιουργήθηκε η ΚΟΖΕΚΑ (CO.GE.C.A. τα αρχικά από τη γαλλική ονομασία *Comite General de Cooperation Agricole*) που είναι η κοινή οργάνωση των συνεταιριστικών φορέων των χωρών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Τα αρχικά μέλη της ΚΟΖΕΚΑ ήταν οι εθνικού επιπέδου συνεταιριστικές οργανώσεις των έξι χωρών μελών που αποτελούσαν τότε την Ευρωπαϊκή Ένωση. Αργότερα και παράλληλα με την διεύρυνση της Ε.Ε. προς νέες χώρες, προστέθηκαν οι κεντρικοί φορείς εκπροσώπησης των συνεταιριστικών οργανώσεων του Ηνωμένου Βασιλείου, της Δανίας και της Ιρλανδίας (1973), της Ελλάδας (1981), της Ισπανίας και της Πορτογαλίας (1986).

Οι σκοποί της ΚΟΖΕΚΑ ορίζονται στο καταστατικό της και είναι οι ακόλουθοι:

- Εκπροσώπηση των συνεταιριστικών συμφερόντων ενώπιον των οργάνων της Ένωσης
- Μελέτη των οικονομικών, κοινωνικών και νομικών θεμάτων των αγροτικών συνεταιρισμών και ειδικότερα εκείνων που διαφοροποιούν τις συνεταιριστικές οργανώσεις από τις μη – συνεταιριστικές επιχειρήσεις με σκοπό την ανάπτυξη των πρώτων

- Προώθηση των επαφών μεταξύ των συνεταιρισμών των επιμέρους χωρών της Ε.Ε. και ο συντονισμός δραστηριοτήτων των συνεταιρισμών που δραστηριοποιούνται σε διαφορετικούς γεωργικούς κλάδους.
- Η συνεργασία με την επαγγελματική οργάνωση των αγροτών (ΚΟΠΑ) και με άλλους φορείς που δραστηριοποιούνται στον αγροτικό, οικονομικό είτε στον κοινωνικό χώρο είτε σε κοινοτικό είτε σε ευρωπαϊκό και διεθνή χώρο.

Τα αντικείμενα που ενδιαφέρουν την ΚΟΖΕΚΑ στα πλαίσια της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (ΚΑΠ) είναι εκείνα που αφορούν άμεσα ή έμμεσα τους συνεταιρισμούς. Σημειώνεται ότι δεν υπάρχει κοινή συνεταιριστική πολιτική σε επίπεδο Ε.Ε., αλλά είναι γεγονός ότι σε άλλες χώρες της Ε.Ε., οι συνεταιρισμοί έχουν περισσότερο ή λιγότερο αποφασιστικό ρόλο στη διαμόρφωση των γεωργικών εισοδημάτων ακόμη και με την εφαρμοζόμενη κοινοτική πολιτική.

Το έργο που επιτελεί η ΚΟΖΕΚΑ, και το οποίο καλύπτει ένα ευρύτατο φάσμα της κοινής αγροτικής πολιτικής της Ε.Ε. συνεπάγεται εμβάθυνση και τεκμηρίωση των θεμάτων, ώστε οι συνεταιριστικές θέσεις και απόψεις να συνεκτιμώνται όταν σχεδιάζονται μέτρα πολιτικής.

(Κορρές, 1999, Λάμπρος, 1986, Παπαγεωργίου, 1985, Πεζικόγλου, 1985)

3.8. Αγροτικοί Συνεταιρισμοί και Παγκοσμιοποίηση

Κατά τις τελευταίες δεκαετίες έχουν σημειωθεί σημαντικότερες αλλαγές στον τρόπο παραγωγής, μεταποίησης αλλά και διάθεσης των αγροτικών προϊόντων. Η παραγωγή από την οικογένεια μίας ποσότητας για αυτοκατανάλωση δεν υφίσταται πλέον στις αναπτυγμένες χώρες και τα αγροτικά προϊόντα τους παράγονται από οργανωμένες και εξειδικευμένες μονάδες. Στις αναπτυσσόμενες, όμως, χώρες, παρατηρείται ακόμη η παραγωγή προϊόντων για αυτοκατανάλωση, αλλά η κύρια παραγωγή τους στρέφεται προς τις αγορές των αναπτυγμένων χωρών στις οποίες διοχετεύονται, κατά προτεραιότητα, τα προϊόντα τους. Από τα τοπικά δίκτυα των παραγωγών και των καταναλωτών, η αγορά τροφίμων έχει μεταβληθεί σε ένα παγκόσμιο σύστημα, με το διεθνές εμπόριο να συνδέει την παραγωγή και την κατανάλωση στο σύνολο του πλανήτη.

Η μεταβολή του τρόπου ζωής των κατοίκων των ανεπτυγμένων χωρών, ο ελάχιστος χρόνος που διαθέτουν οι καταναλωτές στην προετοιμασία του φαγητού και το έτοιμο – γρήγορο φαγητό, οδήγησαν στην αλλαγή των διατροφικών συνηθειών των

καταναλωτών και συνεπώς, προέκυψε έντονη διαφοροποίηση στα παραγόμενα προϊόντα.

Με την βελτίωση των μεταφορών και τη παγκοσμιοποίηση της οικονομίας τα αγροτικά προϊόντα δεν παράγονται στον τόπο που καταναλώνονται, αλλά οπουδήποτε πάνω στη γη. Οι ανεπτυγμένες χώρες στρέφονται κυρίως προς τις υπηρεσίες, ενώ η παραγωγή και η μεταποίηση των τροφίμων είναι αντικείμενο των αναπτυσσόμενων χωρών, εξαιτίας του χαμηλότερου κόστους. Για αυτό και η σημασία του λιανεμπορίου είναι αναμφισβήτητη, καθώς αποτελεί το μέσο που συνδέει τον παραγωγό με τον καταναλωτή από τη στιγμή που οι καταναλωτές δεν έρχονται πλέον σε επαφή με τους παραγωγούς (Αποστολόπουλος, 2006)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο – ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ: ΝΕΟ ΣΟΥΛΙ ΣΕΡΡΩΝ

Η εξέλιξη του Συνεταιριστικού Θεσμού ήταν εμφανής σε όλη την χώρα και φυσικά δεν έλειψε από την πόλη των Σερρών. Φυσικά, η συνεργασία ήταν πάντα εμφανής στους Έλληνες. Η μελέτη περίπτωσης της παρούσας εργασίας, είναι το Νέο Σούλι Σερρών, ένα χωριό περίπου οχτώ χιλιόμετρα ανατολικά της πόλης των Σερρών, στις υπώρειες πλαγιές του Μενοίκιου Όρους.

Σήμερα, το Νέο Σούλι, χαρακτηρίζεται ως μία ημιαγροτική κωμόπολη, με σχεδόν δύομιση χιλιάδες κατοίκους (2.399 κατ. στην τελευταία απογραφή του 2011), και με πολλές προοπτικές αύξησης του πληθυσμού. Σε αυτή την κοινότητα, δραστηριοποιείται τόσο ο Αγροτικός Συνεταιρισμός Ν. Σουλίου ο οποίος και λειτουργεί από το 1914 όπως θα αναφερθεί και στη συνέχεια, αλλά και άλλες διάφορες μορφές συνεργασίας, όπως είναι σύλλογοι και ομάδες. Παρουσιάζει έντονο ενδιαφέρον, καθώς ξεκίνησε ως ένα αγροτικό χωριό, με έντονη αγροτική δραστηριότητα, και τείνει να καταλήξει μία κωμόπολη.

4. Τοποθεσία – Περιγραφή

Σήμερα το Νέο Σούλι, σε αντίθεση με άλλα χωριά δείχνει σημεία ανάπτυξης, εκσυγχρονισμού και προόδου, και τείνει να καταστεί ένα από τα ομορφότερα προάστια της πόλης, δεδομένου της ανάπτυξης που παρουσιάζει η πόλη των Σερρών προς την ανατολική πλευρά και στον δρόμο προς το Νέο Σούλι, καθώς τα τελευταία χρόνια, και ειδικά με την μεταφορά του Γενικού Νοσοκομείου εκεί, έχει αναπτυχθεί η ευρεία περιοχή με μεγάλα καταστήματα, super market, και μικρότερες βιομηχανίες.

1. Ονομασία

Η ονομασία του χωριού, Σουμπάσκιοϊ, είναι η πλέον επικρατέστερη, ιστορικά, καθώς με το όνομα αυτό έμεινε γνωστό κατά τους τελευταίους αιώνες της Τουρκοκρατίας, κατά τη απελευθέρωση του από τον Τουρκικό και Βουλγαρικό ζυγό (1912-1913), σε όλα τα χρόνια του μεσοπολέμου, αλλά και μέχρι σήμερα στο στόμα των παλαιότερων. Η ονομασία αυτή, που έχει τουρκογενή προέλευση, θα μπορούσαμε να πούμε ότι

σημαίνει «Νεροκεφαλοχώρι» προερχόμενα από τις τούρκικες λέξεις: Σου = νερό, μπας = κεφαλή, πρώτο και κιοϊ = χωριό.

Ωστόσο, στη μακροχρόνια ιστορική του διαδρομή, φαίνεται ότι άλλαξε πολλά ονόματα, όπως: Σουμπάσκιοϊ, Σουμπασήκιοϊ, Οινόεσσα, Οινούσσα, Νούτσα, Συμβόσκιο, Ουτούση, κ.α.

Η σημερινή του ονομασία, Νέο Σούλι, που θυμίζει τους Σουλιώτες της Ηπείρου και τους ηρωικούς αγώνες τους κατά του Αλή Πασά των Ιωαννίνων στα χρόνια της Τουρκοκρατίας, δε δόθηκε τυχαία, αλλά συνδέεται με ανάλογα ηρωικά κατορθώματα και θυσίες, που έκαναν οι κάτοικοι του χωριού. Στη συνέχεια αναφέρονται τρία ιστορικά γεγονότα, τα οποία δικαιολογούν πλήρως την ονομασία.

α) Κατά τον Β' Βαλκανικό πόλεμο οι Βούλγαροι, μετά τη ήττα τους στις μάχες Κιλκίς – Λαχανά (Ιούνιος 1913) και τη αναγκαστική υποχώρησή τους, εφάρμοσαν τη μέθοδο να καίνε και να καταστρέφουν τα πάντα στο πέρασμα τους. Το απόγευμα της 28^{ης} Ιουνίου, αφού είχαν ήδη λεηλατήσει, καταστρέψει με μανία και κατακάψει την πόλη των Σερρών, στην προσπάθεια τους να διαφύγουν προς τα ανατολικά, με σκοπό ίσως να καταστρέψουν κι άλλες πόλεις και χωριά, αντίκρισαν ξαφνιασμένοι στο λόγο του «Μπουζιάρου» (ο λόφος που βρίσκεται στη δυτική πλευρά του Νέου Σουλίου), στημένα αντίσκηνα, σαν να είχε στρατοπεδεύσει Ελληνικός Στρατός. Δεν κατάφεραν να περάσουν από το σημείο αυτό, και μέσα στον πανικό τους κατέφυγαν προς Βροντού – Βουλγαρία, με αποτέλεσμα να γλυτώσουν από την καταστροφική τους μανία το Σουμπάσκιοϊ και τα Δαρνακοχώρια.

β) Κατά τη διάρκεια του Α' Παγκοσμίου Πολέμου (1916 – 18) οι Βούλγαροι, που είχαν συμμαχήσει με τους Γερμανούς και είχαν καταλάβει την περιοχή των Σερρών μέχρι τον ποταμό Στρυμόνα, στη προσπάθεια τους να κάμψουν με κάθε τρόπο το ελληνικό φρόνημα των κατοίκων, πήραν από το Σουμπάσκιοϊ 350 άνδρες ως όμηρους, από τους οποίους οι 170 πέθαναν από τις κακουχίες και τους βασανισμούς κι άφησαν τα κόκαλά τους στα αφιλόξενα μέρη της Βουλγαρίας.

γ) Αρκετοί πάλι κάτοικοι σκοτώθηκαν είτε κατά τον Μακεδονικό Αγώνα, είτε κατά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο και με τον τρόπο αυτό θυσίασαν κι αυτοί τη ζωή τους για την ελευθερία της πατρίδας. Ύστερα από όλα αυτά, ο τότε Μητροπολίτης Σερρών Απόστολος, σε μία στιγμή ενθουσιασμού και πατριωτικής έξαρσης, κατά την επίσκεψη του στο χωριό, «τιμής ένεκεν» αποκάλεσε το Σουμπάσκιοϊ, «Νέον Σούλι», για τις θυσίες και την ηρωική προσφορά των κατοίκων του προς την πατρίδα.

Η μετονομασία του χωριού έγινε με Διάταγμα της 28^{ης} Δεκεμβρίου του 1926, που δημοσιεύθηκε στο ΦΕΚ τ.Α' 7/1927 και διαβάστηκε μέσα στην εκκλησία κατά τη διάρκεια πανηγυρικής θείας λειτουργίας κι όπου οι κάτοικοι την αποδέχτηκαν με μεγάλη ικανοποίηση.

2. Πληθυσμιακή εξέλιξη

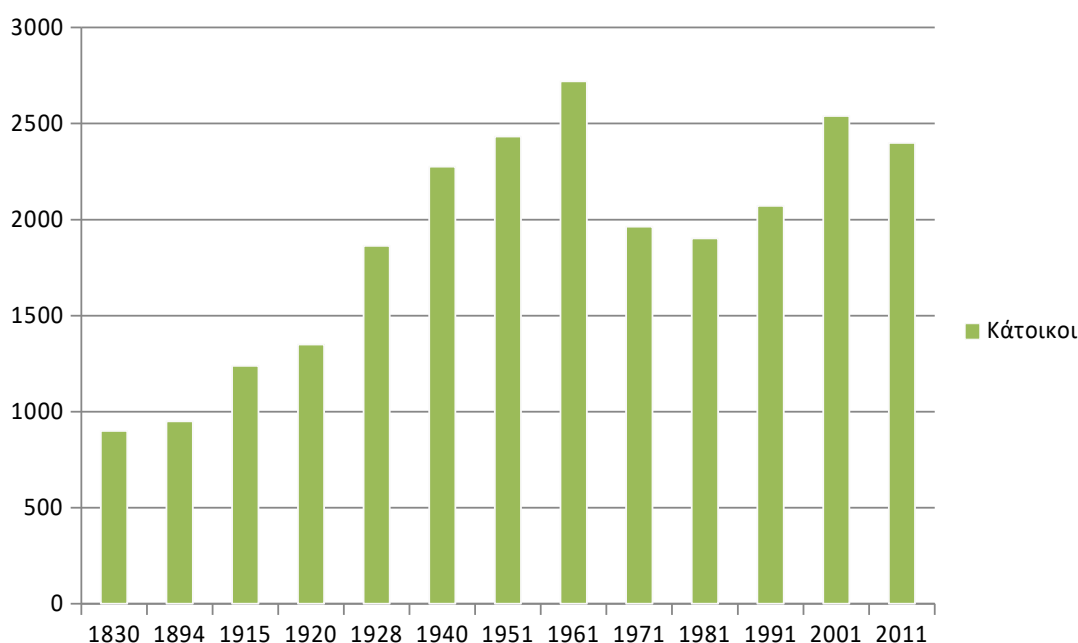
Στο παρακάτω διάγραμμα φαίνεται ο αριθμός των κατοίκων του οικισμού από το 1830 μέχρι τη τελευταία επίσημη απογραφή του 2011.

Πίνακας 1: Αριθμός μόνιμων κατοίκων Νέου Σουλίου 1830 - 2011

Έτος	1830	1894	1915	1920	1928	1940
Κάτοικοι	900	950	1239	1349	1863	2275

Έτος	1951	1961	1971	1981	1991	2001	2011
Κάτοικοι	2432	2720	1963	1902	2071	2539	2399

Πηγή: Κοινότητα Νέου Σουλίου

Διάγραμμα 1: Αριθμός μόνιμων κατοίκων Νέου Σουλίου. Πηγή: Κοινότητα Νέου Σουλίου

Αξίζει να σημειωθεί ότι τα στοιχεία που αφορούν τον πληθυσμό από το έτος 1920 και έπειτα, είναι από επίσημα στοιχεία της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας, ενώ του 1915

από Στρατιωτικούς πίνακες και των προηγούμενων ετών (1830 και 1894) είναι «κατά προσέγγιση» από άλλες πηγές.

Παρατηρείτε μία συνεχόμενη αύξηση του πληθυσμού με αποκορύφωμα το 1961, όπου είχε 2.720 μόνιμους κατοίκους και 3.108 καταγεγραμμένους. Η απότομη μείωση (28%) που σημειώνεται στην απογραφή του 1971, οφείλεται στην μετανάστευση, όπου πολλοί νέοι κυρίως, έφυγαν στο εσωτερικό ή στο εξωτερικό. Η διαφορά αυτή, σχεδόν εξαφανίστηκε μπαίνοντας στον 21^ο αιώνα και με την απογραφή του 2001 και 2011.

4.1. Η Ιστορία του Νέου Σουλίου

Η ιστορία του χωριού ξεκινάει από την προϊστορική εποχή και συνδέεται τόσο με την ευρύτερη γεωγραφική σημασία του Νομού όσο και της γύρω περιοχής, ενώ όπως και σε γύρω χωριά, έτσι και στο Νέο Σούλι έχει βρεθεί προϊστορικός οικισμός. Συγκεκριμένα, στον λόφο «Αγριάνστα» και στη γύρω περιοχή βρέθηκαν επιφανειακά ευρήματα που είναι τα λείψανα της παρουσίας και δράσης του ανθρώπου και προσδιοριστικά στοιχεία της κάθε εποχής για τη Αρχαιολογική επιστήμη, και πείθουν χωρίς αμφιβολία για την ύπαρξη προϊστορικού οικισμού με ανθρώπινες δραστηριότητες τουλάχιστον από την Ύστερη Νεολιθική εποχή (4.000π.Χ. μέχρι 2.800μ.Χ.) (Ιστορία του Ελληνικού Έθνους Α.Ε. τ.Α' σελ. 40).

Ο λόφος έχει χαρακτηριστεί ως «Αρχαιολογικός», αλλά δυστυχώς είναι τελείως εγκαταλελειμμένος και ανεκμετάλλευτος.

Κλασσική Εποχή (480 – 338 π.Χ.)

Στον ίδιο λόφο αλλά και στην ευρύτερη περιοχή του Ν. Σουλίου βρέθηκαν και όστρακα (σπασμένα κεραμικά κομμάτια) και άλλα ευρήματα ιστορικών χρόνων (Κλασσικής, Ελληνιστικής, Ρωμαϊκής, Βυζαντινής, Τουρκοκρατίας αλλά και Νεώτερης εποχής), κυρίως από μεγάλα αποθηκευτικά αγγεία, τα οποία δυστυχώς δεν έχουν προσδιορισθεί επακριβώς χρονολογικά.

Ρωμαιοκρατία (146 π.Χ. – 330 μ.Χ)

Στο Ν. Σούλι υπάρχουν αρκετές ενδείξεις ότι κατά τη εποχή της Ρωμαιοκρατίας υπήρχε κατοικήσιμος οικισμός. Το επιβεβαιώνουν τα αρχαιολογικά ευρήματα (επιτύμβιες επιγραφές, νομίσματα κλπ) που βρέθηκαν σε τάφους και ανήκουν χρονολογικά στους 1^ο, 2^ο και 3^ο μ.Χ. αιώνες.

Βυζαντινή Εποχή (330 – 1453 μ.Χ.)

Για την Βυζαντινή εποχή δεν έχουμε πάρα πολλά στοιχεία, αλλά αυτό δεν εμποδίζει, ώστε να τεκμηριωθεί η άποψη, ότι και κατά αυτή τη περίοδο υπήρξε οικισμός. Ευρήματα Βυζαντινού ναού κατέγραψε ο καθηγητής Κ. Τρυφερούλης το 1961, στο παρεκκλήσι του Τ. Προδρόμου, όπου σήμερα βρίσκεται το νεκροταφείο του χωριού.

Τουρκοκρατία (1383 – 1912 μ.Χ)

Η περίοδος της Τουρκοκρατίας άρχισε με την κατάκτηση της πόλης των Σερρών καθώς και ολόκληρης της περιοχής της Ανατολικής Μακεδονίας από τους Τούρκους επί Σουλτάνου Μουράτ Α' στις 19 Σεπτεμβρίου του 1383, δηλαδή 70 χρόνια πριν από την πτώση της Κωνσταντινούπολης (29/5/1453) και τελείωσε τον Οκτώβριο του 1912, δηλαδή ύστερα από 530 χρόνια Τουρκικής κατοχής, υποταγής και σκλαβιάς.

Και σε αυτή τη περίοδο, οι ερευνητές υποστηρίζουν την άποψη ότι η πορεία του Ν. Σουλίου, συμβαδίζει με αυτή των Σερρών, και λόγω της μικρής απόστασης αλλά και λόγω του ότι ανέκαθεν η πόλη των Σερρών ήταν η πρωτεύουσα, το κέντρο της περιοχής, και ήταν πολύ φυσικό κάθε ιστορική μεταβολή σε αυτή να επηρέαζε και τα περίχωρα.

Σε αυτό το σημείο, θα περιοριστώ για την συγκεκριμένη εποχή καθώς τα γεγονότα που συνέβησαν, οι πηγές, τα έγγραφα και πάσης φύσεως αποδείξεις για αυτήν την εποχή είναι αμέτρητα και βεβαιωμένα πλέον από ιστορικούς και αρχαιολόγους, και συνεπώς, θα τονίσουμε απλά πως υπήρχε οικισμός στο σημείο που βρίσκεται το σημερινό Νέο Σούλι και υπήρχαν σε αυτό ανθρώπινες δραστηριότητες καθ' όλη την Τουρκοκρατία.

4.2. Η γεωργία στο Νέο Σούλι

Ο κάμπος των Σερρών χαρακτηρίζεται από την πλούσια παραγωγικότητα του και την γονιμότητα. Ο κάμπος των Σερρών διασχίζεται σε μήκος 90 χιλιομέτρων από τον ποταμό Στρυμόνα και έναν μικρότερο τον Αγγίτη. Η ελάχιστη ροή του Στρυμόνα, τους θερινούς μήνες ανέρχεται σε 12,8 κυβικά μέτρα το δευτερόλεπτο, ενώ τους μήνες Φεβρουάριο έως Μάιο η ροή του νερού κυμαίνεται από 330 έως 570 κ.μ το δευτερόλεπτο. **ΝΑ ΒΡΩ ΤΗΝ ΠΗΓΗ (από ίντερνετ σελίδα για τον κάμπο των Σερρών)**

Η λίμνη Κερκίνη αποτελεί τον τεχνητό ταμιευτήρα του νερού Στρυμόνα.

Στην περιοχή του Νέου Σουλίου, ήδη από την εποχή της Τουρκοκρατίας, οι γεωργοί, προτιμούσαν την καλλιέργεια του βαμβακιού στον κάμπο, καθώς ήταν ένα προϊόν, που ήθελε λιγότερη δουλειά, είχε πολύ καλή αποδοτικότητα αφού κάθε στρέμμα έβγαζε 150 – 200 οκάδες ακαθάριστο και πουλιόταν σε καλή τιμή. Στο Νέο Σούλι υπήρχε μηχανή εκκοκκισμού, την λεγόμενη «μάκενα» και λειτουργούσε με τα νερά του υδρόμυλου της Αγίας Μαρίνας. Αντίθετα, στα μέρη που ήταν λοφώδη και στους πρόποδες των βουνών επικρατούσε η καλλιέργεια του καπνού, και συγκεκριμένα η ποικιλία «μπασμάς», η τιμή του οποίου έφτασε μέχρι τα 50 γρόσια η οκά εκείνη την εποχή. Η ποικιλία αυτή συνεχίζει να καλλιεργείται μέχρι και σήμερα. Ο δημοσιογράφος Σ. Μελάς, είχε γράψει ένα άρθρο με τίτλο «Εις τα Σέρρας» το 1914, είχε γράψει «... Οι κάτοικοι των χωριών αυτών είναι φοβερά εργατικοί, ζουν καλά επίσης, έχουν ωραία σπίτια και μεγάλα αποθήκας. Δεν είναι μόνον καλλιεργηταί καλοί, είναι από τους ολίγους που γνωρίζουν να συσκευάζουν το προϊόν των. Εργάζονται καθ' όλον τον χειμώνα δεκατέσσερας και δεκαπέντε ώρας το ημερονύκτιον! Είναι πολύ ευόητον λοιπόν διατί ευημερούν...» αναφερόμενος μεταξύ άλλων χωριών και στο Νέο Σούλι. Παρατήρησε ακόμη, ότι η γεωργική καλλιέργεια γίνεται με τις παλιές μεθόδους, χρησιμοποιούνται για παράδειγμα ξύλινα άροτρα και είναι άγνωστα λιπάσματα και τα φυτοφάρμακα. Για τη καταπολέμηση της μελίγκρας όπως χαρακτηριστικά αναφέρει «Στον καπνό παρακαλούν Τον Θεό να βρέξει» (Τζανακάρης, 1996).

Τα χωράφια που καλλιεργούσε ο κάθε αγρότης ήταν κατά μέσο όρο 40 στρέμματα κι από αυτά έσπερναν τα 20 – 25 στρ. με δημητριακά, τα 15 – 20 στρ. με βαμβάκι, καλαμπόκι και αφιόνι (όπιο). Τα περισσότερα από τα χωράφια αυτά, ανήκαν σε τσιφλικάδες Έλληνες και Τούρκους, εκ των οποίων ο μεγαλύτερος ήταν ο Τούρκος Δήμαρχος της πόλης των Σερρών Ακήλ Μπέης, και από αυτούς τα έπαιρναν οι αγρότες (κολίγοι), ύστερα από κάποια συμφωνία για το μοίρασμα της παραγωγής.

Ο καπνός, σε παλαιότερες εποχές θεωρούνταν το κυριότερο προϊόν της Ανατολικής Μακεδονίας, ενώ μέχρι το 1970 ο Νομός Σερρών κατείχε την 1^η θέση στην παραγωγή καπνού με 19.129 τόνους ετησίως σύμφωνα με στοιχεία της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας. Στις επόμενες δεκαετίες όμως η καλλιέργεια άρχισε να εγκαταλείπεται είτε λόγω έλλειψης εργατικών χεριών, είτε λόγω αλλαγής της γεωργικής πολιτικής η οποία οφειλόταν στην ένταξη της χώρας στην Ε.Ε.

Έτσι, στις δεκαετίες '20 και '30 οι καλλιέργειες που είχαν την κυριότερη παραγωγής ήταν τα σιτηρά αλλά περισσότερο από όλα ο καπνός. Εκτός από καπνό, καλλιεργούσαν σε μικρότερες ποσότητες και ανάλογα με τις ανάγκες τις καλλιέργειες, κριθάρι,

καλαμπόκι, σουσάμι, κρεμμύδια, φασόλια, φακές και ότι άλλο χρειαζόταν ένα γεωργικό σπίτι.

Γενικά μπορούμε να πούμε ότι οι κάτοικοι του Νέου Σουλίου ασχολούνταν κυρίως με την γεωργία και είχαν για τον σκοπό αυτό αγελάδες, γαϊδούρια, άλογα και όλα τα απαραίτητα εργαλεία (κάρα, αλέτρια, σβάρνες, τσάπες, κ.λπ.) για να κάνουν τις γεωργικές τους εργασίες. Συνήθως οι άνδρες όργωναν και ετοίμαζαν τα χωράφια για σπορά, έσπερναν τα σιτηρά, ρίχνοντας με τα χέρια το σπόρο από έναν τενεκέ κρεμασμένο στον ώμο τους, αλλά στο θέρισμα και στο αλώνισμα βοηθούσαν και τα γυναικόπαιδα.

Πολλές από τις γεωργικές εργασίες απαιτούσαν την συμμετοχή των γυναικών, και έτσι εκτός από τις καθιερωμένες γυναικείες δουλειές βοηθούσαν τους άντρες στο φύτεμα, το σκάλισμα και κυρίως στην συγκομιδή της παραγωγής.

Οι γεωργικές καλλιέργειες των κατοίκων εντατικοποιήθηκαν περισσότερο και η παραγωγή τους μεγάλωσε μετά το 1919, όταν κατάφερε ο τότε πρόεδρος του Συνεταιρισμού με τη υποστήριξη της τότε Κυβέρνησης να «επιτάξει» όλα τα χωράφια των γειτονικών Τουρκικών τσιφλικιών καθώς και αυτά της Ιεράς Μονής Προδρόμου και να τα μοιράσει για καλλιέργεια στα μέλη του Συνεταιρισμού.

Δυστυχώς όμως για τους «Σουμπασκιολήδες», το προτέρημα να έχουν περισσότερα χωράφια για καλλιέργεια στην διάθεση τους δεν κράτησε πολύ, καθώς μετά τη Μικρασιατική καταστροφή και την έλευση των προσφύγων το 1923, τους τα πήρε το Κράτος και τα μοίρασε στους πρόσφυγες των γειτονικών χωριών.

4.3. Η σημερινή γεωργία του Νέου Σουλίου

Το σημερινό Νέο Σούλι, μπορεί να χαρακτηριστεί ως ημιαγροτική περιοχή. Η μετανάστευση τις δεκαετίες του '60 και '70 αλλά και η σημερινή μετανάστευση λόγω της οικονομικής κρίσης, καθώς και η έντονη αστικοποίηση της ευρύτερης περιοχής οδήγησαν πολλούς και ιδίως τους νεότερους να αφήσουν την γεωργία. Πέρα από αυτά, οι σπουδές σταδιακά καθιερώθηκαν για τους νέους του χωριού, με αποτέλεσμα είτε οι νέοι να μην γυρνάνε στο χωριό, είτε να ασχολούνται με το αντικείμενο που σπούδασαν. Οι θέσεις εργασίες τόσο στην πόλη των Σερρών όσο και σε άλλες πόλεις ήταν πολλές και την αγροτική ζωή είναι δύσκολο να την επιλέξει κανείς όταν έχει την επιλογή του γραφείου.

4.3.1. Η γεωργία στο Νέο Σούλι με νούμερα

Στη προσπάθεια να παρουσιαστούν όσο το δυνατόν πιο αντιπροσωπευτικά στοιχεία για τις εκμεταλλεύσεις ζωικής και φυτικής κατεύθυνσης που λειτουργούν σήμερα στο Νέο Σούλι, συλλέχθηκαν στοιχεία από τρεις πιστοποιημένους φορείς: Διεύθυνση Αγροτικής Οικονομίας και Κτηνιατρικής Σερρών (ΔΑΟΚ Σερρών), Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία (ΕΛΣΤΑΤ) και από τον Οργανισμό Πληρωμών και Ελέγχου Κοινοτικών Ενισχύσεων Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (ΟΠΕΚΕΠΕ). Στοιχεία επίσης αντλήθηκαν από την Κοινότητα Νέου Σουλίου, τον Αγροτικό Συνεταιρισμό Νέου Σουλίου και την ανταποκρίτρια του ΟΓΑ για το Νέο Σούλι. Τα στοιχεία αφορούν το έτος 2015 και την καλλιεργητική περίοδο 2014 – 2015, με εξαίρεση τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ που αφορούν την απογραφή στην Γεωργία και Κτηνοτροφία του 2009. Σχετικά με την κτηνοτροφία, τα στοιχεία είναι πλήρη για το έτος 2015, αλλά για την γεωργία (φυτικό κεφάλαιο), δεν υπάρχουν πλήρως ενημερωμένα στοιχεία λόγω των συνεχών μεταβολών που οφείλονται είτε στην μετανάστευση είτε στην προσφυγή στην γεωργία (εξέρχονται και εισέρχονται δηλαδή συνεχώς), στην ατέλειωτη και ατελή γραφειοκρατία, στην έλλειψη κεφαλαίου των στατιστικών εταιριών, και στο ότι η ΕΛΣΤΑΤ πραγματοποιεί πανελλήνιες απογραφές κάθε 10 χρόνια και έτσι οι Δημόσιες Υπηρεσίες λειτουργούν με αυτά τα στοιχεία. Παρότι τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ πλέον θεωρούνται παλιά, θα χρησιμοποιηθούν για σύγκριση με τα στοιχεία που πήραμε από τον ΟΠΕΚΕΠΕ για το έτος 2015. Να σημειωθεί σε αυτό το σημείο, ότι οι λίστες που είχα στην διάθεση μου για επεξεργασία στατιστικών στοιχείων δεν είναι ίδιες και δεν δίνονται τα ίδια δεδομένα σε όλες.

Σύμφωνα με την ΕΛΣΤΑΤ, για το έτος 2009 στο φυτικό κεφάλαιο (βλ. Διάγραμμα 1):

- Υπήρχαν 215 γεωργικές εκμεταλλεύσεις με συνολική καλλιεργούμενη έκταση 12.757,6 στέμματα με μέσο μέγεθος των γεωργικών εκμεταλλεύσεων τα 59,34 στρέμματα
- Εκ των οποίων οι 204 εκμεταλλεύσεις, έκτασης 11.824,6 ήταν ετήσιες
- Συνολικά, 103 δενδρώδεις καλλιέργειες, έκτασης 388,5 στρέμματα (συμπεριλαμβάνονται και οι ελαιώνες)
- Οι αμπελώνες αποτελούνται από 101,3 στρέμματα για 38 εκμεταλλεύσεις
- Ενώ τέλος, 443,2 στρέμματα καταλαμβάνουν τα αγροτεμάχια σε αγρανάπαυση, τα φυτώρια και οι λαχανόκηποι, συνολικά 83 εκμεταλλεύσεις.

Στο ζωικό κεφάλαιο, πάλι για το έτος 2009:

- 5 κτηνοτροφικές μονάδες βοοειδών με συνολικό αριθμό ζώων 178
- 10 εκμεταλλεύσεις αιγοπροβάτων με αριθμό ζώων 1.661
- 18 εκμεταλλεύσεις πουλερικών με αριθμό ζώων 443

Διάγραμμα 2: Διάρθρωση της γεωργίας στο Ν. Σούλι (2009). Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα και πιο αναλυτικά στοιχεία που παρέλαβα από τον ΟΠΕΚΕΠΕ, η διάρθρωση των εκμεταλλεύσεων φυτικής κατεύθυνσης στο Νέο Σούλι είναι η εξής:

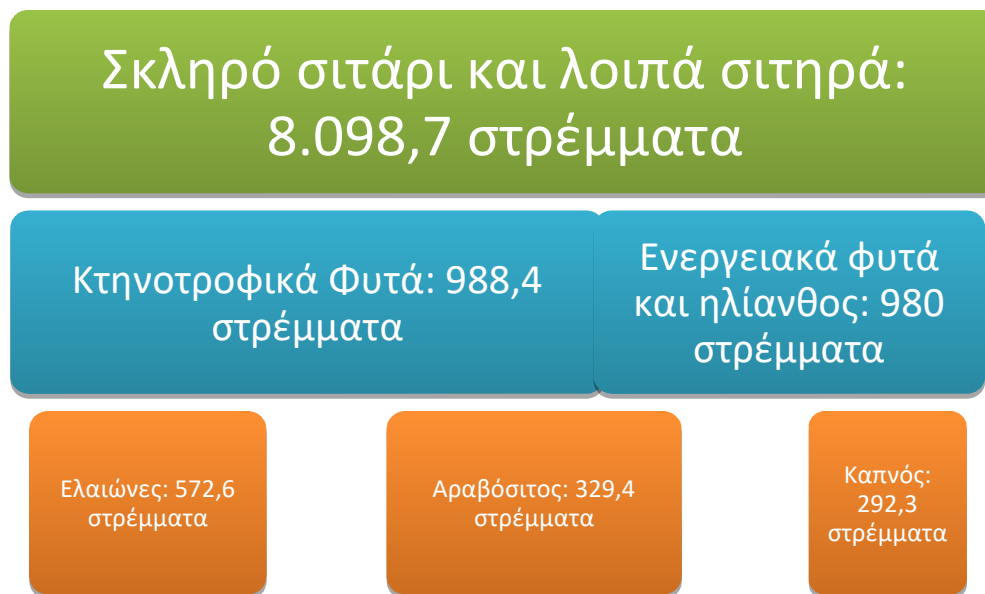
Πίνακας 2: Καλλιεργούμενη έκταση ανά είδος καλλιέργειας για το 2015.

ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ	ΕΚΤΑΣΗ
Σκληρό Σιτάρι	3.677,4
Βρώσιμα όσπρια	68,1
Ελαιώνες (επιτραπέζιες και ελαιοπαραγωγής)	572,6
Εκ των οποίων βιολογικά	55,6
Ενεργειακές Καλλιέργειες	908,1
Καπνός (μπασμάς)	293,3
Λοιπά Σιτηρά	4.421,3
Ακρόδρυα (καρυδιές, αμυγδαλιές, φιστικιές)	24,5
Γεώμηλα	20,7
Αραβόσιτος	329,4
Αμπελώνες	112,8

Κηπευτικά (οπωροκηπευτικά)	121
Ηλιάνθος	71,9
Αρωματικά (δυόσμος, ρίγανη, κλπ)	19,9
Εκ των οποίων βιολογικά	2,4
Λοιπές Καλλιέργειες (βατόμουρα, αρώνια, goji berry)	20,1
Δασικές καλλιέργειες (ροδιές, λεύκες)	37,1
Αγροτεμάχια σε αγρανάπαυση	637,7
Πυρηνόκαρπα	12,3
Μηλοειδή	11,7
Κτηνοτροφικά φυτά για ζωοτροφές	988,4
ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΚΑΛΛΙΕΡΓΟΥΜΕΝΗ ΕΚΤΑΣΗ	12.586,6

Πηγή: ΟΠΕΚΕΠΕ

Παρατηρούμε ότι υπάρχει μεγάλη ποικιλίες στα είδη που καλλιεργούνται ωστόσο οι κυρίαρχες είναι τα σιτηρά, τα κτηνοτροφικά φυτά, οι ενεργειακές καλλιέργειες, ο αραβόσιτος και οι ελιές. Στο διάγραμμα που ακολουθεί, φαίνονται χαρακτηριστικά οι σημαντικότερες καλλιέργειες. Ωστόσο, όπως αναφέρθηκε και στην παράγραφο 4.2, η καλλιέργεια του καπνού έχει σχεδόν εκλείψει. Παρόλαυτα, τα τελευταία χρόνια, και σύμφωνα με τους παραγωγούς, παρατηρείτε και πάλι μία στροφή προς την καλλιέργεια του καπνού.

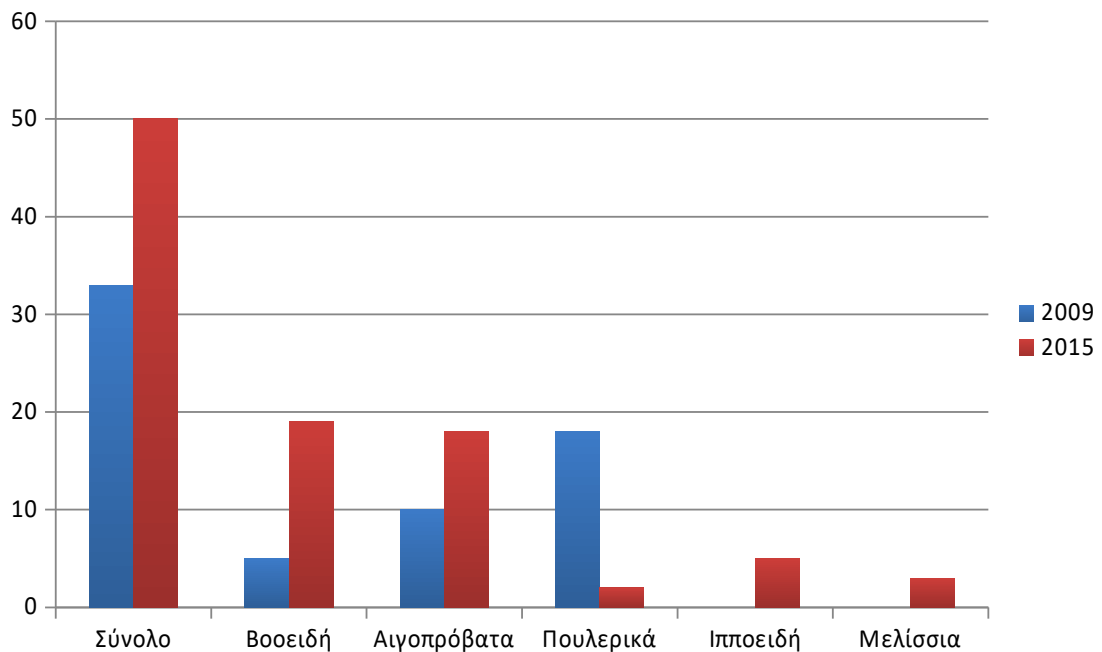

Διάγραμμα 3: Βασικές καλλιέργειες του Νέου Σουλίου (2015). Πηγή: ΟΠΕΚΕΠΕ

Σχετικά με το ζωικό κεφάλαιο, τα στοιχεία μου έδωσε η ΔΑΟΚ Σερρών, και αφορούν το έτος 2015. Παρατηρούνται τα εξής:

- Συνολικός αριθμός εκμεταλλεύσεων: 50 εκ των οποίων
- Συνολικός αριθμός ζώων (πλην κυψελών): 3.293
- 19 εκμεταλλεύσεις **βοοειδών**

- Με - κατά μέσο όρο - αριθμό ζώων: 18,32 (ωστόσο στις εκμεταλλεύσεις αυτές ανήκουν και κάποιοι με πολύ μικρό αριθμό ζώων (<10), και συνεπώς πέφτει ο μέσος όρος)
- 18 εκμεταλλεύσεις **αιγοπροβάτων**
  - Με - κατά μέσο όρο - αριθμό ζώων: 150 (ωστόσο στις εκμεταλλεύσεις αυτές ανήκουν και κάποιοι με πολύ μικρό αριθμό ζώων (<10), και συνεπώς πέφτει ο μέσος όρος)
- 2 εκμεταλλεύσεις **πουλερικών** (όρνιθες)
- 5 εκμεταλλεύσεις **ιπποειδών**
- 3 **μελισσοκομικές** εκμεταλλεύσεις
  - Με συνολικό αριθμό κυψελών: 970

Διάγραμμα 4: Διάρθρωση της κτηνοτροφίας τα έτη 2009 και 2015. Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ & ΛΑΟΚ Σερρών

Με την σύγκριση των στοιχείων, παρατηρείτε η έντονη μεταβολή στον αριθμό των εκμεταλλεύσεων ανά είδος. Ωστόσο, γνωρίζοντας πολλούς από τους κτηνοτρόφους του χωριού, αυτοί οι οποίοι έχουν μεγάλο αριθμό ζώων έμειναν σταθεροί. Πολλοί είναι καινούριοι και πολλοί έκαναν στροφή στα βοοειδή και στα αιγοπρόβατα. Η μονάδες πουλερικών μειώθηκαν ενώ δημιουργήθηκαν και μικρές μονάδες ιπποειδών και μελισσοκομικές.

Ωστόσο, μέσα από τις συζητήσεις που πραγματοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια της έρευνας με κτηνοτρόφους του χωριού, η αύξηση των κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων η οποία παρατηρείται όχι μόνο τα τελευταία χρόνια, αλλά τις τελευταίες δεκαετίες, οφείλεται στη αύξηση των επιδοτήσεων αφενός, και αφετέρου στις ευκολίες που προέκυψαν με το πέρασμα του χρόνου, όπως είναι οι τεχνολογικές εξελίξεις (π.χ. αρμεκτήρια), μεγαλύτερη ευκολία στη μεταφορά των προϊόντων τους αλλά και στη διατήρηση (ψυγεία και φορτηγά ψυγεία), αλλά και στην αύξηση της ζήτησης γαλακτοκομικών και τυροκομικών προϊόντων.

4.4. Αγροτικός Συνεταιρισμός Νέου Σουλίου

Η ανάγκη ίδρυσης συνεταιρισμού, για να προστατεύει τους παραγωγούς από τη εκμετάλλευση των εμπόρων, είχε διαπιστωθεί και από τον δημοσιογράφο Σ. Μελά κατά την επίσκεψη του (1914) στο Νομό Σερρών.

Ύστερα από τις επίμονες προσπάθειες του πρωτοστάτη στη διαφύλαξη των αγροτικών συμφερόντων Αθανάσιου Κυριακόπουλου, προέδρου της Κοινότητας και Δασκάλου του Νέου Σουλίου, που είχε συλλάβει την αναγκαιότητα της ύπαρξης ενός τέτοιου θεσμοθετημένου αγροτικού οργάνου, όπως ο Συνεταιρισμός, δεν άργησε να γίνει πραγματικότητα. Έτσι στις 15 Οκτωβρίου του 1914, οι Σερραίοι διάβασαν έκπληκτοι στο τοπικό περιοδικό «Νέον Πνεύμα» της εξής είδηση: «Μετά μεγάλης ευχαριστήσεως επληροφορήθημεν ότι ο Νομογεωπόνος Σερρών κ. Θ.Κ. Αργυριάδης συνέστησαν εις Σουμπάσκιοϊ τον πρώτον γεωργικόν Συνεταιρισμό εν Μακεδονία».

Από την ίδρυση του ο Γεωργοπιστωτικός Συνεταιρισμός του Νέου Σουλίου, με τον πρόεδρο τον δραστήριο κ. Α. Κυριακόπουλο, βοήθησε πάρα πολύ τα μέλη του με το να τους χορηγεί καλλιεργητικά δάνεια και σπόρους με πίστωση, αλλά κυρίως με το να παρεμβαίνει μέσα από τις αρμόδιες κρατικές υπηρεσίες του καπνούς στην έως τότε απροστάτευτη από τα χέρια των εμπόρων καπνοπώληση.

Η διοργάνωση Συνεδρίων μεταξύ των συνεταιριστών της Ανατολικής Μακεδονίας, η ανταλλαγή απόψεων πάνω στα προβλήματα που τους απασχολούσαν και η αποστολή των συμπερασμάτων προς τις αρμόδιες Αρχές, είχαν σαν αποτέλεσμα να προσεχθεί επιτέλους η αδικημένη αυτή τάξη της κοινωνίας.

Ένα τέτοιο Συνέδριο πραγματοποιήθηκε στην πόλη των Σερρών στις 30 Σεπτεμβρίου του 1919 και ήταν το 2ο Συνέδριο Γεωργικών Συνεταιρισμών Ανατολικής Μακεδονίας (Σέρρες – Δράμα – Καβάλα) όπου έλαβε μέρος και ο τότε πρόεδρος του Γ.Σ. Νέου Σουλίου, Κυριακόπουλος.

Στα χρόνια που ακολούθησαν, ο Συνεταιρισμός δραστηριοποιήθηκε περισσότερο και διευκόλυνε τους παραγωγούς να παίρνουν χαμηλότοκα καλλιεργητικά δάνεια, αγροτικά μηχανήματα, τρακτέρ, λιπάσματα, φυτοφάρμακα και στεγαστικά δάνεια.

Στην συνέχεια, ο Συνεταιρισμός αντιλήφθηκε την έλλειψη γιατρού από το χωριό, και έτσι ανέλαβε κάθε χρόνο να βρίσκει γιατρό, για να προσφέρει την ιατρική περίθαλψη σε όλα τα μέλη και τα μέλη των οικογενειών τους με την υποχρέωση να πληρώνει κάθε μέλος του Συνεταιρισμού μία εισφορά που λεγόταν «Κοντότα». Μέχρι το 1956, για την ιατρική τους περίθαλψη είχαν το σύστημα της «κοντότας» και για αυτόν τον λόγο ο Συνεταιρισμός μετονομάστηκε και σε «Υγειονομικός». Ύστερα, καθιερώθηκε και άρχισε να ισχύει το σύστημα του Αγροτικού γιατρού.

Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί, ότι ο δραστήριος Α. Κυριακόπουλος, κατάφερε να εκδοθεί απόφαση, με δική του έγγραφη εισήγηση και προσωπική παρέμβαση στον τότε Πρωθυπουργό, Ελευθέριο Βενιζέλο (1926), οι καπνοπαραγωγοί να παίρνουν δωρεάν το τσιγαρόχαρτο. Ο Αθανάσιος Κυριακόπουλος, ανήμερα της γιορτής του στις 18 Ιανουαρίου του 1929, δολοφονήθηκε έξω από το σπίτι του από άγνωστους δολοφόνους (Πηγή: <http://gym-n-souliou.ser.sch.gr/>).

Σήμερα, ο Συνεταιρισμός, παρουσιάζει μία ήπια δραστηριότητα. Λειτουργεί κατάστημα – παντοπωλείο, το οποίο σύμφωνα με μέλος, αρχικά δημιουργήθηκε για να εξυπηρετεί μόνο τα μέλη, πραγματοποιεί Γενικές Συνελεύσεις τουλάχιστον δύο φορές τον χρόνο, εκλέγει μέλη για το Διοικητικό Συμβούλιο, και εξυπηρετεί τα μέλη κυρίως με την αγορά γεωργικών εφοδίων, λιπασμάτων, κ.λπ.

Ωστόσο, όπως θα φανεί και από τα αποτελέσματα της έρευνας, τα μέλη, είναι απογοητευμένα από τις ελλιπείς δραστηριότητες του Συνεταιρισμού, αλλά και από την έλλειψη διαφάνειας και εμπιστοσύνης. Το θέμα αυτό, θα αναλυθεί περαιτέρω στη συνέχεια.

4.4.1. Βασικά Στοιχεία Καταστατικού⁵

Σύμφωνα με το πρώτο κεφάλαιο του καταστατικού, ο αγροτικός συνεταιρισμός με επωνυμία «Αγροτικός Συνεταιρισμός Νέου Σουλίου», έχει έδρα το Ν. Σούλι του Νομού Σερρών, με περιφέρεια δράσης την γεωγραφική περιοχή που ορίζεται από τα διοικητικά όρια του Δ. Εμμανουήλ Παπά, όπου και δραστηριοποιούνται τα μέλη του.

Σκοπός – Δραστηριότητα

---

⁵ Το πλήρες καταστατικό του Α.Σ. Νέου Σουλίου, παρατίθεται στο τέλος της παρούσας εργασίας στο Παράρτημα II.

Ο σκοπός του συνεταιρισμού είναι η ισότιμη συνεργασία και αμοιβαία βοήθεια των μελών στην οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική ανάπτυξη και προαγωγή τους, ενώ για την επίτευξη αυτού αναπτύσσει δραστηριότητες με τις οποίες καλύπτει ολόκληρο το φάσμα της παραγωγής, μεταποίησης και εμπορίας των προϊόντων των μελών, της προμήθειας και εμπορίας γεωργικών εφοδίων, καθώς και της κατασκευής, εμπορίας και προμήθειας μέσω αγροτικής παραγωγής και της παροχής υπηρεσιών. Στην συνέχεια αναφέρονται ενδεικτικά και συνοπτικά μερικές από τις δραστηριότητες αυτές:

- Ίδρυση και λειτουργία υποκαταστημάτων, παραρτημάτων ή γραφείων στο εσωτερικό και το εξωτερικό
- Η επεξεργασία, μεταποίηση και εμπορία αγροτικών προϊόντων μέσω της Ομάδας Παραγωγών.
- Η άσκηση της Αγροτικής Πίστης.
- Η παροχή τεχνικής βοήθειας στα μέλη.
- Η δημιουργία συνεταιριστικών επιχειρήσεων, για τη προμήθεια στα μέλη καταναλωτικών αγαθών.
- Η εκτέλεση εγγειοβελτιωτικών έργων και έργων αγροτικής οδοποιίας.
- Κάθε δραστηριότητα για τη βελτίωση της κοινωνικής και πολιτιστικής κατάστασης των μελών του και του βιοτικού τους επιπέδου.

Για την εκπλήρωση των σκοπών του ο Συνεταιρισμός μπορεί ενδεικτικά:

- Να συγκροτεί με Α.Σ. και Ο.Π., Αγροτικές Εταιρικές Συμπράξεις, Αγροδιατροφικές Συμπράξεις της Περιφέρειας.
- Να συμπράττει με οποιονδήποτε καταστεί απαραίτητο (δήμους και ΟΤΑ, Ερευνητικά κέντρα, κλπ)
- Να συνιστά ή μετέχει σε εταιρίες του Εμπορικού Νόμου ή του Αστικού Κώδικά, που έχουν αντικείμενο τους, δραστηριότητα, που εμπίπτει στους σκοπούς του Συνεταιρισμού.
- Να συμμετέχει με ΣΑΟ με Περιφερειακές Αυτοδιοικήσεις, με ΟΤΑ, με ιδιώτες, με το Δημόσιο και με Επιμελητήρια σε Δημοπρατήρια αγροτικών προϊόντων.
- Να αναγνωρίζεται ως Ομάδα Παραγωγών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5ο – ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

5.1. Μεθοδολογία Έρευνας

Τα πρωτογενή δεδομένα συλλέχθηκαν κατά την περίοδο μεταξύ Ιουλίου – Οκτωβρίου 2016 μέσω διεξαγωγής ποσοτικής έρευνας (δομημένο ερωτηματολόγιο) σε κατοίκους του Νέου Σουλίου Σερρών, οι οποίοι ασκούν το επάγγελμα της γεωργίας, είτε αποκλειστικά, είτε ως κύριο ή δευτερεύον επάγγελμα.

Στην έρευνα συμπεριλήφθηκε δείγμα από τον αντίστοιχο πληθυσμό, με σκοπό τα αποτελέσματα που θα προκύψουν να γενικευτούν κατά το δυνατόν στο σύνολο του πληθυσμού της περιοχής. Για το σύνολο του πληθυσμού του δείγματος χρησιμοποιήθηκαν στοιχεία απογραφής του 2009 και 2011 της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας (ΕΣΥΕ), καθώς και στοιχεία του 2015 του Οργανισμού Πληρωμών και Ελέγχου Κοινοτικών Ενισχύσεων Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (ΟΠΕΚΕΠΕ). Το δείγμα επιλέχθηκε τυχαία και αποτελείται από 50 άτομα που εκπροσωπούν το καθένα την οικογένεια του. Τα άτομα αυτά, ήταν κατά βάση ο αρχηγός της γεωργικής εκμετάλλευσης, δηλαδή αυτός που φαίνεται δηλωμένος στον ΟΓΑ, ωστόσο σε πολλές περιπτώσεις συμπλήρωσαν το ερωτηματολόγιο τόσο ο σύζυγος όσο και η σύζυγος καθώς είναι και οι δύο στον ΟΓΑ, και πέρα από το ενδιαφέρον που έδειξαν είχαν και διαφορετικές απόψεις.

Ο αριθμός των κατοίκων του χωριού σύμφωνα με την απογραφή του 2011 είναι 2.399 κάτοικοι και κατά προσέγγιση αποτελείται από 479 οικογένειες. Συνεπώς, το δείγμα μας αντιπροσωπεύει το 10% των οικογενειών, το 20% των εγγεγραμμένων στον ΟΓΑ αγροτών (σύμφωνα με την Κοινότητα του Νέου Σουλίου), και το 2% του συνολικού πληθυσμού. Προκειμένου να εκπροσωπούνται όλες οι ηλικίες, ήρθα σε επαφή με την ανταποκρίτρια του ΟΓΑ, και μου έδωσε κατά προσέγγιση αριθμούς για κάθε ηλικία.

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε με ερωτηματολόγιο που κατασκευάστηκε και σχεδιάστηκε λαμβάνοντας υπόψη τη σχετική βιβλιογραφία και περιπτώσιολογικές μελέτες σχετικά με τη συμπεριφορά των γεωργών και τις αντιλήψεις τους απέναντι στην συνεργασία, προκειμένου να υπάρξουν αξιόπιστες και έγκυρες μετρήσεις για όλες τις μεταβλητές που περιελάμβανε. Τα ερωτηματολόγια, συμπληρωνόταν κυρίως από εμένα στα πλαίσια συζητήσεων, στα πλαίσια των οποίων, μπόρεσα να αντλήσω αρκετές πληροφορίες τόσο για το χωριό, όσο και τον Συνεταιρισμό. Ωστόσο αρκετοί ζήτησαν

να το συμπληρώσουν μόνοι τους, χωρίς να θέλουν να συζητήσουν περαιτέρω. Το 40% των ερωτηματολογίων, συμπληρώθηκαν στην πλατεία και στο καφενείο του χωριού, κάτι το οποίο αποδείχθηκε αρκετά χρήσιμο, καθώς πολλοί έδειξαν ενδιαφέρον και ζήτησαν από μόνοι τους να απαντήσουν και αυτοί. Το 60% συμπληρώθηκε στο σπίτι των ερωτηθέντων κατόπιν συνεννόησης. Οι περισσότεροι, ήταν πρόθυμοι και ευγενικοί. Ωστόσο, διέκρινα έναν δισταγμό, γύρω από τον Συνεταιρισμό, τον οποίο σε κάποιον θα μπορούσα να τον ερμηνεύσω ως «φόβο μην πουν κάτι που δεν πρέπει».

Το ερωτηματολόγιο σχεδιάστηκε ομαδοποιώντας σχετικές ερωτήσεις σε τρεις ενότητες. Στην πρώτη ενότητα, περιλαμβάνονταν ερωτήσεις που αφορούν τα ατομικά χαρακτηριστικά των ερωτηθέντων. Στη δεύτερη ενότητα, ζητήθηκαν πληροφορίες σχετικά με τα χαρακτηριστικά της γεωργικής τους εκμετάλλευσης, ενώ στην τρίτη ενότητα μελετήθηκαν οι στάσεις και απόψεις των γεωργών για τον Αγροτικό Συνεταιρισμό και την συνεργασία.

Η επεξεργασία των στοιχείων έγινε αρχικά με την χρήση φόρμας της Google (docs), και στη συνέχεια με τη χρήση του προγράμματος Excel, σε ηλεκτρονικό υπολογιστή.

5.2. Αποτελέσματα Έρευνας

Μετά την στατιστική ανάλυση που πραγματοποιήθηκε στα αποτελέσματα των ερωτηματολογίων, έχουμε μία πιο συγκεκριμένη εικόνα τόσο για την κοινωνία του Νέου Σουλίου, όσο για την άποψη των κατοίκων για το κοινωνικό κεφάλαιο και την συνεργασία. Πιο συγκεκριμένα, θα αναλυθεί κάθε ερώτηση της έρευνας, με διάγραμμα και σχολιασμό, προκειμένου να καταλήξουμε στο συμπέρασμα της έρευνας.

5.2.1. Ατομικά Χαρακτηριστικά

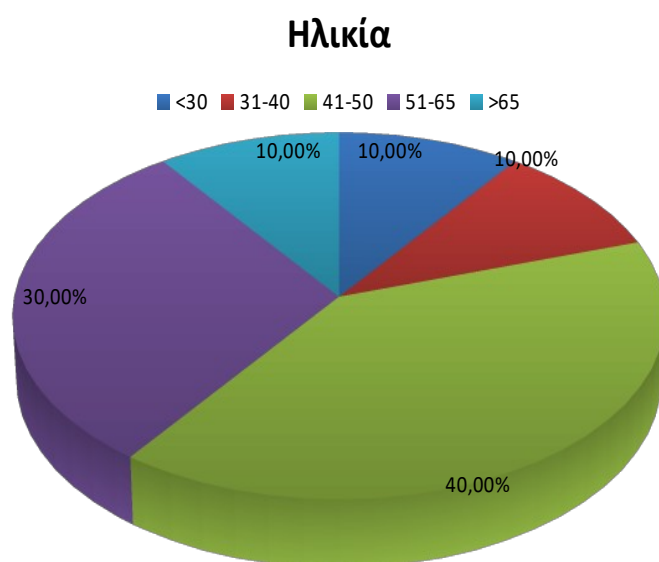
5.2.1.1. Φύλλο

Διάγραμμα 5: Φύλλο (Πηγή: Ερωτηματολόγιο)

Από τους 50 ερωτηθέντες, το 60%, δηλαδή οι 30, ήταν άντρες, και το 40% γυναίκες.

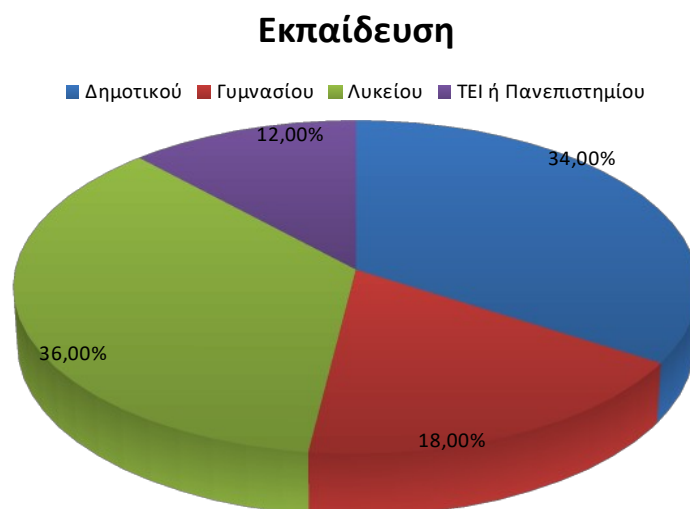
5.2.1.1.1. Ηλικία

Διάγραμμα 6: Ηλικία (Πηγή: Ερωτηματολόγιο)

Η πλειονότητα των ερωτηθέντων, ανήκει στην ηλικιακή ομάδα των 41 – 50 ετών (20 άτομα), ενώ το 30% είναι 51 – 65 ετών (15 άτομα). Στις υπόλοιπες ομάδες, ανήκει το υπόλοιπο 30%.

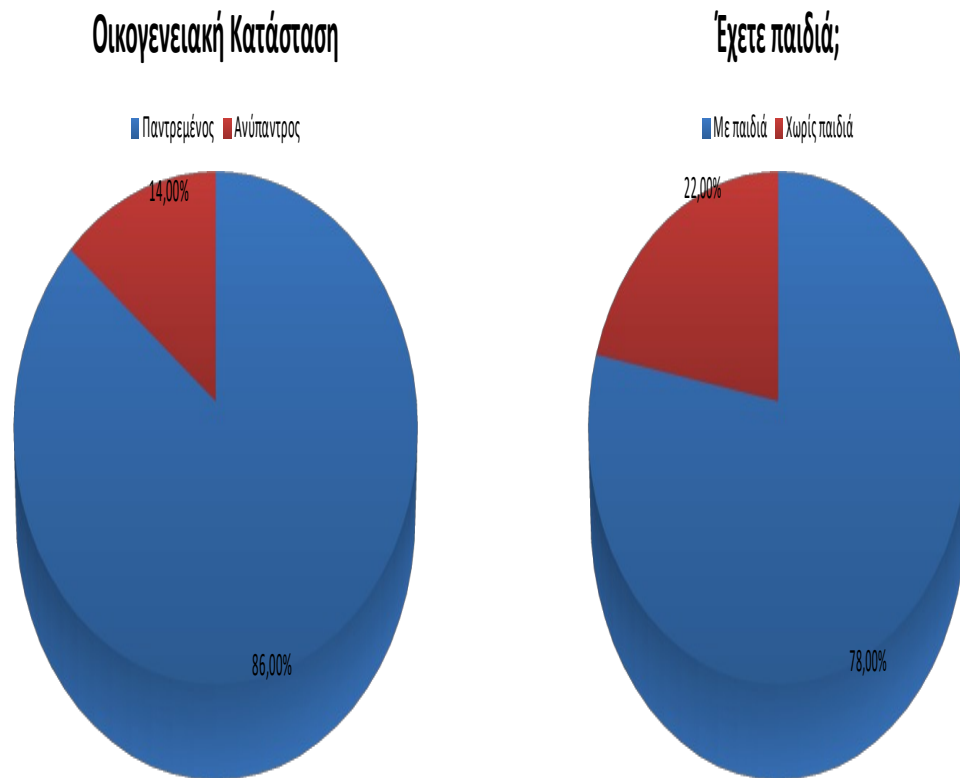
5.2.1.1.2. Εκπαίδευση

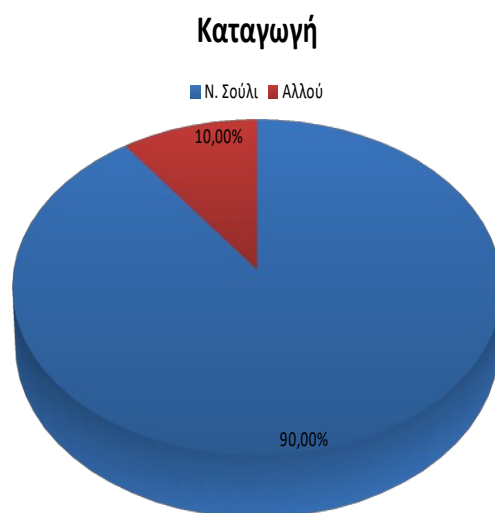
Διάγραμμα 7: Εκπαίδευση (Πηγή: Ερωτηματολόγιο)

Σχετικά με το μορφωτικό επίπεδο, το 36% (18 άτομα) είναι απόφοιτοι λυκείου, ενώ μόλις το 12% (6 άτομα) έχουν σπουδάσει σε διάφορα αντικείμενα. Μεγάλο ποσοστό κατέχουν και οι απόφοιτοι Δημοτικού (17 άτομα), παρόλο που οι άνω των 65 ετών, ήταν μόλις 10 άτομα.

5.2.1.1.3. Οικογενειακή κατάσταση και παιδιά

Διάγραμμα 8: Οικογενειακή Κατάσταση (Πηγή: Ερωτηματολόγιο)

Μόλις το 14% (7 άτομα) δεν είναι παντρεμένοι, ενώ το υπόλοιπο 86% είναι παντρεμένοι. Το 78% έχει παιδιά (39 άτομα). Συγκρίνοντας τα νούμερα αυτά με την πληθυσμιακή κατανομή που είδαμε σε προηγούμενο κεφάλαιο, είναι απόλυτα αναμενόμενο, καθώς πρόκειται για μια αναπτυσσόμενη

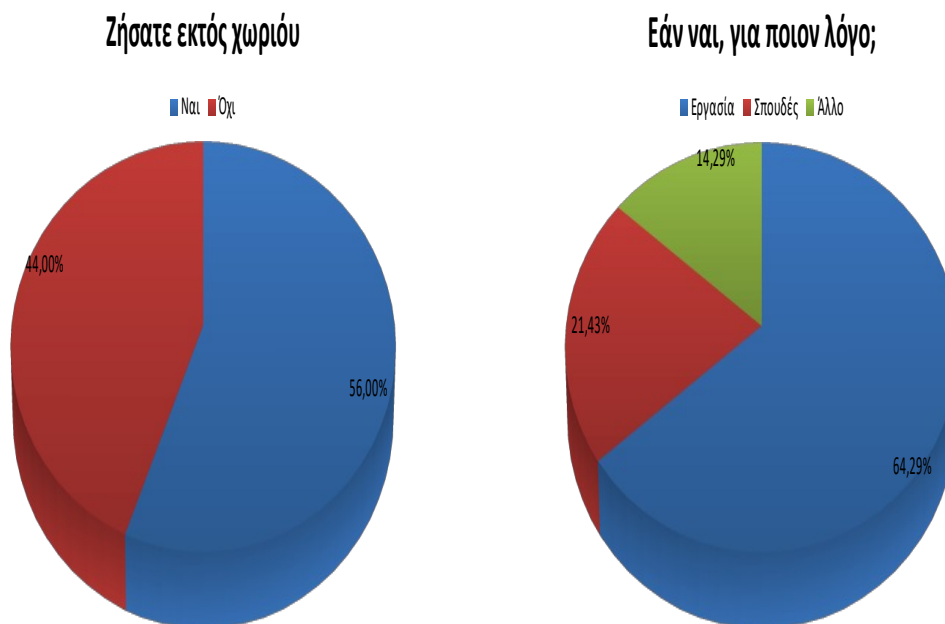
κοινωνία, οι κάτοικοι της οποίας μένουν εκεί, εργάζονται εκεί και συνεπώς, κάνουν εκεί τις οικογένειες τους.

5.2.1.1.4. Καταγωγή

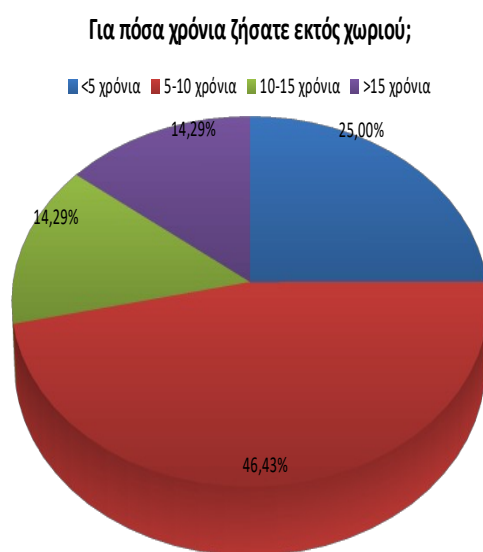
Διάγραμμα 9: Καταγωγή: (Πηγή: Ερωτηματολόγιο)

Το 90% έχει καταγωγή από το Νέο Σούλι, ενώ το 10% κατάγεται από άλλες περιοχές. Αφορά συζύγους που πλέον μένουν και εργάζονται στο χωριό, και στις οποίες ανήκουν ακόμα και μέλη του Συνεταιρισμού, οι οποίες δήλωσαν πως έγιναν μέλη γιατί «ήταν και ο σύζυγος μου».

5.2.1.1.5. Ζωή εκτός χωριού, ο λόγος και η διάρκεια

Διάγραμμα 10: Ζήσατε εκτός χωριού, και αν για ποιον λόγο; (Πηγή: Ερωτηματολόγιο)

Στο 44% όσων δήλωσαν πως έζησαν εκτός χωριού, ανήκουν και οι σύζυγοι που αναφέρθηκαν προηγουμένως, ενώ ένα μεγάλο ποσοστό έζησε εκτός χωριού για εργασία, οι περισσότεροι εκ των οποίων όπως δήλωσαν κατά τη διάρκεια της έρευνας, έφυγαν κυρίως για την Γερμανία ή την Αθήνα και γύρισαν μερικά χρόνια αργότερα. Αυτό φαίνεται και στην

έντονη μείωση του πληθυσμού που σημειώθηκε μερικές

Διάγραμμα 11: Για πόσα χρόνια; (Πηγή: Ερωτηματολόγιο)

δεκαετίες πριν, κατά τη λεγόμενη μεταναστευτική περίοδο. Οι περισσότεροι έζησαν για μεγάλο χρονικό διάστημα από 5 ως 10 χρόνια (47%), και πάνω 10 χρόνια το 28%. Το 25% που δήλωσε πως έζησε λιγότερο από 5 χρόνια, ήταν κυρίως όσοι δήλωσαν πως έφυγαν για σπουδές.

5.2.2. Χαρακτηριστικά γεωργικής εκμετάλλευσης

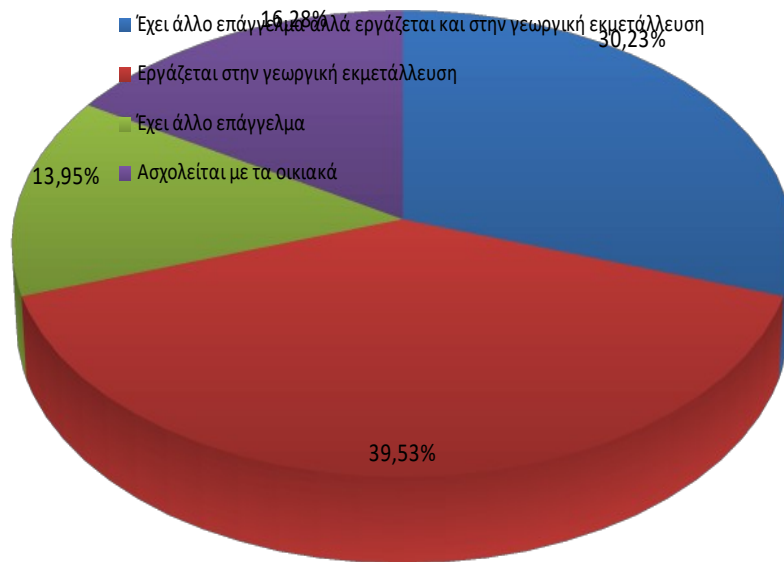
5.2.2.1.1. Το επάγγελμα της γεωργίας/ κτηνοτροφίας για το δείγμα και το επάγγελμα του/της συζύγου

Η γεωργία/ κτηνοτροφία αποτελεί για σας:

Διάγραμμα 12: Η γεωργία/κτηνοτροφία αποτελεί για σας: (Πηγή: Ερωτηματολόγιο)

Ο/ Η σύζυγος:

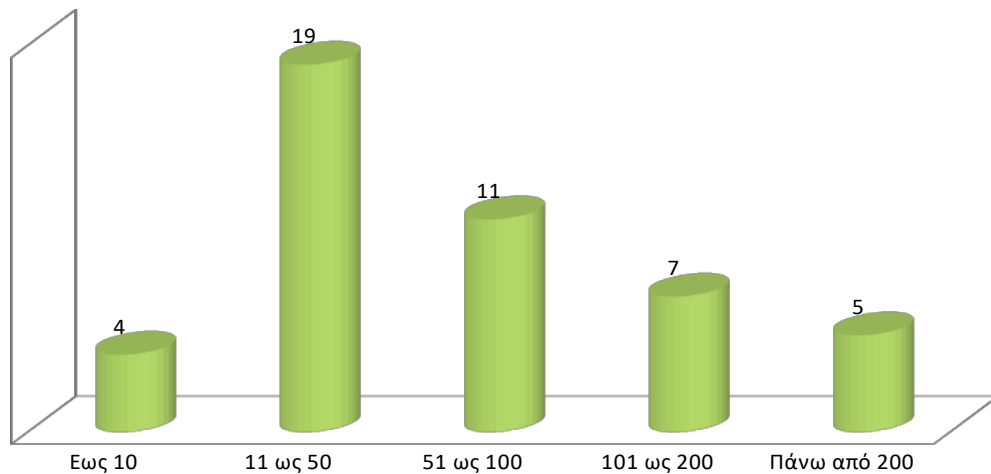
Διάγραμμα 13: Επάγγελμα συζύγου

Το 38% δήλωσε πως η γεωργία ή η κτηνοτροφία αποτελεί για αυτούς αποκλειστικό επάγγελμα, δηλαδή πως δεν ασκούν κάποια άλλη δραστηριότητα. Αντίστοιχα, το 38% απάντησε ότι είναι κύριο επάγγελμα. Πολλοί από αυτούς που απάντησαν «κύριο επάγγελμα», κάποιο άλλο μέλος της οικογένειάς τους, ασκεί συναφή εργασία στον δευτερογενή τομέα, όπως για παράδειγμα τα κρεοπωλεία του χωριού.

Όπως φαίνεται όμως και στην επόμενη ερώτηση, στις περισσότερες περιπτώσεις, η γεωργική εκμετάλλευση είναι οικογενειακή, καθώς το 40% δήλωσε πως ο/η σύζυγος εργάζεται στην γεωργική εκμετάλλευση, αλλά ακόμη και το 30%, είπαν πως έχει άλλο επάγγελμα αλλά εργάζεται και στην γεωργική εκμετάλλευση.

5.2.2.1.2. Αριθμός καλλιεργούμενων στρεμμάτων

Πόσα στρέμματα καλλιεργείτε;

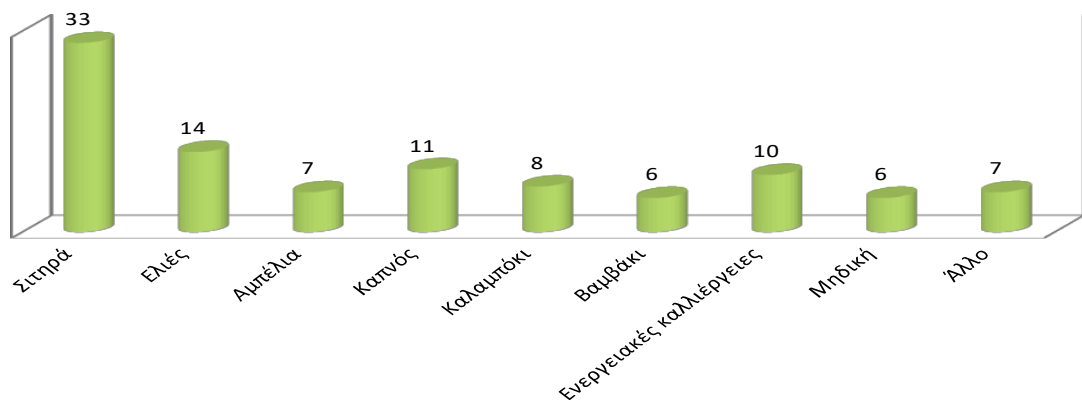

Διάγραμμα 14: Αριθμός στρεμμάτων (Πηγή: Ερωτηματολόγιο)

Σχετικά με τον αριθμό στρεμμάτων, οι 23 από τις 46 εκμεταλλεύσεις είναι μικρότερες από 50 στρέμματα, ενώ οι 18 είναι 50 έως 200 στρέμματα, και μόλις 5 εκμεταλλεύσεις είναι μεγαλύτερες από 200 στρέμματα. Αυτό, μπορεί να σχετίζεται με το γεγονός ότι το Νέο Σούλι αποτελεί μια περιφερειακή περιοχή (πολύ κοντά στο αστικό κέντρο των Σερρών) όπου οι κάτοικοι του έχουν τη δυνατότητα άσκησης μη αγροτικού επαγγέλματος στο αστικό κέντρο παράλληλα με το αγροτικό. Οι ίδιοι, βλέπουν μία ύφεση στη γεωργία, και σχολίασαν έντονα πως οι νέοι πλέον δεν ακολουθούν το επάγγελμα του γεωργού ακόμα και είναι οικογενειακή εκμετάλλευση.

5.2.2.1.3. Είδος καλλιέργειας

Τι καλλιέργειες καλλιεργείτε φέτος;

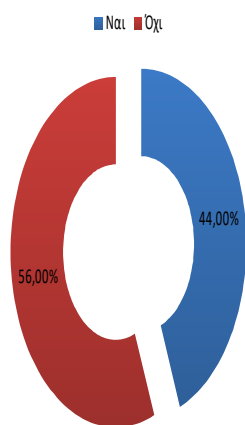

Διάγραμμα 15: Είδος καλλιέργειας (Πηγή: Ερωτηματολόγιο)

Τα σιτηρά, όπως βλέπουμε αποτελούν την κυριότερη καλλιέργεια στην περιοχή του Νέου Σουλίου, ενώ ακολουθούν οι ελαιώνες, ο καπνό και οι ενεργειακές καλλιέργειες. Ωστόσο, όπως είπαν πολλοί γεωργοί «ποιος δεν βγάζει το λαδάκι του και το κρασάκι του εδώ;»

5.2.2.1.4. Ενασχόληση με την κτηνοτροφία

Ασχολείστε με την κτηνοτροφία;

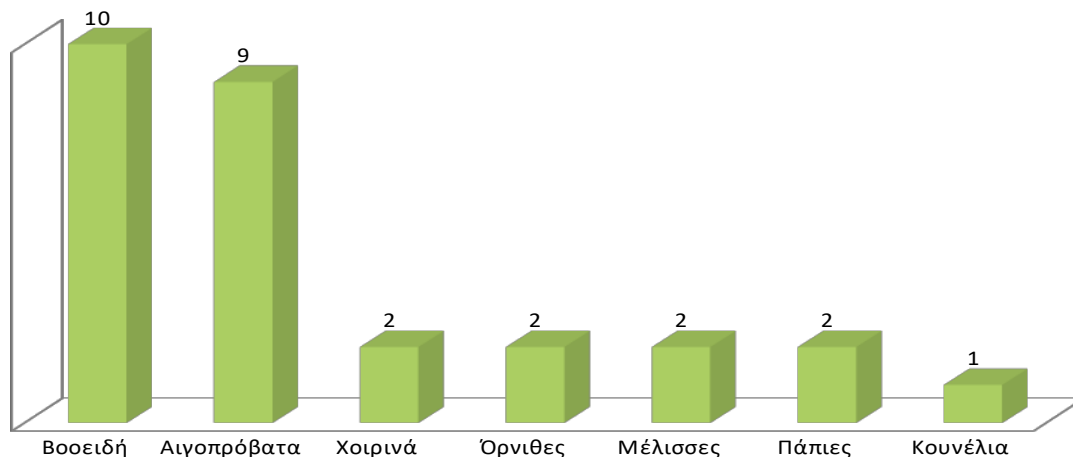
Η κτηνοτροφία ωστόσο είναι σε χαμηλότερα ποσοστά, αλλά οι περισσότεροι γεωργοί είναι ταυτόχρονα και κτηνοτρόφοι. Όπως είδαμε και προηγουμένως, η κτηνοτροφία έχει αυξηθεί σημαντικά, αλλά και πάλι παραμένει κάτω του 50%. Το δυστυχές της κτηνοτροφίας για την συγκεκριμένη χρονιά, ήταν μία ασθένεια των βοοειδών που είχε εκδηλωθεί σε πολλές περιοχές της

Διάγραμμα 16: Κτηνοτροφία (Πηγή: Ερ/γιο)

Μακεδονίας, όπως και στο Νέο Σούλι, και τουλάχιστον 6 κτηνοτρόφοι δήλωσαν πως αναγκάστηκαν να θανατώσουν τα ζώα τους, κατόπιν εντολής Υπουργείου.

5.2.2.1.5. Είδος ζώων

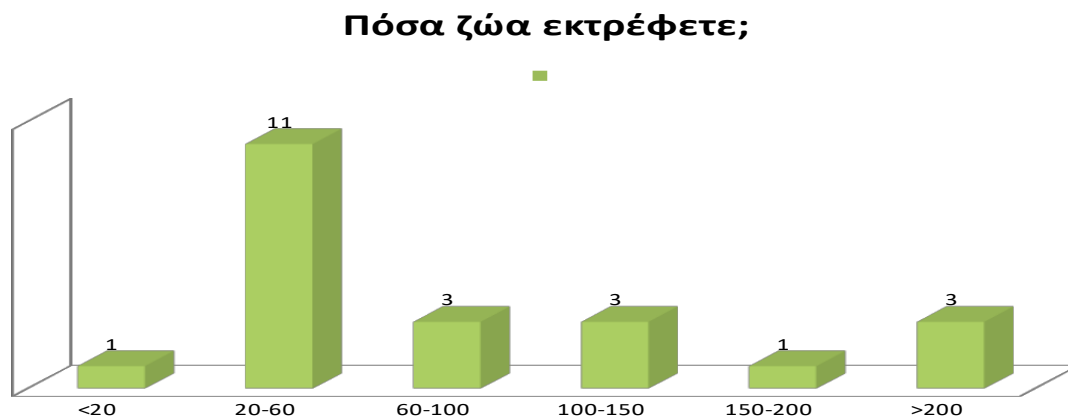
Αν ναι, τι ζώα εκτρέφετε;

Διάγραμμα 17: Είδος ζώων (Πηγή: Ερωτηματολόγιο)

Ωστόσο, ακόμα και έτσι, η αγελαδοτροφία, αποτελεί την πλειοψηφία και ακολουθεί η αιγοπροβατοτροφία. Υπάρχουν και κάποιες μονάδες εκτροφής χοίρων, ορνιθοτροφία, μελισσισια, κ.α.

5.2.2.1.6. Αριθμός ζώων

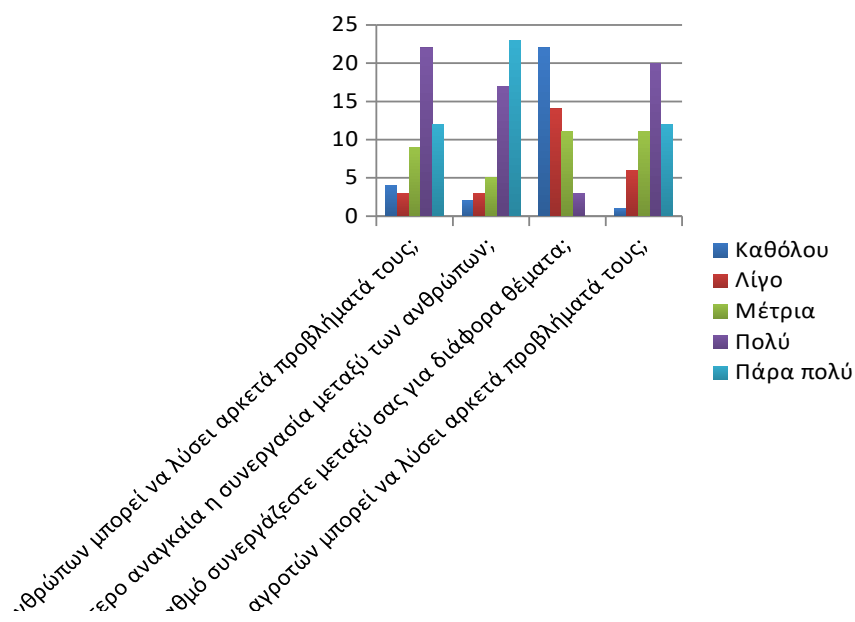

Διάγραμμα 18: Αριθμός ζώων (Πηγή: Ερωτηματολόγιο)

Το μέγεθος των κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων ωστόσο, είναι και αυτό μικρό, καθώς η πλειοψηφία είναι μεγέθους 20 ως 60 ζώα, ενώ μόλις 3 μονάδες αιγοπροβάτων αποτελούνται από περισσότερα από 200 ζώα, κάτι το οποίο είναι συνηθισμένο.

5.2.3. Στάσεις και απόψεις για το κοινωνικό κεφάλαιο

5.2.3.1.1. Στάσεις και απόψεις για την συνεργασία

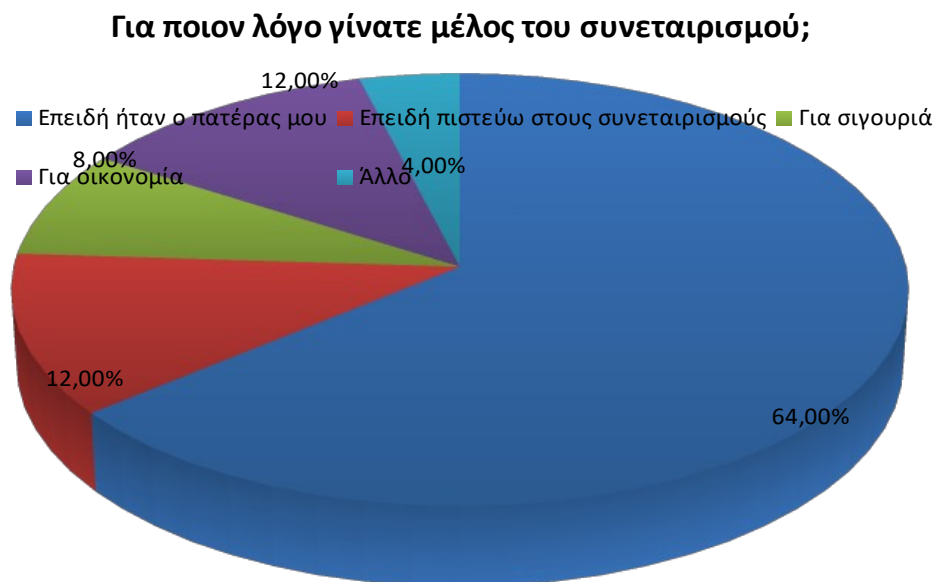
Διάγραμμα 19: Στάσεις και απόψεις για την συνεργασία (Πηγή: Ερωτηματολόγιο)

Ένα πολύ ενδιαφέρον διάγραμμα σχετικά με την άποψη των μελών μίας κοινωνίας για τη συνεργασία και το κοινωνικό κεφάλαιο. Στην πρώτη ερώτηση, 34 άτομα απάντησαν πολύ και πάρα πολύ, ενώ στη δεύτερη ερώτηση 40 άτομα θεωρούν την συνεργασία περισσότερο αναγκαία στην περίοδο κρίσης που βιώνουμε ως κοινωνία και στην τελευταία ερώτηση 32 άτομα πιστεύουν πως η συνεργασία μεταξύ των αγροτών μπορεί να λύσει αρκετά προβλήματά τους. Στο αντίβαρο αυτών των ερωτήσεων, στην Τρίτη ερώτηση, 36 άτομα απάντησαν λίγο και καθόλου σχετικά με το πόσο συνεργάζονται οι κάτοικοι του χωριού μεταξύ τους. Με άλλα λόγια, διαφαίνεται η πλήρης διάσταση των απόψεων των ερωτηθέντων με τις πράξεις τους.

Το δείγμα που μελετήθηκε αποτελείται από δυο ίσα μέρη μελών και μη μελών. Η επόμενη ενότητα, αφορά τα μέλη του Συνεταιρισμού, δηλαδή το 50% του δείγματος.

Ερωτήσεις για τα μέλη του Αγροτικού Συνεταιρισμού Νέου Σουλίου

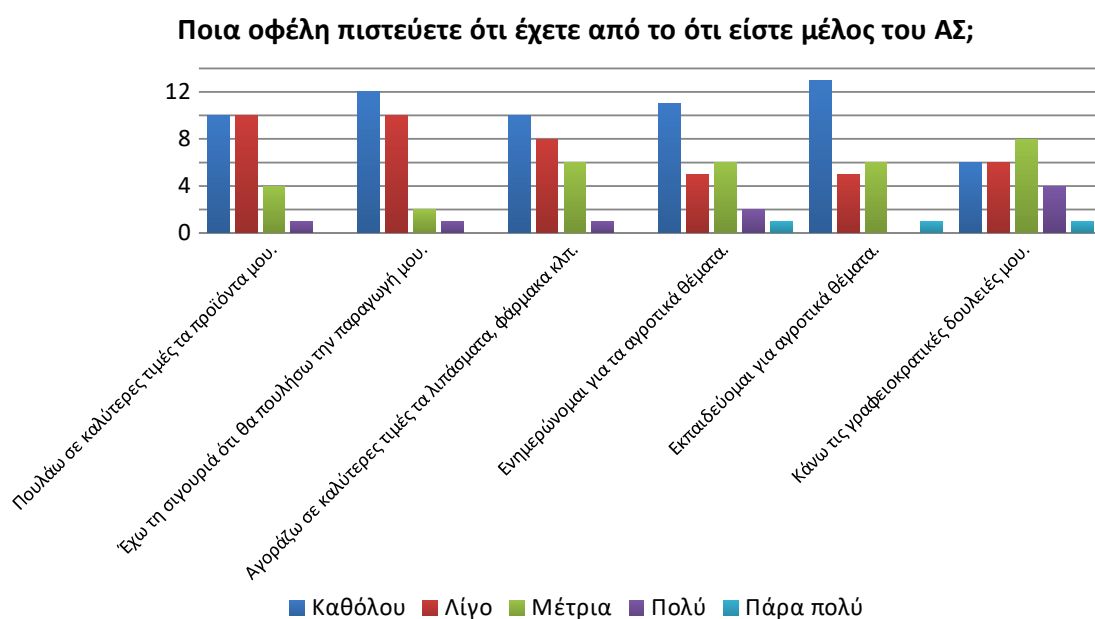
5.2.3.1.2. Ο λόγος που έγιναν μέλος του συνεταιρισμού

Διάγραμμα 20: Για ποιον λόγο δεν γίνετε μέλος; (Πηγή: Ερωτηματολόγιο)

Γίνεται απόλυτα φανερό, πως πρόκειται για έναν «κληροδοτούμενο» συνεταιρισμό, καθώς το 64% των μελών, έγιναν μέλη γιατί ήταν και ο πατέρας τους. Μέλη σε διάφορες ηλικίες, κληρονόμησαν την συνεταιριστική μερίδα του πατέρα τους και συνεχίζει έτσι η λειτουργία του συνεταιρισμού. Με άλλα λόγια, η συμμετοχή στον συνεταιρισμό δεν είναι μία συνειδητοποιημένη ενέργεια, αλλά μία απόρροια των πράξεων των γονέων. Σύμφωνα ωστόσο με τους παλιούς, νέα μέλη έχουν σταματήσει να γράφονται εδώ και αρκετά χρόνια.

5.2.3.1.3. Οφέλη των μελών

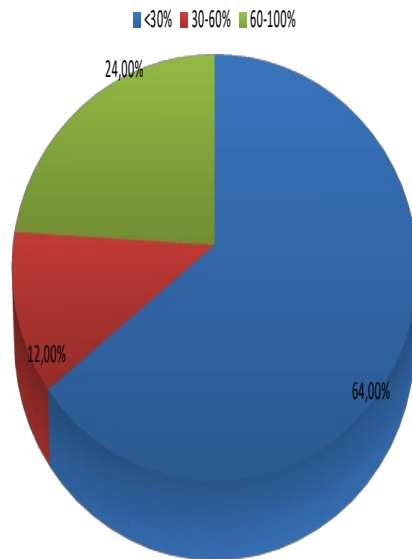

Διάγραμμα 21: Οφέλη μέλους (Πηγή: Ερωτηματολόγιο)

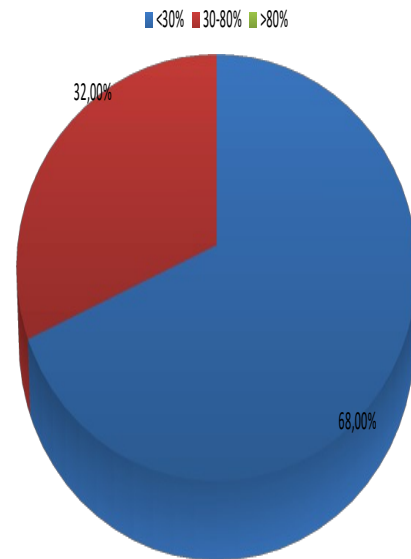
Η έλλειψη δραστηριότητας γίνεται εμφανής στο διάγραμμα αυτό, όπου οι περισσότεροι επέλεξαν καθόλου, λίγο και μέτρια στις πρώτες πέντε ερωτήσεις, ενώ στην τελευταία που αφορά τις γραφειοκρατικές δουλειές των μελών, 13 άτομα απάντησαν μέτρια, πολύ και πάρα πολύ. Συνεπώς, παρά την χαμηλή δραστηριότητα του συνεταιρισμού, αυτός προσπαθεί να εξυπηρετεί τα μέλη του όπου και όπως μπορεί. Ουσιαστικά, η μόνη υπηρεσία που προσφέρει πλέον ο συνεταιρισμός στα μέλη του, είναι η διεκπεραίωση γραφειοκρατικών εργασιών.

5.2.3.1.4. Ποσοστά παραδιδόμενης παραγωγής και αγορασμένων εφοδίων από και προς τον ΑΣ

Τι ποσοστό των εφοδίων αγόρασες φέτος από τον ΑΣ;

Τι ποσοστό της παραγωγής σας παραδώσατε φέτος στον ΑΣ;

Διάγραμμα 22: Ποσοστά παραδιδόμενης παραγωγής και αγορασμένων εφοδίων (Πηγή: Ερ/γιο)

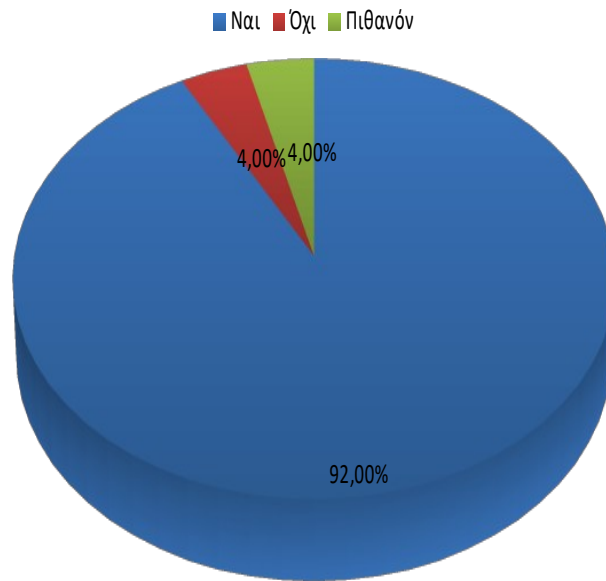
Στο διάγραμμα αυτό, μόλις το 32% έδωσε πάνω από 30% της παραγωγής του στον συνεταιρισμό, ενώ το 68% κάτω από 30%, ποσοστό στο οποίο περιλαμβάνονται και πολλές μηδενικές απαντήσεις. Αν τα ποσοστά που δήλωσαν οι ερωτηθέντες, είναι αληθή και αντιπροσωπευτικά, τότε ο Συνεταιρισμός παρουσιάζει δραστηριότητες και συνεχίζει να λειτουργεί έστω και με χαμηλότερους ρυθμούς.

Αντίστοιχα, για τα ποσοστά των εφοδίων που αγόρασαν τα μέλη από τον Συνεταιρισμό, το 24% (6 άτομα) δήλωσε πάνω 60% των εφοδίων για αυτή τη χρονιά, το 12% (3 άτομα) δήλωσε 30 – 60 %, ενώ το 64% δήλωσε κάτω από 30%, ποσοστό το οποίο περιλαμβάνει αρκετές μηδενικές απαντήσεις.

5.2.3.1.5. Πώληση παραγωγής σε έμπορο

Πόσες φορές πούλαες τη παραγωγή σου στον έμπορο αν σου δώσει καλύτερη τιμή;

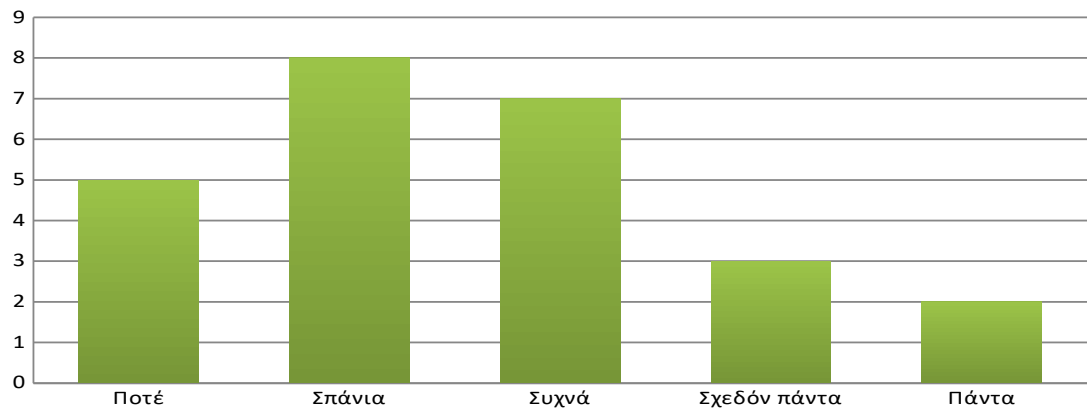
Διάγραμμα 23: Πώληση παραγωγής στον έμπορο (Πηγή: Ερωτηματολόγιο)

Ποσοστά που φάσκουν και αντιφάσκουν μεταξύ τους, καθώς, αν και το 32% δήλωσαν πως παρέδωσαν πάνω από το 30% της παραγωγής τους στον Συνεταιρισμό, το 92% δήλωσε πως πουλάει την παραγωγή του σε έμπορο, αν πάρει καλύτερη τιμή. Ωστόσο, αν αυτό δεν απαγορεύεται από το καταστατικό του Συνεταιρισμού, τότε είναι απολύτως νόμιμο, λογικό και επόμενο.

Διαπιστώνεται ωστόσο η μηδαμινή έως πολύ μικρή συνεργασία των μελών με τον συνεταιρισμό τους, συμπεριφορά που αντανακλά την άποψή τους ότι ο συνεταιρισμός δεν τους αφορά.

5.2.3.1.6. Συμμετοχή στις Γενικές Συνελεύσεις

Πόσο συχνά συμμετέχεις στις Γενικές Συνελεύσεις;

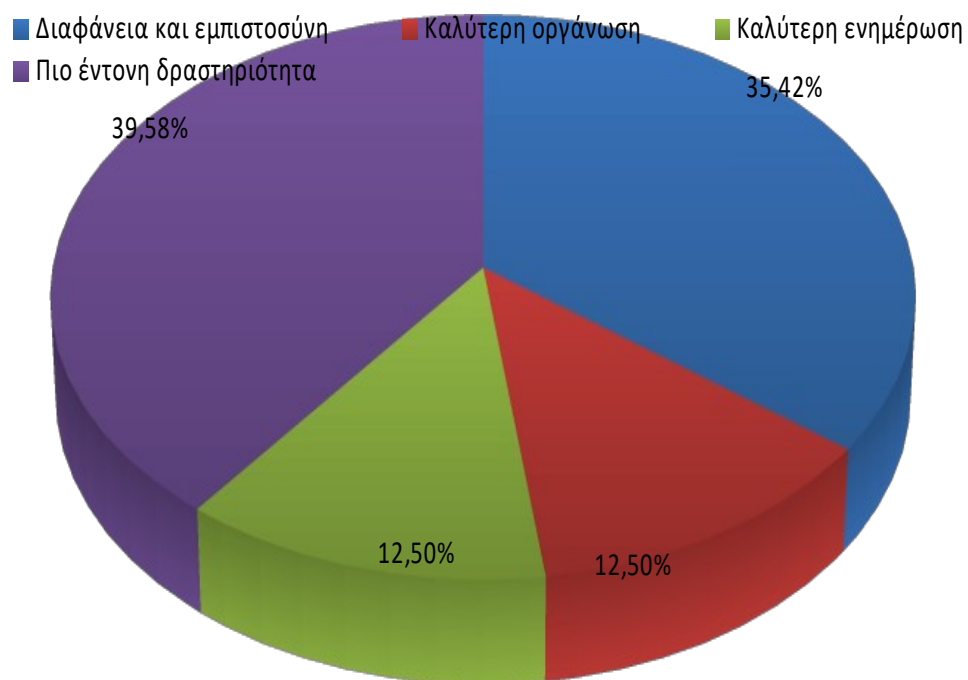

Διάγραμμα 24: Συμμετοχή σε Γ.Σ. (Πηγή: Ερωτηματολόγιο)

Σύμφωνα με τα παραπάνω, αναμενόμενη είναι η συμπεριφορά των μελών απέναντι στις γενικές συνελεύσεις. Μία μειοψηφία δείχνει ενδιαφέρον, ενώ η πλειονότητα από μέτριο έως καθόλου.

5.2.3.1.7. Τα θέλω των μελών

Τι θα ήθελες από τον Συνεταιρισμό;

Διάγραμμα 25: Τα «θέλω» των μελών (Πηγή: Ερωτηματολόγιο)

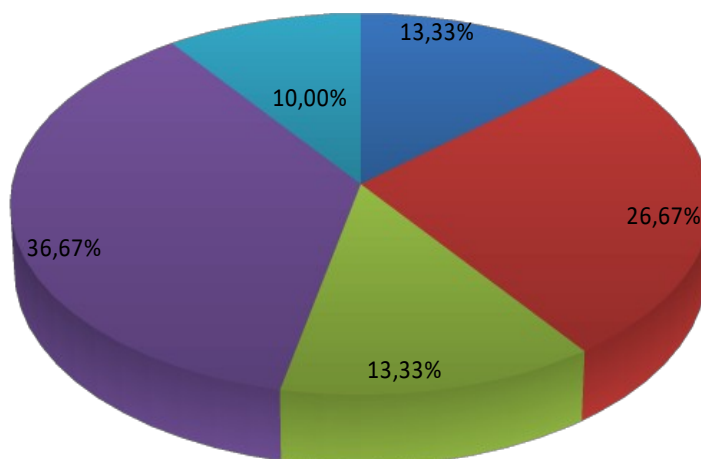
Μία πολύ ενδιαφέρουσα ερώτηση, που προκάλεσε πολλές και έντονες αντιδράσεις στα μέλη. Μίλησαν για τις «κλίκες», για τα συμφέροντα ορισμένων και αορίστων, για τις «τσέπες» που γεμίζουν, αλλά και για τα «κόλπα» που έγιναν κατά καιρούς, χωρίς μεν να αδικηθούν τα μέλη, δικαιώνοντας ωστόσο άλλους μέσα και έξω από τον Συνεταιρισμό. Φυσικά, κανείς δεν είπε τίποτα παραπάνω, και δεν ανέπτυξαν τις σκέψεις και τις απόψεις τους σε αυτό το ζήτημα. Τόνιζαν ξανά και ξανά πως «συνεταιρισμός στη χώρα μας δεν υπάρχει». Μία ηλικιωμένη κυρία μάλιστα είπε χαρακτηριστικά: «Ο συνεταιρισμός θέλει δημοκρατία. Θέλει πολλά σώματα και μία ψυχή. Στη χώρα της λαμογιάς αυτό δεν μπορεί να συμβεί.». Ωστόσο, το 40% ζήτησε πιο έντονη δραστηριότητα, και το 35% διαφάνεια και εμπιστοσύνη. Τα μέλη που απάντησαν το ερωτηματολόγιο αυτό, μου έδειξαν πως έχουν την θέληση να δουλέψουν για τον Συνεταιρισμό και να συνεχίσουν τον θεσμό αυτού. Πέραν τούτου όμως, όλοι τους φάνηκαν διστακτικοί, αμφισβητώντας κάθε έννοια σχετική με τον θεσμό του Συνεταιρισμού. Η ίδια ερώτηση έγινε και σε όσους δεν είναι μέλη του Συνεταιρισμού και η ομοιότητες είναι «εντυπωσιακές».

Ερωτήσεις για μη – μέλη

5.2.3.1.8. Λόγος που δεν είναι μέλη

Για ποιον λόγο δεν είσαι μέλος;

■ Δεν με αφορά   ■ Δεν με καλύπτει   ■ Δεν με ικανοποιεί
■ Δεν τον εμπιστεύομαι   ■ Άλλο

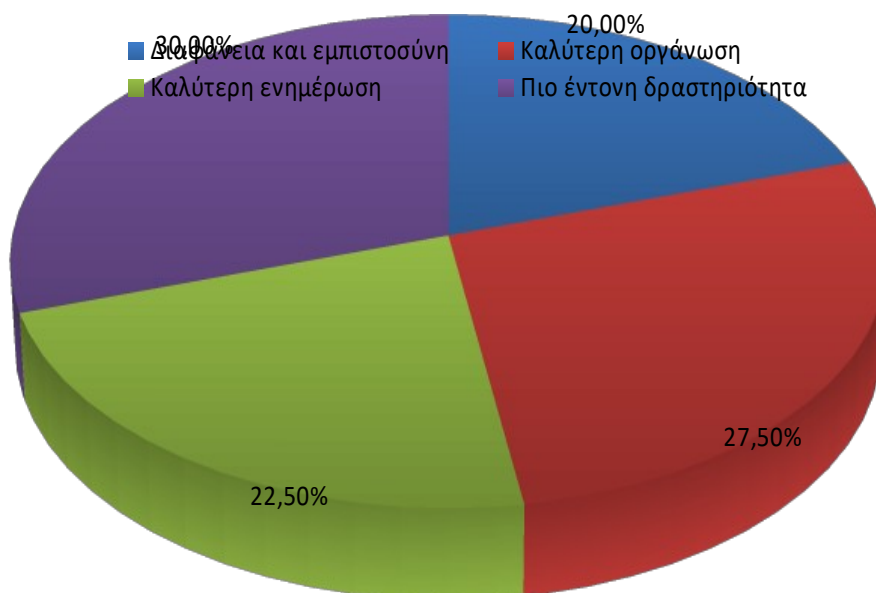

Διάγραμμα 26: Λόγος που δεν είναι μέλη (Πηγή: Ερωτηματολόγιο)

Το θέμα της εμπιστοσύνης, τίθεται και σε όσους δεν είναι μέλη του Συνεταιρισμού, καθώς το 37% δήλωσε πως δεν είναι μέλη γιατί δεν εμπιστεύονται τον Συνεταιρισμό.

5.2.3.1.9. Τα «θέλω» των μη - μελών

Ίθα περίμενες από έναν συνεταιρισμό για να συμμετάσχεις

Διάγραμμα 27: Τα «θέλω» των μη – μελών (Πηγή: Ερωτηματολόγιο)

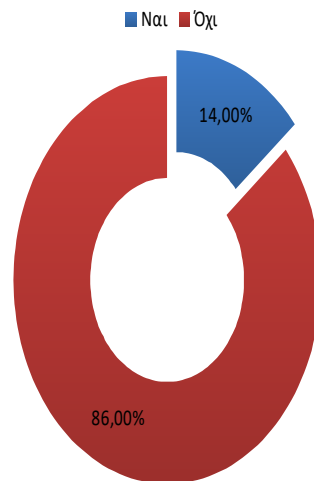
Δεν ήταν λίγοι αυτοί που επέλεξαν και τις τέσσερις απαντήσεις, ωστόσο έχοντας στο μυαλό τους τον Συνεταιρισμό του χωριού, το 30% δήλωσε πιο έντονη δραστηριότητα, ενώ η εμπιστοσύνη κατέχει το 20%. Αυτό θα μπορούσε να οφείλεται στην εικόνα που έχει κάποιος για έναν συνεταιρισμό ως μέλος και ως έναν κάτοικο στην ίδια κοινωνία.

5.2.4. Εμπιστοσύνη

Οι παρακάτω ερωτήσεις αφορούν όλο το δείγμα ανεξαρτήτων αν είναι μέλη ή όχι του Συνεταιρισμού.

5.2.4.1.1. Ομάδες Παραγωγών

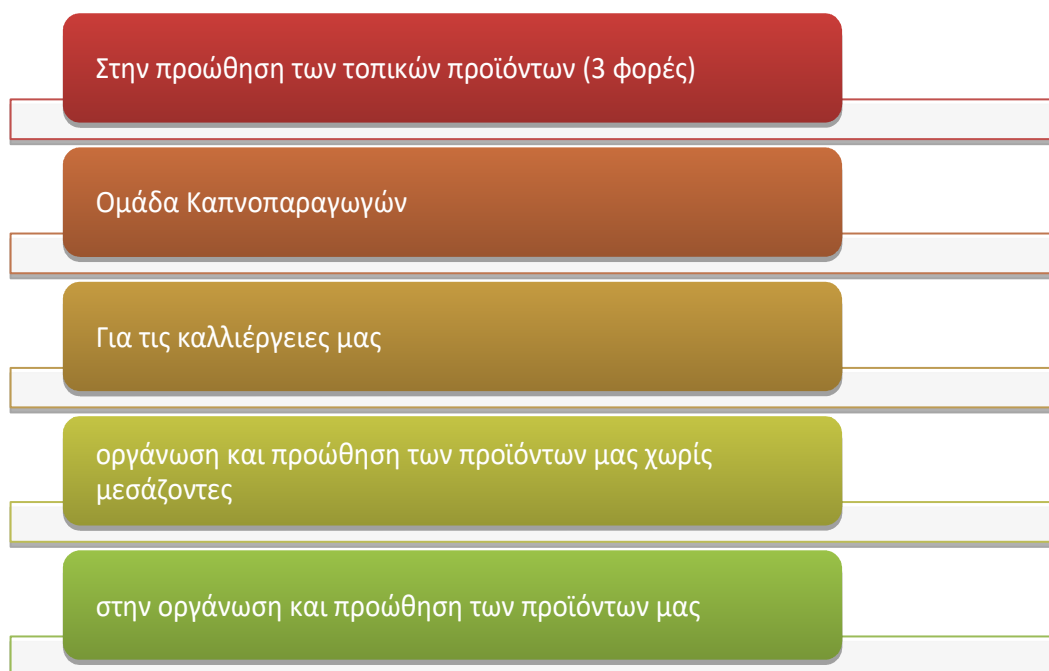
Σκέφτεσε με τους συναδέλφους σου να κάνετε μια Ο.Π. ή Α.Σ;

Διάγραμμα 28: Ομάδες Παραγωγών

Το «όχι» ως απάντηση, ερχόταν προτού προλάβω να ολοκληρώσω της ερώτηση μου. Μόλις το 14% απάντησε ναι, και το αντικείμενο στο οποίο σκέφτονται περιστρέφεται κυρίες γύρω από την προώθηση των τοπικών προϊόντων. Οι απαντήσεις αυτές φαίνονται ακριβώς όπως δόθηκαν στο επόμενο σχεδιάγραμμα.

5.2.4.1.2. Αντικείμενα για τις ομάδες παραγωγών που σκέφτονται οι κάτοικοι της περιοχής

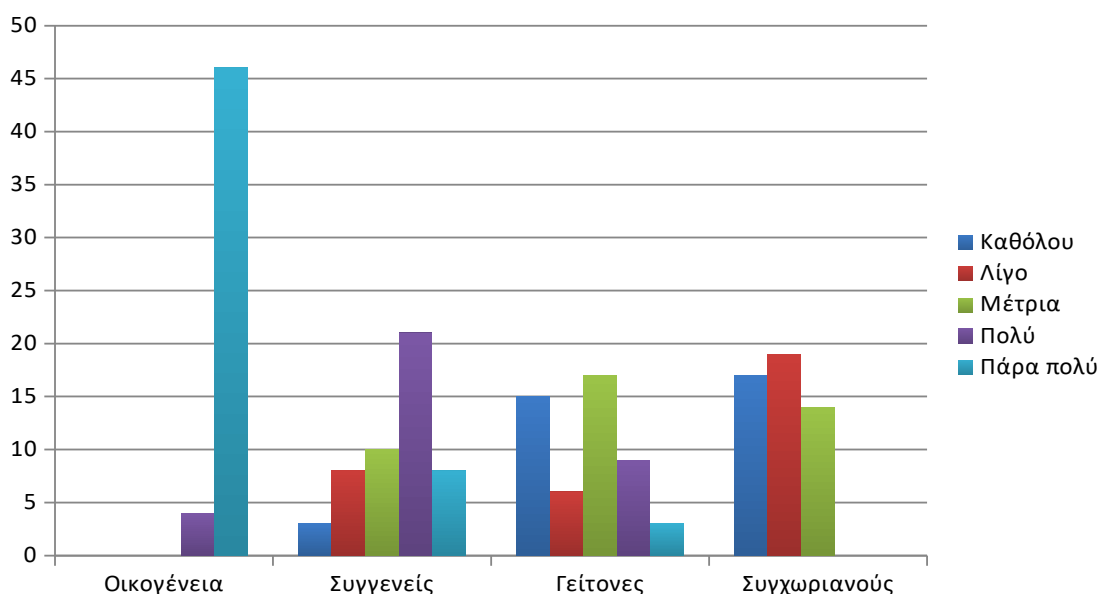

Διάγραμμα 29: Αντικείμενα για ΟΠ (Πηγή: Ερωτηματολόγιο)

Γίνεται φανερό, πως υπάρχει κάποιο ενδιαφέρον από τα μέλη της κοινωνίας για συνεργασία, και ειδικά για την προώθηση των τοπικών προϊόντων. Πολύ αναφέρθηκαν σε αυτό το θέμα, ωστόσο μόνο 7 άτομα, δήλωσαν πως πραγματικά σκέφτονται την ομάδα παραγωγών ή κάποιον συνεταιρισμό ως λύση.

5.2.4.1.3. Εμπιστοσύνη σε άτομα

Τα παρακάτω διαγράμματα, είναι οι απαντήσεις που δόθηκαν στην ερώτηση «Σε ποιο βαθμό εμπιστεύεστε τους παρακάτω;» στη κλίμακα από το καθόλου ως το πάρα πολύ.

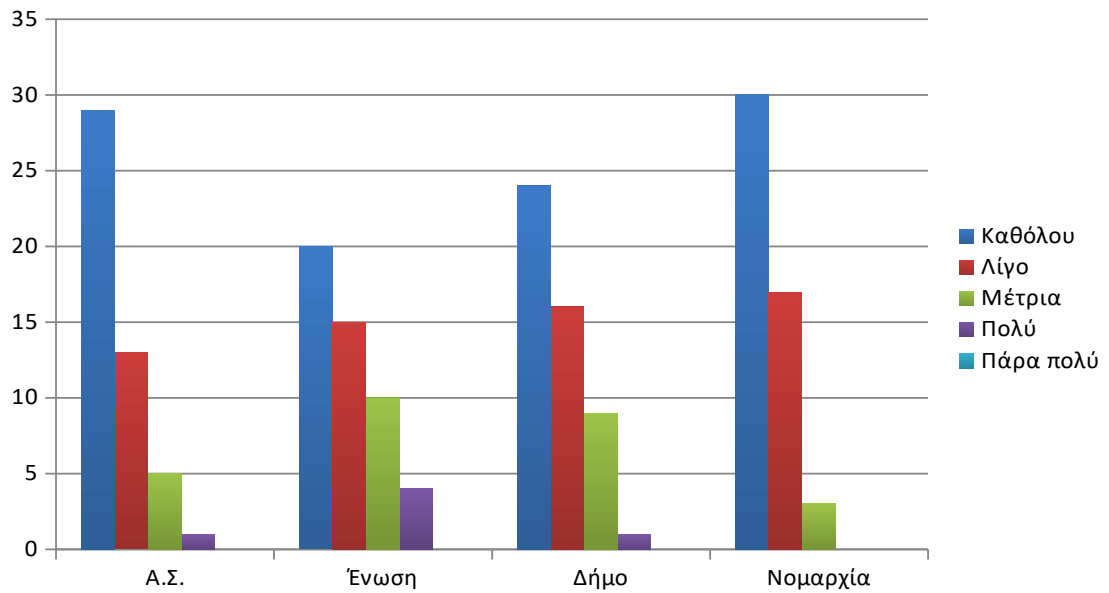

Διάγραμμα 30: Εμπιστοσύνη (Πηγή: Ερωτηματολόγιο)

Πέραν των τεσσάρων απαντήσεων «Πολύ», οι υπόλοιποι 46 δήλωσαν «πάρα πολύ» για την οικογένεια. Είναι ίσως η πιο απόλυτη ερώτηση. Από κει και πέρα οι απαντήσεις ποικίλουν.

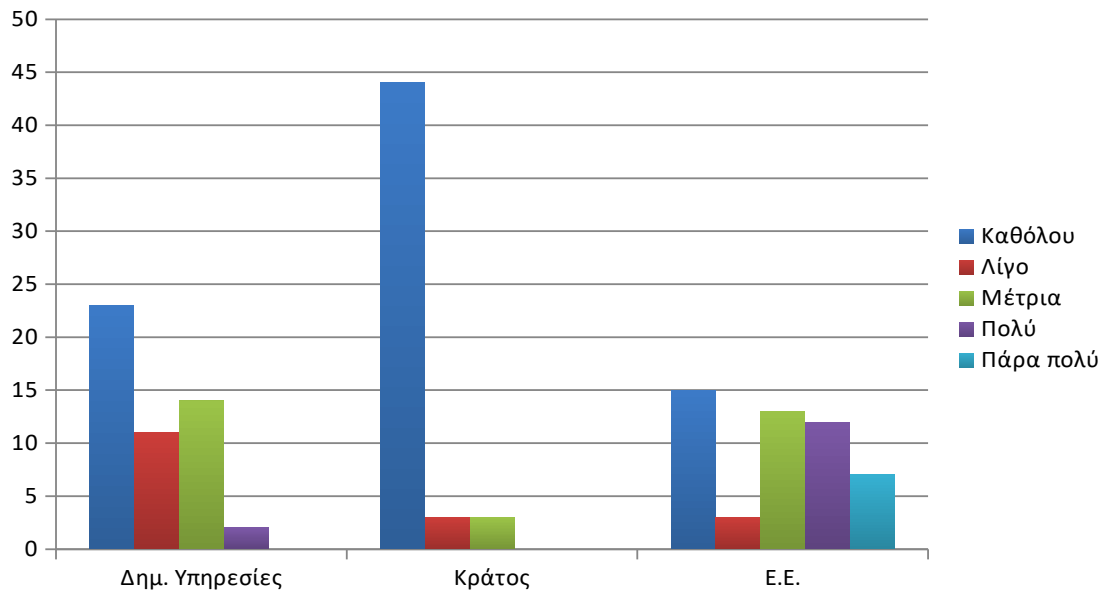
Σε ότι αφορά την εμπιστοσύνη σε άτομα, φαίνεται ότι την απόλυτη εμπιστοσύνη έχει η οικογένεια και ακολουθούν οι συγγενείς. Ελάχιστη έως καθόλου είναι η εμπιστοσύνη στους γείτονες και συγχωριανούς, στάση που αντανάκλα τις προηγούμενες απαντήσεις. Με άλλα λόγια διαπιστώνεται μία εσωστρέφεια στην οικογένεια και δυσπιστία στο εξωτερικό περιβάλλον.

5.2.4.1.4. Εμπιστοσύνη σε θεσμούς

Διάγραμμα 32β: Εμπιστοσύνη (Πηγή: Ερωτηματολόγιο)

Σε ότι αφορά την εμπιστοσύνη στους θεσμούς, το «καθόλου» φυσικά είναι η επικρατέστερη απάντηση από εδώ και πέρα. Το «πολύ» και το «πάρα πολύ» είναι σπάνια και σε πολύ χαμηλά ποσοστά.

Διάγραμμα 32γ: Εμπιστοσύνη (Πηγή: Ερωτηματολόγιο)

Η εμπιστοσύνη στο κράτος είναι ανύπαρκτη, με 44 απαντήσεις στο «καθόλου», ενώ φαίνεται να υπάρχει εμπιστοσύνη στην Ευρωπαϊκή Ένωση καθώς είναι ο μόνος φορέας για τον οποίον μόλις 15 απάντησαν «καθόλου» και 7 άτομα απάντησαν «πάρα πολύ».

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Όπως αναφέρθηκε και στο πρώτο κεφάλαιο: Η ανάπτυξη της κοινωνικής οικονομίας μπορεί να γίνει με δραστηριότητες με αναπτυξιακές πρωτοβουλίες σε όλους τους τομείς της οικονομίας, ιδιαίτερα στον πρωτογενή, καθώς επίσης στον οικοτουρισμό, τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, την οικιστική πολιτική, τα πάρκα φυσικής ανανέωσης και υγείας, δημιουργούν προστιθέμενη αξία σε κάθε περιοχή. (Κολέμπας, 2015).

Η κοινωνική οικονομία, στην χώρα μας εκφράστηκε κυρίως μέσα από τους συνεταιρισμούς και ιδιαίτερα τους αγροτικούς. Η έννοια αυτή ωστόσο διαστρεβλώθηκε, λόγω πολιτικών αλλά και οικονομικών συμφερόντων που υπήρχαν σχεδόν παντού, δίνοντας έτσι την κάκιστη φήμη, αυτή της «απατεωνιάς». Πλέον, οι αγρότες και οι κτηνοτρόφοι, φοβούνται να συνεργαστούν, και φυσικά δεν μπορούν να εμπιστευτούν τους συνεταιρισμούς. Νέοι άνθρωποι σε όλοι την χώρα, κάνουν προσπάθειες ωστόσο, άλλοτε με περισσότερη και άλλοτε με λιγότερη επιτυχία, επιτυγχάνοντας την δημιουργία και την λειτουργία συνεταιρισμών και ομάδων παραγωγών, με νέους και εναλλακτικούς τρόπους. Σταδιακά, η φήμη του συνεταιρισμού αποκαθιστάται, αλλά πρόκειται για μία διαδικασία η οποία απαιτεί αρκετά χρόνια.

Αυτό, διαπιστώθηκε και μέσα από την έρευνα της εργασίας. Στην προσπάθεια που έγινε, να μετρήσουμε το κοινωνικό κεφάλαιο στην αγροτική κοινότητα του Νέου Σουλίου τα αποτελέσματα δεν είναι ενθαρρυντικά. Έγινε φανερό, πως οι περισσότεροι, πιστεύουν στην έννοια της συνεργασίας και της αλληλοβοήθειας. Δύο αξίες που τις θεωρούν ιδιαίτερα σημαντικές και απαραίτητες για την επιβίωση μας σε εποχή οικονομικής κρίσης. Ωστόσο, συνεχίζοντας την έρευνα, τις ερωτήσεις και την μελέτη, αποδείχθηκε πως παρά την ανάγκη που έδειξαν ακόμα και οι ίδιοι για συνεργασία, σχεδόν κανείς δεν είναι πραγματικά διατεθειμένος να προσπαθήσει. Σε ότι αφορά δε τον αγροτικό συνεταιρισμό, μέλη και μη – μέλη δεν έδειξαν καμία εμπιστοσύνη, ενώ φάνηκε πως είναι ανεξάρτητοι από αυτόν, καθώς κανείς τους δεν δήλωσε να αντιμετωπίζει πρόβλημα σχετικά με την διάθεση της παραγωγής του ή την διεκπεραίωση άλλων εργασιών. Αρκετά άτομα, μου είπαν, πως προτιμούν να ζητήσουν βοήθεια και φυσικά να την ανταποδώσουν στον γείτονα τους, παρά να απευθυνθούν σε κάποιον συνεταιρισμό.

Και αν αναρωτηθεί κάποιος: «Δηλαδή, εμπιστοσύνη καμία και πουθενά;», η απάντηση σαφώς είναι όχι, καθώς υπάρχει απόλυτη εμπιστοσύνη στην οικογένεια, και σχετική εμπιστοσύνη στα πρόσωπα γενικά. Αντιθέτως, στους θεσμούς τόσο μίας κοινωνίας (συνεταιρισμός, ένωση αγροτών) όσο και τις χώρες γενικότερα (Δήμος, Νομαρχία, Κράτος), δεν υπάρχει εμπιστοσύνη.

Προσωπικά, την κατάσταση και τις απόψεις γύρω από αυτό το θέμα, τις θεωρώ ευμετάβλητες. Ο γεωργός, είτε μικρός είτε μεγάλος, δεν έχει ανάγκη πλέον από λόγια και υποσχέσεις, είτε αυτά προέρχονται από έναν συνεταιρισμό, είτε από τον Πρόεδρο του χωριού, είτε από τον Πρωθυπουργό. Οι γεωργοί, και γενικά ο πρωτογενής τομέας, και θα συμπεριλάβω σε αυτόν – άτυπα – και τους Αγροτικούς Συνεταιρισμούς, χρειάζονται πράξεις που να οδηγήσουν στην αμοιβαία εμπιστοσύνη, ανάμεσα στους συνεταιρισμούς και τους γεωργούς, ανεξαρτήτως αν αυτοί είναι μέλη ή όχι. Αν ακόμα και τα μη – μέλη εμπιστευτούν την έννοια και την ιδέα του «*ευ συνεταιρίζεσθαι*» τότε θα αρχίσει να αναπτύσσεται και η ιδέα της συνεργασίας, ως μορφή κοινωνικού κεφαλαίου και ως αναπόσπαστο κομμάτι της κοινωνικής οικονομίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική Βιβλιογραφία

- Αβραμόπουλος Π.Μ., (1961). «*Τα Θεσσαλικά Αμπελάκια*».
- Αδαμόπουλος, Δ., (1983). «*Μακεδονικά χωρατά και μασάλια σε ντόπιο Μακεδονίτικο γλωσσάρι του περασμένου αιώνα*». Εκπομπή του Ραδιοφωνικού Σταθμού Μακεδονίας της ΕΡΑ. Θεσσαλονίκη.
- Αποστολόπουλος, Δ.Κ., (2006). «*Το Αγροτοσυνεταιριστικό Κίνημα σε συνθήκες παγκοσμιοποίησης*». Συνεταιριστικοί Προβληματισμοί 2006 – 2007. Ινστιτούτο Συνεταιριστικών Ερευνών και Μελετών. Εκδόσεις Σταμούλη.
- Αποστολόπουλος, Κ. και Καραμέτου, Π. (2011). «*Το κοινωνικό κεφάλαιο ως σημαντικός παράγοντας αντιμετώπισης των επιδράσεων της οικονομικής κρίσης σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο*». 9ο Εθνικό Συνέδριο με θέμα: «*Περιφερειακή ανάπτυξη και οικονομική κρίση: Διεθνής Εμπειρία και Ελλάδα*». Αθήνα: Ινστιτούτο Περιφερειακής Ανάπτυξης, Πάντειο Πανεπιστήμιο.
- Βαρβίτσα, Δ., (2010). «*Οικονομική Διερεύνηση των Αναγκαστικών Συνεταιρισμών στην Ελλάδα*». Μεταπτυχιακή διατριβή. Α.Π.Θ., Θεσσαλονίκη.
- Βέης, Ν.Α. (1943). Άρθρο αγνώστου τίτλου. *Εφημερίδα «Η Πρωΐα»* 22/08/1943
- Γκάκη Α. & Κεμαλάκη Α., (2014). «*Το κοινωνικό κεφάλαιο και η έλλειψη συμμετοχής σε κοινωνικές οργανώσεις. Το παράδειγμα των νέων 20 -29 στο Δήμο Ηρακλείου*». Πτυχιακή εργασία, ΑΤΕΙ Κρήτης, 2014.
- Γραμματόπουλος, Γ.Χ. (1960). «*Ο σύγχρονος συνεργατισμός αλλαχού και παρ' ημίν*». Αθήνα.
- Δασκάλου, Χ.Γ., (1992). «*Αστικοί και γεωργικοί συνεταιρισμοί*». Εκδόσεις Σύγχρονη Εκδοτική, Αθήνα.
- Δασκάλου, Χρ.Γ., (1992). «*Το μανάτζμεντ των Αγροτικών Συνεταιρισμών και άλλα γεωργοσυνεταιριστικά δημοσιεύματα*». Εκδόσεις Σύγχρονη Εκδοτική, Αθήνα.
- Ζαϊμάκης, Ι., (2002). «*Κοινοτική Εργασία και τοπικές κοινωνίες – Ανάπτυξη, Συλλογική δράση, πολυπολιτισμικότητα*». Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα.
- Ζιώμας, Δ., (2013). «*Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνικές Επιχειρήσει: Βασικές έννοιες και αρχές, κυριότερα χαρακτηριστικά και συγκριτικά αποτελέσματα*». Εισήγηση σε ηλεκτρονικό περιοδικό. Πηγή: <https://www.localit.gr>. Πρόσβαση: 26/08/2016
- Ιασεμίδης, Δ., (1922). «*Γεωργικών Δελτίον*».

- Καμενίδης, Χ.Θ., (2001). «*Συνεταιρισμοί*». Β' βελτιωμένη έκδοση. Εκδοτικός Οίκος Αδελφοί Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη.
- Κιτσοπανίδης, Γ. & Καμενίδης, Χ., (2003). «*Αγροτική Οικονομική*». Εκδόσεις ΖΗΤΗ, Θεσσαλονίκη
- Κλήμη – Καμινάρη, Ο. & Παπαγεωργίου, Λ.Κ., (2001). «*Η κοινωνική οικονομία στην Ελλάδα*». Συνεταιριστικοί Προβληματισμοί 2001. Ινστιτούτο Συνεταιριστικών Ερευνών και Μελετών. Εκδόσεις Σταμούλη.
- Κλήμη – Καμινάρη, Ο. & Παπαγεωργίου, Λ.Κ., (2010). «*Κοινωνική Οικονομία. Μία πρώτη προσέγγιση*». Εκδόσεις Ελληνοεκδοτική, Αθήνα.
- Κλήμης, Α.Ν., (1980). «*Τι είναι και τι δεν είναι ο Συνεργατισμός – Συνεταιρισμός*». Εκδόσεις Συνεργασία, Αθήνα.
- Κλήμης, Α.Ν., (1988). «*Οι συνεταιρισμοί στην Ελλάδα*». Τόμος 2, Εκδόσεις ΠΑΣΕΓΕΣ
- Κόκκινος, Δ.Γ., (1998). «*Νέο Σούλι Σερρών: Ιστορία – Λαογραφία*» Έκδοση της Κοινότητας του Νέου Σουλίου, Σέρρες.
- Κολέμπας, Γ., (2015). «*Ο Σύγχρονος Κοινοτισμός*». Εκδόσεις των Συνάδελφων. 1^η έκδοση, Αθήνα.
- Κορρές, Μ.Κ., (Δρ), (1999). «*Συνεταιρισμός και Οικονομική Ανάπτυξη*». Εκδόσεις ΕΛΛΗΝ, Αθήνα.
- Κουντιάδη π.Γαβριήλ, (1925). «*Λεύκωμα του Σουμπάσκιοϊ χωριού της περιφέρειας Σερρών*». Θεσσαλονίκη.
- Κουντιάδη, π.Γαβριήλ, (1922). «*Ιστορία και περιγραφή της Ιεράς Μονής Τιμίου Προδρόμου*». Θεσσαλονίκη.
- Κουτσού, Σ., (χ.χ.). Σημειώσεις μαθήματος «Κοινωνική Οικονομία». ΑΤΕΙ Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη.
- Λάμπρος, Κ., (1999). «*Συνεταιρισμοί και Ανάπτυξη*». Εκδόσεις Τυπωθήτω – Γ. Δαρδάνος.
- Λάμπρος, Κ., (1986). «*Συνεταιρισμός και Ανάπτυξη*». Αθήνα
- Λάμπρου, Σ., (1917). «Καταστατικό των Αμπελακίων». Τίτλος κατά προσέγγιση λόγω ελλιπών στοιχείων και σύμφωνα με το βιβλίο των Ξύτσα & Κοσμανού (1979). *Περιοδικό «Νέον Ελληνομνήμονα»* Τόμος 14^{ος}, σ.381, 1917.
- Μιχόπουλος, Ν., (1930). «Όχι αναγκαστικοί συνεταιρισμοί». *Συνεταιριστής*
- Ξύτσα, Β. & Κοσμανός, Δ., (1979). «*Τα ιστορικά Αμπελάκια (Λαρίσης) και ο πρώτος Συνεταιρισμός του κόσμου*». Θεσσαλονίκη.
- ΟΟΣΑ, (2003). «*Ο Μη – Κερδοσκοπικός Τομέας σε μία μεταβαλλόμενη οικονομία*».

- Πάνος, Δ.Θ., (1978). «Οι αναγκαστικοί συνεταιρισμοί». *Θέματα Συνεταιρισμών – Οικονομίας – Τραπεζών*, τεύχος 48 & 50.
- Παπαγεωργίου Λ.Κ., (2007). «*Βιώσιμη Συνεταιριστική Οικονομία – Θεωρία και Πρακτική*». Β' Έκδοση. Εκδόσεις Σταμούλης, Αθήνα.
- Παπάνης, Ε., Γιαβρίμης, Π. & Ρουμελιώτη, Μ., (2007). «*Η ενίσχυση του κοινωνικού κεφαλαίου μέσω της εκπαίδευσης*». Πηγή: https://www.epapanis.blogspot.gr/2007/09/blog_post_03.html. Ημ/νία Δημοσίευσης: 03/09/2007. Πρόσβαση: 18/08/2016.
- Πεζικόγλου, Α., (1985). «*Συνεργατισμός*»
- Πούπος, Η., (2010). «*Το κοινωνικό κεφάλαιο στην Ελλάδα*». Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών, Αθήνα.
- Σνίκης, Ε., (2006). «*Ομάδες Παραγωγών*». Συνεταιριστικοί Προβληματισμοί 2004 – 2005. Ινστιτούτο Συνεταιριστικών Ερευνών και Μελετών. Εκδόσεις Σταμούλη. Αθήνα.
- Σιφνιώτης, Κ., (1990). «*Συνεταιριστική Οικονομία*». Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα
- Σωτηρόπουλος, Δ., (2006). «*Θετικό και αρνητικό κεφάλαιο και η άνιση ανάπτυξη της κοινωνίας των πολιτών στην Νοτιοανατολική Ευρώπη*». *Επιστήμη και Κοινωνία*, Τεύχος 16, 139 – 161.
- Τακτικός, Β., (2008). «*Κοινωνικό κεφάλαιο και Ανάπτυξη της Κοινωνικής Οικονομίας*» Σειρά Κοινωνική Οικονομία. Πηγή: <https://www.solon.org.gr>.
- Τζανακάρης, Β., (1996). *Περιοδικό «ΓΙΑΤΙ»*. Τεύχος 256, Οκτώβριος 1996.
- Τζωρτζάκης, Θ., (1971). «*Συνεταιριστική Οικονομία, Ιστορία – Θεωρία – Εφαρμογή του Συνεργατισμού*». Αθήνα
- Τζωρτζάκης, Θ., (1973). «*Συνεταιριστική Οικονομία*». Β' Έκδοση, Αθήνα
- Χρυσάκης, Μ., Ζιώμας, Δ., Καραμητοπούλου, Ν. & Χατζαντώνης Δ., (2002). «*Προοπτικές απασχόλησης στον Τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας*». Εκδόσεις ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Αθήνα – Θεσσαλονίκη.

Ξενογλώσση Βιβλιογραφία

- Achermann, E., (1997). “*Worte und Werte: Geld und sprache bei Gottfried Wilhelm Leibniz, Johann Georg Hamann und Adam Muller*”. Walter de Gruyter Ltd.
- Bhimali, A., (2003). “*Rural Cooperative and Economic Development*”. Sapus and Sons, New Delhi, 2003.
- Bourdieu, P., (1986). “*The forms of capital*”. In: Richardson, J.G. (ed). Handbook of theory and research for the Sociology of Education. NY: Greenwood Press.

- Bruni, L. & Sugden, R., (2000). "Moral Canals: trust and social capital in the work of Hume, Smith and Genoversi". *Journal of Economics and Philosophy*, 16(1).
- Chaddad, F., (2012). "Advancing the theory of the cooperative organizations: the cooperatives as a true hybrid". *Annals of Public and Cooperative Economics*, 83, 445 – 461.
- Chloupkova, J., (2002). "*European cooperative movement – Back round and common denominators*". The Royal Veterinary and Agricultural University, Food and Resource Economics Institute, Unit of Economics, Working Papers.
- Cloke, P. & Milbourne, P., (1992). "Deprivation and lifestyles in rural Wales: II Rurality and the cultural dimension". *Journal of Rural Studies*, 8, 359 – 371.
- Commission Discussion Paper (1994). "*The Commission and Non – Governmental Organizations: Building a stronger partnership*". EU Commission
- Dhesi, A., (2000). "Social capital and community development". *Community Development Journal*.
- Drucker, P.F., (1992). "*Managing the non – profit organization – Principles and practices*". Harper Business.
- Foley, M. & Edwards, B., (1999). "Is it time disinvest in social capital?" *Journal of Public Policy*, 19(02), Cambridge University Press.
- Fregidou, M., (2000). "The relationship between agricultural cooperatives and the state in Sweden: The Legislative Process". *Annals of Public and Cooperative Economics*, 71(1), 79 – 103.
- Halfacree, K., (1993). "Locality and social representation: space, discourse and alternative definitions of the rural". *Journal of Rural Studies*, 9, 23 – 37.
- Hanifan, L.J., (1916). "The rural school community center". *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 67.
- Holyoake, G.J., (1875). "*The History of Cooperation, vol. I*". T. Fisher Unwin, London.
- Hoggart, K., (1990). "Let's do away with rural". *Journal of Rural Studies*, 6, 245 – 257.
- ICA, (1995). Πρακτικά από το Συνέδριο της Διεθνούς Συνεταιριστικής Ένωσης στο Μάντσεστερ, δημοσιευμένα στο περιοδικό της Ένωσης *ICA News*, στις 5/6/1995.
- Johnson, D.A., (1995). "Surfing the New – Wave – Cooperatives". *Farmer Cooperatives*, Vol.62(7).
- King, W., (1828 – 1830). "*The Co – Operator*". Vol 19, pp4
- Lyino, F.F., (2012). "*Rural cooperation in the cooperative movement in Tanzania*". Mkuki na Nyota Publishers Ltd, Tanzania.
- Marx, K., (1978). "*Capital Volume 2*". Penguin England, Middlesex.

- Menard, C., (2004). “The economies of hybrid organizations”. *Journal of Institutional and Theoretical Economics*, 160, 345 – 376.
- Menard, C., (2007). “Cooperatives” *Hierarchies or hybrids? Vertical Markets and cooperative hierarchies*”. Netherlandi Springer.
- Midgley, J., et al., (1986). “*Community participation, social development and the state*”. London, Methuen & Co. Ltd.
- Mormont, M., (1987). “The emergence of rural struggles and their ideological effects”. *International Journal of Urban and Regional Research*, 7, 559 – 575.
- Mormont, M., (1990). “*Who is rural? Or, How to be rural: Towards sociology of the rural*”. Στο: T. Marsden, P. Lowe & S. Whatmore (επιμ.), *Rural Restructuring: Global Process and their responses*, London: David Fultan, 21 – 44.
- Papilloud, C., (2004). “Three conditions of human relations. Marcel Mauss and Georg Simmel”. *Journal of Philosophy and Social Criticism*, 30(4).
- Portes, A., (1998). “Social Capital: its origins and application in modern sociology” *Annals Rev. Sociology*, 24, 1 – 24.
- Putnam, R., (2000). “*Bowling alone*”. Simon and Schuster.
- Salaman, L.M., et al., (1999). “*Global civil Society – Dimensions of the nonprofit Sector*”. The Johns Hopkins Center for Civil Society. Baltimore, M.D.
- Thyfault, C., (1996). “Developing New Generation Co – ops: Getting Started on the Path to Success”. *Rural Cooperatives*, Vol 63(4).
- Togerson, R.E., (2001). “A critical look at new – generation cooperatives”. *Rural Cooperatives Magazine*.
- Vollgraf, C. & Jungnickel, J., (2002). “Marx in Marx’s world?” *International Journal of Political Economy*, 32(1).
- Williams, R., (1973). “*The country and the City*”. London: Chatto and Windus
- Woods, M., (2011). “*Rural Geography – Processes, Responses and Experiences in Rural Restructuring*”. 2nd Edition (translated in Greek “Γεωγραφία της υπαίθρου”). Εκδόσεις Κριτική ΑΕ για την Ελληνική γλώσσα. Athens.
- Woolcock, M., (1998). “Social capital and economic development: toward a theoretical synthetic and policy framework”. *Journal of Theory of Sociology*, 24(2). 151 – 208.

Νομοθεσία

- NOMΟΣ 602/1915, δημοσίευση στο ΦΕΚ 33/ 24.1.1915, «Περί Συνεταιρισμών».
 ΦΕΚ τ.Α’ / 7/1927, «Περί Μετονομασίας Κοινοτήτων και Οικισμών», 14.01.1927

NOMOS 1541/84, δημοσίευση στο ΦΕΚ 68Α/ 18.4.85, «Αγροτικές Συνεταιριστικές Οργανώσεις».

NOMOS 1667/86, δημοσίευση στο ΦΕΚ 196Α/ 6.12.86, «Αστικοί Συνεταιρισμοί και Άλλες Διατάξεις».

NOMOS 921/1979, δημοσίευση στο ΦΕΚ 125Α/ 12.6.87, «Περί Γεωργικών Συνεταιρισμών».

NOMOS 2169/93, δημοσίευση στο ΦΕΚ 149Α/ 10.9.93, «Αγροτικές Συνεταιριστικές Οργανώσεις και Άλλες Διατάξεις».

NOMOS 2810/2000 δημοσίευση στο ΦΕΚ 61Α/ 9.3.2000, «Αγροτικές Συνεταιριστικές Οργανώσεις».

NOMOS 44015/2011, δημοσίευση στο ΦΕΚ 210Α/ 21.09.2011, «Θεσμικό πλαίσιο για τους αγροτικούς συνεταιρισμούς, τις συλλογικές οργανώσεις και την επιχειρηματικότητα του αγροτικού κόσμου»

NOMOS 4384/2016, δημοσίευση στο ΦΕΚ 78Α/ 26.04.2016, «Αγροτικοί Συνεταιρισμοί, μορφές συλλογικής οργάνωσης του αγροτικού χώρου και άλλες διατάξεις

Ηλεκτρονικές Πηγές

<http://ica.coop/en/directory/members>, Διεθνής Συνεταιριστική Ένωση

<http://www.copa-cogeca.be>, Ευρωπαϊκή Ένωση Αγροτών και Αγροτικών Συνεταιρισμών

<http://www.diktiohal.gr>, Δίκτυο Επιχειρήσεων Χαλκιδικής

<http://www.elstat.gr>, Ιστοσελίδα της Ελληνικής Στατιστικής Υπηρεσίας ΕΛΣΤΑΤ.

<http://www.et.gr>, Εθνικό Τυπογραφία

<http://www.gym-n-souliou.ser.sch.gr/> Ιστοσελίδα του Γυμνασίου Ν. Σουλίου

<http://www.koinsep.org> , ΔΙΚΤΥΟ – Κοιν.Σ.Επ.

<http://www.minagric.gr>, Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων

<http://www.nb.org/blog/?p=130>, Νομική Βιβλιοθήκη

<http://www.opekepe.gr>, Ιστοσελίδα του Οργανισμού Πληρωμών και Ελέγχου Κοινοτικών Ενισχύσεων Προσανατολισμού και Εγγυήσεων ΟΠΕΚΕΠΕ

<http://www.paseges.gr>, Ιστοσελίδα της Πανελληνίας Συνομοσπονδίας Ενώσεων Αγροτικών Συνεταιρισμών ΠΑΣΕΓΕΣ

<http://www.socialactivism.gr>, Ηλεκτρονική Εφημερίδα Κοινωνικού Ακτιβισμού

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1ο – ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΟ Α.Σ. ΝΕΟΥ ΣΟΥΛΙΟΥ

ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΟ

Του Αγροτικού Συνεταιρισμού ΝΕΟΥ ΣΟΥΛΙΟΥ

(Σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν. 4015/2011)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ ΓΕΝΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Άρθρο 1

Σύσταση – Επωνυμία – Έδρα

Συνιστάται Αγροτικός Συνεταιρισμός με την επωνυμία «ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΝΕΟΥ ΣΟΥΛΙΟΥ» με έδρα το Νέο Σούλι του Νομού Σερρών, όπου είναι εγκατεστημένη η διοίκηση του.

Άρθρο 2

Περιφέρεια

Ο Συνεταιρισμός έχει περιφέρεια τη γεωγραφική περιοχή, η οποία ορίζεται από τα διοικητικά όρια του Δήμου Εμμανουήλ Παπά, όπου δραστηριοποιούνται τα μέλη του.

Άρθρο 3

Σκοπός – Δραστηριότητα

1. Ο Συνεταιρισμός αποσκοπεί, με την ισότιμη συνεργασία και την αμοιβαία βοήθεια των συνεταίρων μελών του στην οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική ανάπτυξη και προαγωγή τους, μέσω μιας συνιδιόκτητης και δημοκρατικά διοικούμενης επιχείρησης.
2. Για την επίτευξη των σκοπών του ο Συνεταιρισμός αναπτύσσει οποιοσδήποτε δραστηριότητες, με τις οποίες καλύπτει ολόκληρο το φάσμα της παραγωγής, μεταποίησης και εμπορίας των αγροτικών προϊόντων, καταναλωτικών προϊόντων γενικά και ειδικά προϊόντων αγροτικών της παραγωγής, προμήθειας και εμπορίας γεωργικών εφοδίων, καθώς και της κατασκευής, προμήθειας και εμπορίας μέσων αγροτικής παραγωγής και της παροχής υπηρεσιών. Οι δραστηριότητες αυτές ενδεικτικά είναι οι εξής:
  - i. Η ίδρυση και λειτουργία υποκαταστημάτων, παραρτημάτων ή γραφείων στο εσωτερικό και το εξωτερικό.

- ii. Η επεξεργασία, μεταποίηση και εμπορία αγροτικών προϊόντων μέσω της Ομάδας Παραγωγών.
  - iii. Η άσκηση της Αγροτικής Πίστης.
  - iv. Η πρακτόρευση στην περιφέρεια του των ασφαλιστικών εταιριών, των οποίων η πλειονότητα των μετοχών ανήκει σε Συνεταιριστικές Οργανώσεις.
  - v. Η πρακτόρευση στην περιφέρεια του, Οργανισμών ασφάλισης ή αγροτικής παραγωγής και κεφαλαίου.
  - vi. Η παροχή τεχνικής βοήθειας στα μέλη.
  - vii. Η δημιουργία συνεταιριστικών επιχειρήσεων, για τη προμήθεια στα μέλη καταναλωτικών αγαθών.
  - viii. Η εκτέλεση εγγειοβελτιωτικών έργων και έργων αγροτικής οδοποιίας.
  - ix. Η παρέμβαση και λήψη κάθε μέτρου προστασίας των αγροτικών προϊόντων των μελών του και τρίτων.
  - x. Η παροχή συνεταιριστικής εκπαίδευσης.
  - xi. Η ίδρυση και λειτουργία αγροτουριστικών μονάδων, η ανάπτυξη του οικοτουρισμού, του κοινωνικού τουρισμού και αγροτουριστικών εργασιών.
  - xii. Κάθε δραστηριότητα για τη βελτίωση της κοινωνικής και πολιτιστικής κατάστασης των μελών του και του βιοτικού τους επιπέδου.
3. Απαγορεύεται στο Συνεταιρισμό να χορηγεί χρηματικά δάνεια σε μη μέλη του ή να παρέχει εγγυήσεις υπέρ αυτών.
4. Για τη εκπλήρωση των σκοπών του ο Συνεταιρισμός μπορεί:
- Να συγκροτεί με Α.Σ. και Ο.Π., Αγροτικές Εταιρικές Συμπράξεις, Αγροδιατροφικές Συμπράξεις της Περιφέρειας.
  - Να συμπράττει:
    - a) Με δήμους, με ΣΑΟ, με φορείς της βιομηχανίας, του εμπορίου, του τουρισμού, της εστίασης, των καταναλωτών και με Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα και Ερευνητικά Κέντρα, Αγροδιατροφικές Συμπράξεις.
    - b) Σε κοινές επιχειρήσεις με καταναλωτικούς ή άλλους συνεταιρισμούς, νομικά πρόσωπα του δημοσίου ή ιδιωτικού τομέα, με κοινωφελείς Οργανισμούς, με επιχειρήσεις Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ), με συνεταιριστικές οργανώσεις άλλων χωρών και με φυσικά

ή νομικά πρόσωπα στο πλαίσιο της διακρατικής και διεπαγγελματικής συνεργασίας.

- Να συνιστά ή μετέχει σε εταιρίες του Εμπορικού Νόμου ή του Αστικού Κώδικα, που έχουν αντικείμενο τους, δραστηριότητα, που εμπίπτει στους σκοπούς του Συνεταιρισμού.
  - Να συμμετέχει με ΣΑΟ με Περιφερειακές Αυτοδιοικήσεις, με ΟΤΑ, με ιδιώτες, με το Δημόσιο και με Επιμελητήρια σε Δημοπρατήρια αγροτικών προϊόντων.
  - Να αναγνωρίζεται ως Ομάδα Παραγωγών.
5. Ο Συνεταιρισμός εκπροσωπείται στις Διεπαγγελματικές Οργανώσεις, οι οποίες συνιστώνται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 1 του Ν2732/1999 όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 8 του Ν4015/2011 σε εθνικό επίπεδο, ή σε περιφερειακό επίπεδο, σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις.
6. Τα μέλη του Α.Σ. μπορούν να συνιστούν Κλαδικές Οργανώσεις Παραγωγής Αγροτικού Συνεταιρισμού (ΚΟΠΑΣ) καθώς και Ομάδες Κοινής Εκμετάλλευσης (ΟΚΕ) σύμφωνα με το άρθρο 39 του Ν2810/2000 όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 18, παρ. 18, του Ν3147/2003.

Άρθρο 4

Χρονική διάρκεια του Συνεταιρισμού

Η χρονική διάρκεια του Συνεταιρισμού είναι απεριόριστη

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΛΗ ΤΟΥ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ

Άρθρο 5

Προϋποθέσεις και κωλύματα εγγραφής

Μέλη του Συνεταιρισμού μπορούν να γίνουν φυσικά πρόσωπα, εφόσον πληρούν τις παρακάτω προϋποθέσεις και δεν συντρέχει από τον νόμο περίπτωση αποκλεισμού τους από το Συνεταιρισμό.

Για να γίνει ένα φυσικό πρόσωπο μέλος του Συνεταιρισμού απαιτείται:

1. Να έχει πλήρη ικανότητα για δικαιοπραξία

2. Να ασχολείται σε οποιονδήποτε κλάδο ή δραστηριότητα της αγροτικής οικονομίας, που εξυπηρετείται από τις δραστηριότητες του Συνεταιρισμού και ιδίως πληροί τους όρους του καταστατικού αυτού και αποδέχεται να χρησιμοποιεί τις υπηρεσίες του Συνεταιρισμού.

Δεν μπορεί να γίνει μέλος του Συνεταιρισμού όποιος:

1. Αντιστρατεύεται με οποιονδήποτε τρόπο τα συμφέροντα του Συνεταιρισμού
2. Τελεί υπό απαγόρευση ή δικαστική αντίληψη ή έχει καταδικαστεί αμετάκλητα για κακούργημα εκ δόλου ή πλημμέλημα, σε βάρος της περιουσίας Αγροτικού Συνεταιρισμού

Μέλη του Συνεταιρισμού μπορούν αν γίνουν και άλλοι Α.Σ., που έχουν ως καταστατικό σκοπό τους την άσκηση επιχείρησης αγροτικής παραγωγής, η οποία εξυπηρετείται από τις δραστηριότητες του Συνεταιρισμού και η οποία δεν είναι ανταγωνιστική προς εκείνη του Συνεταιρισμού.

Για να γίνει ένα νομικό πρόσωπο μέλος του Συνεταιρισμού απαιτείται να μη τελεί υπό εκκαθάριση ή σε κατάσταση πτώχευσης.

Άρθρο 6 **Όροι εισδοχής**

Τα φυσικά ή νομικά πρόσωπα, που συγκεντρώνουν τις προϋποθέσεις του προηγούμενου άρθρου, για να εγγραφούν στο Συνεταιρισμό πρέπει να υποβάλουν έγγραφη αίτηση στο Διοικητικό Συμβούλιο του Συνεταιρισμού. Η αίτηση πρέπει να περιλαμβάνει το ονοματεπώνυμο, ή την επωνυμία (εφόσον είναι νομικό πρόσωπο), το πατρώνυμο, το επάγγελμα ή τη δραστηριότητα και την κατοικία, ή την έδρα καθώς και δήλωση του υποψήφιου μέλους ότι αποδέχεται ανεπιφύλακτα τους όρους του καταστατικού, ότι έχει τις προϋποθέσεις του καταστατικού να γίνει μέλος του Συνεταιρισμού και ότι δεν συντρέχουν στο πρόσωπό του κωλύματα, από αυτά που προβλέπονται από το νόμο και τα οποία αποκλείουν την εγγραφή του στο Συνεταιρισμό.

Το Διοικητικό Συμβούλιο του Συνεταιρισμού αποφασίζει για την αποδοχή ή όχι της αίτησης μέσα σε χρονικό διάστημα ενός (1) μηνός από την υποβολή της. Η αποδοχή της αίτησης επιτρέπεται μετά από τη λήψη απόφασης για σύγκληση Γενικής Συνέλευσης και μέχρι την έναρξη και το τέλος των εργασιών της.

Σε περίπτωση που το Διοικητικό Συμβούλιο απορρίψει την αίτηση ή παραλείψει να πάρει απόφαση, το υποψήφιο μέλος μπορεί να προσφύγει εγγράφως στην πρώτη

έκτακτη Γενική Συνέλευση, η οποία επιλαμβάνεται του αιτήματος και αποφασίζει οριστικά.

Άρθρο 7

Απόκτηση της ιδιότητας του μέλους

Η συνεταιριστική ιδιότητα αποκτάται από την ημερομηνία της απόφασης του Διοικητικού Συμβουλίου ή της Γενικής Συνέλευσης, που δέχεται την αίτηση, που διατάσσει την εγγραφή, εφόσον το ενδιαφερόμενο μέλος έχει καταβάλει τη συνεταιριστική του μερίδα σύμφωνα με το άρθρο 14 του καταστατικού αυτού.

Τα ιδρυτικά μέλη αποκτούν την ιδιότητα του μέλους από την καταχώρηση του Καταστατικού στο Βιβλίο Μητρώου Αγροτικών Συνεταιρισμών, που τηρείται στο αρμόδιο Ειρηνοδικείο και την καταβολή της συνεταιριστικής τους μερίδας, σύμφωνα με το άρθρο 14 του καταστατικού αυτού.

Με την απόκτηση της συνεταιριστικής ιδιότητας το μέλος εγγράφεται στο Βιβλίο Μητρώου των Μελών.

Άρθρο 8

Δικαιώματα Μελών

Τα μέλη του Συνεταιρισμού δικαιούνται:

- i. Να συμμετέχουν και να ψηφίζουν στις Γενικές Συνελεύσεις του.
- ii. Να εκλέγονται στο Διοικητικό Συμβούλιο και αντιπρόσωποι στο Πανελλήνιο Συνέδριο αντιπροσώπων της ΠΑΣΕΓΕΣ.
- iii. Να συνιστούν και να συμμετέχουν στις Ομάδες Παραγωγών του Αγροτικού Συνεταιρισμού και λοιπές μορφές συλλογικής δράσης του Συνεταιρισμού.
- iv. Να συμμετέχουν στις συγκαλούμενες συσκέψεις, για θέματα του Συνεταιρισμού ή των μελών του.
- v. Να συμμετέχουν σε συσκέψεις, σεμινάρια και συνέδρια στο εσωτερικό και εξωτερικό, που υιοθετεί ο Συνεταιρισμός.
- vi. Να ζητούν με αίτηση τους στο Διοικητικό Συμβούλιο πληροφορίες σχετικά με την πορεία των υποθέσεων του Συνεταιρισμού. Το Διοικητικό Συμβούλιο υποχρεούται να παρέχει τις σχετικές πληροφορίες στην πρώτη, μετά την υποβολή της αίτησης, Γενική Συνέλευση των μελών.
- vii. Να ζητούν με αίτηση τους στο Διοικητικό Συμβούλιο και να παίρνουν αντίγραφα των πρακτικών, της Γενικής Συνέλευσης, του Εποπτικού Συμβουλίου, του Διοικητικού Συμβουλίου, του Ισολογισμού και του

Λογαριασμού κερδών και ζημιών. Τα αντίγραφα αυτά χορηγούνται στο μέλος μέσα σε προθεσμία ενός μηνός το αργότερο από την υποβολή της αίτησης και εφόσον ο ενδιαφερόμενος καταβάλει την σχετική διοικητική δαπάνη.

- viii. Να λαμβάνουν, με αίτηση τους στο Διοικητικό Συμβούλιο, γνώση του περιεχομένου των ατομικών τους λογαριασμών και των αποφάσεων του Συνεταιρισμού.

Το Διοικητικό Συμβούλιο μπορεί με αιτιολογημένη απόφασή του, να αρνηθεί τη γνωστοποίηση του περιεχομένου των αποφάσεων, για τις εμπορικές δραστηριότητες του Συνεταιρισμού, αν από τη γνωστοποίηση τους πιθανολογείται βλάβη των συμφερόντων του Συνεταιρισμού. Στην περίπτωση αυτή, το Διοικητικό Συμβούλιο, υποχρεούται να φέρει το θέμα για την λήψη οριστικής απόφασης στην πρώτη Γενική Συνέλευση των μελών.

- ix. Να συμμετέχουν στη διανομή των πλεονασμάτων της διαχειριστικής χρήσης και στο προϊόν εκκαθάρισης, σύμφωνα με τις διατάξεις του παρόντος καταστατικού και με τις αποφάσεις της Γενικής Συνέλευσης.
- x. Να συμμετέχουν στις δραστηριότητες και στις συναλλαγές του Συνεταιρισμού, να χρησιμοποιούν τις υπηρεσίες και τις εγκαταστάσεις του.

Άρθρο 9

Υποχρεώσεις Μελών

1. Οι συνέταιροι υποχρεούνται να παραμείνουν μέλη του Συνεταιρισμού για τουλάχιστον τρία (3) χρόνια και αναλαμβάνουν τη υποχρέωση της εγγραφής στην Ομάδα Παραγωγών του Συνεταιρισμού για τη ελάχιστη χρονική περίοδο, που απαιτούν οι κοινοτικοί κανονισμοί. Κάθε μέλος του Συνεταιρισμού κοινοποιεί την τυχόν αποχώρησή του γραπτώς έξι (6) μήνες πριν την αποχώρησή του. Αποχώρηση είναι δυνατή πριν τη λήξη της τριετίας, μόνο ένεκα σπουδαίου λόγου κατόπιν απόφασεως του Διοικητικού Συμβουλίου.
2. Τα μέλη του Συνεταιρισμού, οφείλουν και δεσμεύονται:
  - i. Να συμμορφώνονται πιστά με τις διατάξεις του καταστατικού, του Εσωτερικού Κανονισμού Λειτουργίας του Συνεταιρισμού, της Ομάδας Παραγωγών, τις αποφάσεις της Γενικής Συνέλευσης και τις αποφάσεις του Διοικητικού Συμβουλίου του Συνεταιρισμού.
  - ii. Να συμμετέχουν ενεργά και να συνεργάζονται στη λειτουργία και στις δραστηριότητες του Συνεταιρισμού, να υπερασπίζονται και να

- εξυπηρετούν τα συμφέροντα του Συνεταιρισμού και να μη προβαίνουν σε πράξεις που μπορούν να βλάψουν τα συμφέροντα του ή τα συμφέροντα των συνεταίρων, ως μελών του Συνεταιρισμού.
- iii. Να εκπληρώνουν όλες τις υποχρεώσεις που ορίζονται από το νόμο, τις διατάξεις του καταστατικού αυτού και τους κανονισμούς του Συνεταιρισμού και της Ομάδας Παραγωγών.
  - iv. Να μην ανταγωνίζονται τον Συνεταιρισμό, στον οποίο είναι μέλη.
  - v. Να παραδίδουν στον Συνεταιρισμό, σύμφωνα με τις ειδικότερες προβλέψεις του Εσωτερικού Κανονισμού Λειτουργίας, το 80% της παραγωγής τους, που προορίζεται για τα προϊόντα για τα οποία η Γενική Συνέλευση αποφάσισε την κοινή εμπορία ύστερα από μεταποίηση ή όχι.
  - vi. Να δηλώνουν στον Συνεταιρισμό μέσα σε προθεσμίες που καθορίζει το Διοικητικό Συμβούλιο με απόφαση του, την παραγωγή που προορίζεται για πώληση των προϊόντων, της οποίας τη συγκέντρωση έχει αποφασίσει η Γενική Συνέλευση.
  - vii. Να εφαρμόζουν τους κανόνες παραγωγής και ποιότητας που θεσπίζονται για κάθε προϊόν, με απόφαση της Γενικής Συνέλευσης.
  - viii. Να δέχονται και να διευκολύνουν τα Όργανα του Συνεταιρισμού, που είναι αρμόδια για τον έλεγχο της τήρησης των κανόνων παραγωγής και ποιότητας.
  - ix. Να τηρούν όλες τις υποχρεώσεις, που επιβάλλονται από το Συνεταιρισμό – Ομάδα Παραγωγών.
  - x. Να εμπορεύονται την παραγωγή τους μέσω του Συνεταιρισμού.
3. Με απόφαση της Γενικής Συνέλευσης, τα μέλη μπορούν να απαλλάσσονται μερικά ή ολικά από την υποχρέωση για παράδοση της παραγωγής τους στο Συνεταιρισμό εφόσον:
- i. Έχουν αντικειμενική αδυναμία ή άλλους σοβαρούς λόγους.
  - ii. Πριν την ένταξη τους στον Συνεταιρισμό είχαν συνάψει αποδεδειγμένα συμβάσεις πώλησης των προϊόντων τους σε τρίτους, εφόσον ο Συνεταιρισμός έχει ενημερωθεί έγκαιρα για τη διάρκεια, τον όγκο παραγωγής και τις λοιπές λεπτομέρειες της σύμβασης.
  - iii. Ο Συνεταιρισμός αδυνατεί να απορροφήσει την προσφερόμενη παραγωγή.

4. Συνεταιίρος, που αδικαιολόγητα δεν δηλώνει την παραγωγή του έγκαιρα στο Συνεταιρισμό, με την επιφύλαξη της παραγράφου 2 του εδαφίου στ' του παρόντος, ή κάνει ανακριβή δήλωση και δεν προσκομίζει την παραγωγή του στις εγκαταστάσεις του Συνεταιρισμού ή στο χώρο, που ο Συνεταιρισμός ορίζει ή διαθέτει την παραγωγή του μερικά ή ολικά σε άλλους φορείς χωρίς έγγραφη συγκατάθεση του Συνεταιρισμού:
- i. Υπόκειται στην πληρωμή ποινικής ρήτρας μέχρι ποσοστού X% επί της αξίας κάθε κιλού προϊόντος, που δεν παραδίδεται. Το ακριβές ποσό της ποινικής ρήτρας προσδιορίζεται από την Γενική Συνέλευση κατά τη λήψη σχετικής απόφασης για την κοινή εμπορία του σχετικού προϊόντος, και
  - ii. Μπορεί να διαγραφεί με απόφαση της Γενικής Συνέλευσης, η οποία επιβάλλει ταυτόχρονα και ποινική ρήτρα.

Άρθρο 10 Αποχώρηση Μελών

1. Τα μέλη κάθε Συνεταιρισμού δεν μπορούν να αποχωρήσουν από αυτόν πριν περάσει το χρονικό διάστημα που αναφέρεται στο άρθρο 9, παρ. 1, εκτός αν συντρέχει σπουδαίος λόγος κατά τα ανωτέρω.
2. Για την αποχώρηση απαιτείται έγγραφη αίτηση του μέλους προς τον Συνεταιρισμό πριν από έξι (6) τουλάχιστον μήνες. Μέχρι την χρονολογία της αποχώρησης εξακολουθεί το μέλος, που ζήτησε να αποχωρήσει, να έχει τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των άλλων μελών και να μετέχει σε Γενικές Συνελεύσεις, όμως από την ημέρα της υποβολής της αίτησης θεωρείται ότι παραιτήθηκε από τυχόν αξιώματα που κατείχε σε όργανα του Συνεταιρισμού ή στην ΠΑΣΕΓΕΣ.

Άρθρο 11

Άρθρο 12

Άρθρο 13

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ – ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΚΗ ΜΕΡΙΔΑ – ΕΥΘΥΝΗ

Άρθρο 14
Συνεταιριστικό Κεφάλαιο – Συνεταιρική Μερίδα

1. Το Συνεταιριστικό κεφάλαιο του Συνεταιρισμού ορίζεται στο ποσό των 30.000 ευρώ κατ' ελάχιστο.
2. Κάθε μέλος συμμετέχει στον συνεταιρισμό υποχρεωτικά με μία υποχρεωτική συνεταιρική μερίδα η οποία ορίζεται στο ποσό των 205,43 ευρώ και έχει μία ψήφο.
3. Η Συνεταιρική μερίδα είναι αδιαίρετη και ίση για όλους τους όλους τους συνεταιίρους και καταβάλλεται είτε εφάπαξ είτε σε τρεις ετήσιες ισόποσες δόσεις.
4. Τα μέλη μπορούν να αποκτήσουν πρόσθετες υποχρεωτικές μερίδες με καταβολή μηδέν ευρώ για κάθε μία ανάλογα με το ύψος των συναλλαγών τους με τον Συνεταιρισμό. Ειδικότερα, στο τέλος κάθε λογιστικής χρήσης καταρτίζεται πίνακας των μελών στον οποίο αναγράφεται το ύψος των συναλλαγών κάθε μέλους με τον Συνεταιρισμό και υπολογίζεται ο μέσος όρος. Ο πίνακας αυτός αναρτάται στα γραφεία του Συνεταιρισμού τουλάχιστον ένα μήνα πριν από την ετήσια τακτική Γενική Συνέλευση. Κάθε τρία χρόνια αθροίζονται τα ποσά των συναλλαγών κάθε μέλους και υπολογίζεται ο συνολικός μέσος όρος τριετίας για το σύνολο των μελών του Συνεταιρισμού. Τα μέλη που πραγματοποίησαν συναλλαγές (διπλάσιες) του μέσου όρου μπορούν να αποκτήσουν (δύο) πρόσθετες υποχρεωτικές μερίδες και μία (1) πρόσθετη ψήφο. Τα μέλη που πραγματοποίησαν συναλλαγές (πενταπλάσιες) και άνω, μπορούν να αποκτήσουν (5) επιπρόσθετες υποχρεωτικές μερίδες και δύο πρόσθετες ψήφους. Η αξία των πρόσθετων υποχρεωτικών μερίδων καταβάλλεται εντός έτους.

Σε περίπτωση που μία επόμενη τριετία δικαιολογεί μικρότερο αριθμό μερίδων και ψήφων από την προηγούμενη, οι αξίες των πρόσθετων υποχρεωτικών μερίδων, που είχαν αποκτηθεί, δεν επιστρέφονται στο μέλος, αλλά διατηρούνται στο όνομα αυτού.

Τους όρους καθορισμού των πρόσθετων υποχρεωτικών μερίδων μπορεί να τροποποιεί ή να ανακαθορίζει με απόφαση της η Γενική Συνέλευση των μελών.

5. Οι υποχρεωτικές μερίδες είναι έντοκες. Ο τόκος επί της αξίας της μερίδας θα υπολογίζεται με επιτόκιο το οποίο θα καθορίζει κατ' έτος η Γενική Συνέλευση των μελών, σύμφωνα με τις διατάξεις της κείμενης νομοθεσίας. Ο τόκος θα

- καταβάλλεται από τον Συνεταιρισμό στα μέλη ανά έτος, από το ταμείο του Συνεταιρισμού ή θα πιστώνεται στα μέλη.
6. Τα μέλη, οι εργαζόμενοι στον Συνεταιρισμό και τρίτοι μπορεί να αποκτήσουν προαιρετικές μερίδες. Το ύψος της προαιρετικής μερίδας ορίζεται Χ ευρώ το ποσό το οποίο αποφασίζεται κάθε χρόνο από την Γενική Συνέλευση.
  7. Οι προαιρετικές μερίδες έχουν τα εξής προνόμια:
    - i. Συμμετοχή κατά προτεραιότητα στα πλεονάσματα, με τη διανομή στις προαιρετικές μερίδες ποσοστού των πλεονασμάτων ανάλογου με την ποσοστιαία συμμετοχή των προαιρετικών μερίδων στο άθροισμα υποχρεωτικών και προαιρετικών μερίδων.
    - ii. Καταβολή τόκου, το ύψος του οποίου καθορίζεται από τη Γενική Συνέλευση.
    - iii. Σε περίπτωση λύσης και εκκαθάρισης του Συνεταιρισμού, οι προαιρετικές μερίδες εξοφλούνται πριν από τις υποχρεωτικές.
  8. Σε περίπτωση διάλυσης του Συνεταιρισμού τα μέλη του θεωρούνται πιστωτές για το ποσό των υποχρεωτικών συνεταιρικών μερίδων που έχουν καταβάλει. Αυτές αποδίδονται μετά την εξόφληση όλων των άλλων υποχρεώσεων του Συνεταιρισμού.
  9. Η αύξηση ή η μείωση του ύψους της συνεταιρικής μερίδας γίνεται με απόφαση της Γενικής Συνέλευσης.
  10. Η μεταβίβαση συνεταιρικών μερίδων είναι δυνατή μόνο με απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου του Συνεταιρισμού, σε άλλα μέλη του Συνεταιρισμού ή σε πρόσωπο που έχει τις προϋποθέσεις του άρθρου 5 του παρόντος Καταστατικού.
  11. Απαγορεύεται στον Συνεταιρισμό να αγοράζει ή να δέχεται σαν ενέχυρο τις μερίδες, να επιστρέφει την συνεταιρική μερίδα στα μέλη του, αν αυτά δεν έχουν αποχωρήσει.

Άρθρο 15

Ευθύνη του Συνεταίρου για υποχρεώσεις του Συνεταιρισμού

1. Η ευθύνη των μελών του Συνεταιρισμού για τις υποχρεώσεις του προς τρίτους είναι επικουρική.

2. Η έκταση της ευθύνης αυτής ορίζεται περιορισμένα μέχρι του διπλάσιου του ποσού της υποχρεωτικής μερίδας.
3. Κάθε νέο μέλος ευθύνεται όπως ορίζουν οι προηγούμενες παράγραφοι και για τις υποχρεώσεις του Συνεταιρισμού που αναλήφθηκαν πριν από την είσοδο του σε αυτόν.
4. Η επικουρική ευθύνη των συνεταίρων απέναντι στους δανειστές του Συνεταιρισμού γεννάται μόνο εφόσον οι δανειστές δεν ικανοποιηθούν από τα περιουσιακά στοιχεία του Συνεταιρισμού ή των εγγυητών.
5. Οι συνεταίροι ευθύνονται με τον ίδιο παραπάνω τρόπο και μετά την έξοδο από τον Συνεταιρισμό για υποχρεώσεις που δημιουργήθηκαν, όταν ήταν μέλη ή για προηγούμενες υποχρεώσεις, τις οποίες αποδέχθηκαν κατά την εγγραφή τους.
6. Οι αξιώσεις τρίτων από την ευθύνη των μελών του Συνεταιρισμού κατά τις προηγούμενες παραγράφους του παρόντος καταστατικού παραγράφονται μετά τη παρέλευση πενταετίας από τη λήξη του έτους μέσα στο οποίο γεννήθηκαν.
7. Η ευθύνη των συνεταίρων παύει οπωσδήποτε όταν περάσει ένας χρόνος από το πέρας της πτώχευσης ή της εκκαθάρισης του Συνεταιρισμού, εκτός αν ασκήθηκε εναντίον τους αγωγή μέσα στο έτος.
8. Δεν απαγγέλλεται προσωπική κράτηση κατά των μελών και των μελών των Οργάνων του Συνεταιρισμού για υποχρεώσεις του Συνεταιρισμού προς τρίτους και προς το Δημόσιο καθώς και για υποχρεώσεις μεταξύ μελών και Συνεταιρισμού.

Άρθρο 16

Υποχρεώσεις του Συνεταιρισμού προς Τρίτους

1. Οι δανειστές μέλους του Συνεταιρισμού δεν έχουν κανένα δικαίωμα επί της περιουσίας του Συνεταιρισμού ή των πλεονασμάτων χρήσεων ή των συνεταιρικών μερίδων υποχρεωτικών ή προαιρετικών για οφειλές του μέλους προς αυτούς.
2. Δεν υπόκεινται σε κατάσχεση ή στη λήψη ασφαλιστικών μέτρων για οφειλές των συνεταίρων προς τρίτους:
  - i. Το αντάλλαγμα για τη χρήση των περιουσιακών στοιχείων, που έχουν παραχωρηθεί στον Συνεταιρισμό

- ii. Τα προϊόντα της παραγωγής των μελών, που παραδόθηκαν στο Συνεταιρισμό για πώληση ή διάθεση στην αγορά αυτούσια ή μετά από μεταποίηση ή επεξεργασία και
  - iii. Το τίμημα των παραπάνω προϊόντων
3. Δεν επιτρέπεται η κατάσχεση στα χέρια του Συνεταιρισμού ως τρίτου:
- i. Χρημάτων, που έχουν ληφθεί από πιστωτικά ιδρύματα ως δάνειο για λογαριασμό μέλους του ή προορίζονται για δάνειο προς αυτό, έστω και αν τα χρήματα αυτά τηρούνται στους λογαριασμούς του Συνεταιρισμού επ' ονόματι του μέλους και
  - ii. Απαιτήσεων για παροχές σε είδος του Συνεταιρισμού προς τα μέλη του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΟΡΓΑΝΑ ΤΟΥ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΥ

Άρθρο 17

Όργανα του Συνεταιρισμού είναι:

1. Η Γενική Συνέλευση
2. Το Διοικητικό Συμβούλιο
3. Το Εποπτικό Συμβούλιο

I. ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗ

Άρθρο 18

Συγκρότηση – Ψήφοι

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΥ

Άρθρο 32

Εργασίες Συνεταιρισμού

(Η Γενική Συνέλευση μπορεί να αποφασίσει την θέσπιση και άλλων εργασιών του Συνεταιρισμού)

1. Ο Συνεταιρισμός για την πραγματοποίηση του σκοπού του αναπτύσσει οποιαδήποτε δραστηριότητα, που προβλέπεται από το παρόν καταστατικό και κάθε άλλη που θα αποφασίσει η Γενική Συνέλευση, σύμφωνα με το καταστατικό και μέσα στα όρια του νόμου.
2. Η Γενική Συνέλευση εκδίδει εσωτερικό Κανονισμό Λειτουργίας του Συνεταιρισμού, ο οποίος καθορίζει ενδεικτικά:
  - i. Τους όρους λειτουργίας του Συνεταιρισμού
  - ii. Τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των συνεταίρων ως προς τη χρήση των εγκαταστάσεων, μηχανημάτων και των υπηρεσιών του Συνεταιρισμού.
  - iii. Ότι κάθε μέλος θα υποβάλλει δήλωση καλλιέργειας σχετικά με την καλλιεργούμενη έκταση και τον προβλεπόμενο όγκο παραγωγής κατά ποικιλία.
  - iv. Τον τρόπο διάθεσης των προϊόντων, τις ποικιλίες που πρόκειται να καλλιεργηθούν ή να απομακρυνθούν καθώς και τις μεθόδους καλλιέργειας.
  - v. Κριτήρια ποιότητας και μεγέθους ανάλογα με τον προορισμό των προϊόντων.
  - vi. Τις κυρώσεις για αθέτηση των υποχρεώσεων των συνεταίρων και τη διαδικασία επιβολής τους, και
  - vii. Τις λεπτομέρειες της τήρησης των λογαριασμών στην περίπτωση αναγνώρισης του Συνεταιρισμού, ως Ομάδας Παραγωγών.
3. Οι παραπάνω κανονισμοί μπορεί να περιλάβουν διατάξεις, που να υποχρεώνουν τα μέλη στην εφαρμογή κοινών κανόνων στην παραγωγή και στην εμπορία των προϊόντων τους, στην τοποθέτηση στην αγορά ολόκληρης ή μέρους της παραγωγής τους και κάθε άλλη διάταξη που θα χρειάζεται, για την αναγνώριση του Συνεταιρισμού ως Ομάδας Παραγωγών ή των ΚΟΠΑΣ ως Ομάδων Παραγωγών και γενικά για την εφαρμογή των κανονισμών της Ε.Ε.
4. Ο Συνεταιρισμός διεξάγει τις εργασίες του με δικές του υπηρεσίες. Μπορεί όμως να χρησιμοποιήσει τις υπηρεσίες άλλων Αγροτικών Συνεταιριστικών Οργανώσεων ή και τρίτων. Το Διοικητικό Συμβούλιο στις περιπτώσεις αυτές ορίζει την αποζημίωση ή την αμοιβή για την χρησιμοποίησή τους αυτή στη διεξαγωγή των εργασιών του Συνεταιρισμού.

5. Ο Συνεταιρισμός μπορεί με απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου να επεκτείνει τις εργασίες του και γενικά να παρέχει αγαθά και υπηρεσίες που παρέχονται στα μέλη του και προς πρόσωπα που δεν είναι μέλη του Συνεταιρισμού, με τους όρους που το ίδιο το Διοικητικό Συμβούλιο θα καθορίζει. Σε καμία όμως περίπτωση οι όροι αυτοί δεν μπορεί να είναι ευνοϊκότεροι από τους όρους που ισχύουν για τα μέλη του.
6. Τρίτοι, που χρησιμοποιούν τις υπηρεσίες του Συνεταιρισμού δεν έχουν κανένα δικαίωμα πάνω στα αποτελέσματα της χρήσης.
7. Ο Συνεταιρισμός ανεξάρτητα προς την παροχή των υπηρεσιών του προς μη μέλη, που προβλέπει η προηγούμενη διάταξη της παρ. 5 του παρόντος άρθρου, μπορεί με απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου να παρέχει γενικά τις υπηρεσίες του και να αναλαμβάνει την ενέργεια εργασιών για λογαριασμό του Δημοσίου, ή και κάθε άλλου νομικού προσώπου δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου, συμπεριλαμβανομένων και των Αγροτικών Συνεταιριστικών Οργανώσεων και Εταιρειών τους κάθε μορφής, με αμοιβή.
Επίσης, με απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου μπορεί να αναπτύσσει ορισμένες δραστηριότητες σχετιζόμενες με την εφαρμογή της γεωργικής και κοινωνικής πολιτικής του κράτους ή και των κανονισμών της ΕΕ με αμοιβή, εφόσον ήθελαν να ανατεθεί σε αυτόν.
8. Η διαχείριση προϊόντων ή υπηρεσιών εκ μέρους του Συνεταιρισμού μπορεί να γίνεται είτε εξ ονόματος και για λογαριασμό του Συνεταιρισμού με προκαθορισμένους όρους για τα μέλη.

Άρθρο 33

Κανόνες παραγωγής και εμπορίας

(Το άρθρο τίθεται, εφόσον οι όροι του εξυπηρετούν τον σκοπό και τις δραστηριότητες του Συνεταιρισμού, αλλιώς μπορεί να παραληφθεί)

1. Οι παραγωγοί, μέλη του Συνεταιρισμού, υποβάλλουν δηλώσεις σχετικά με την καλλιεργούμενη έκταση, τον προβλεπόμενο όγκο παραγωγής καθώς και τις ποσότητες που έχουν πράγματι συγκομισθεί.
2. Ο Συνεταιρισμός παραλαμβάνει τα προϊόντα, που προσκομίζονται από τα μέλη, αφού προηγηθεί έλεγχος από τα αρμόδια όργανα της ποιότητας, της καλής κατάστασης κ.τλ. των προϊόντων, ώστε αυτά να είναι κατάλληλα για την κατά προορισμό χρήση τους.

3. Ο Συνεταιρισμός θεσπίζει ελάχιστα κριτήρια ποιότητας, μεγέθους, συσκευασίας, παρουσίασης και σήμανσης, ανάλογα με τον προορισμό των προϊόντων.
4. Ο Συνεταιρισμός βοηθά τα μέλη του με σκοπό την ορθή εφαρμογή των κανόνων που επιβάλλει.

Άρθρο 34

Ειδικοί όροι ορισμένων εργασιών

(Οι διατάξεις αυτού του άρθρου τίθενται δυνητικά. Μπορεί να παραληφθεί).

1. Προμήθειες αναγκαίων ειδών.
  - i. Ο Συνεταιρισμός προμηθεύεται και διαθέτει στα μέλη του πρώτες ύλες, ζώα και κάθε είδους παραγωγικά εφόδια ή καταναλωτικά αγαθά, χρήσιμα για τις ανάγκες των εκμεταλλεύσεων ή της οικιακής οικονομίας τους.
  - ii. Τα είδη αυτά μπορεί ο Συνεταιρισμός να τα διαθέτει και προς πρόσωπα, που δεν είναι μέλη του Συνεταιρισμού, με όρους που καθορίζει το Διοικητικό Συμβούλιο.
2. Δάνεια προς το Συνεταιρισμό
  - i. Τα δάνεια, που χορηγούνται στο Συνεταιρισμό, για διάφορους γεωργικούς σκοπούς, συνάπτονται από το Διοικητικό Συμβούλιο μέσα στα όρια, που έχει θέσει η Γενική Συνέλευση, ανάλογα με τις ανάγκες του Συνεταιρισμού. Τα δάνεια αυτά παρακολουθούνται σε ειδικούς λογαριασμούς και δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την διενέργεια άλλων εργασιών ή για άλλους σκοπούς εκτός εκείνων για τους οποίους χορηγούνται.
3. Δάνεια προς Συνεταίρους
  - i. Δάνεια χορηγούνται μόνο σε συνεταίρους και με απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου, που καθορίζει τους βασικούς όρους του δανείου.
  - ii. Το Διοικητικό Συμβούλιο μπορεί να εξουσιοδοτήσει τον Πρόεδρο αυτού να εγκρίνει τη χορήγηση δανείων, που δεν υπερβαίνουν ορισμένο ποσό για κάθε συνεταίρο, με την επιφύλαξη της μεταγενέστερης έγκρισης από αυτό.

- iii. Ο τόκος των δανείων που μπορεί να συνάψει ο Συνεταιρισμός ή χορηγήσει στα μέλη του, ορίζεται πάντοτε μέσα στα όρια που αποφασίζει η Γενική Συνέλευση. Οι εγγυητές όπου χρειάζονται, πρέπει να είναι συνεταίροι.
- iv. Τα δάνεια χορηγούνται κατά κανόνα για παραγωγικούς σκοπούς και χρησιμοποιούνται στη γεωργική εκμετάλλευση του δανειοδοτούμενου συνεταίρου. Δάνεια για καταναλωτικές ανάγκες χορηγούνται μόνο με απόφαση της Γενικής Συνέλευσης, η οποία κάθε χρόνο ορίζει γενικά το ύψος που μπορεί να φθάσουν τα δάνεια αυτά. Επίσης, μπορεί να χορηγείται στα μέλη πίστωση για εφοδιασμό τους με καταναλωτικά και λοιπά αγαθά από τα πρατήρια του Συνεταιρισμού ή της Ένωσης Συνεταιρισμών, στην οποία ανήκει ο Συνεταιρισμός

4. Καταθέσεις.

- i. Ο Συνεταιρισμός δέχεται καταθέσεις από συνεταίρους. Το ανώτατο και κατώτατο όριο καταθέσεων γενικά και για κάθε μέλος χωριστά, η προθεσμία ανάληψής τους και ο τόκος καθορίζονται από τη Γενική Συνέλευση.
- ii. Ο τοκισμός των καταθέσεων αρχίζει από την επόμενη ημέρα της κατάθεσης, ο δε υπολογισμός του τόκου γίνεται στο τέλος του λογιστικού έτους, εκτός αν η Γενική Συνέλευση αποφασίσει τον υπολογισμό του τόκου κάθε εξάμηνο.
- iii. Η ανάληψη των καταθέσεων γίνεται ύστερα από προειδοποίηση των καταθετών προ ορισμένου χρόνου, που ορίζεται από τη Γενική Συνέλευση, ανάλογα με το ποσό των αποσυρόμενων χρημάτων. Πριν από την προθεσμία αυτή έχει δικαίωμα το Διοικητικό Συμβούλιο να ειδοποιήσει τους καταθέτες να αποσύρουν τις καταθέσεις τους. Η πρόσκληση γίνεται προσωπικά στον καθένα. Μετά την παρέλευση της προθεσμίας, οι καταθέσεις αυτές παύουν να τοκίζονται.
- iv. Σε κάθε κατάθεση δίνεται από το Συνεταιρισμό παραστατικό καταθέσεων ονομαστικά, στο οποίο αναγράφονται οι σχετικές πράξεις καταθέσεων ή αναλήψεων.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2ο – ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΓΕΩΠΟΝΙΑΣ, ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΕΡΕΥΝΑ ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ
ΣΤΟ ΝΕΟ ΣΟΥΛΙ ΣΕΡΡΩΝ

Κωνσταντίνα Κοντού,
Φοιτήτρια Τεχνολόγος Γεωπόνος
Konstantina3a2@hotmail.com, τηλ. 6994241592

Αγαπητή κυρία / κύριε,

Σας παρακαλώ να αφιερώσετε λίγα λεπτά από το χρόνο σας για την συμπλήρωση του παρακάτω ερωτηματολογίου. Η παρούσα έρευνα έχει ως στόχο την διερεύνηση των στάσεων και απόψεων των αγροτών του Νέου Σουλίου απέναντι στη συνεργασία. Το ερωτηματολόγιο είναι **ανώνυμο** και τα αποτελέσματα θα χρησιμοποιηθούν αποκλειστικά για επιστημονικούς λόγους.

Σας ευχαριστώ θερμά για το χρόνο και την συνεργασία σας!

ΑΤΟΜΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

1. Είστε:

Άνδρας Γυναίκα

2. Ηλικία

< 30 ετών 31-40 41-50 51-65 >65

3. Εκπαίδευση (απόφοιτος):

Δημοτικού
 Γυμνασίου
 Λυκείου
 ΤΕΙ ή Πανεπιστημίου
 Μεταπτυχιακού / Διδακτορικού

4. Οικογενειακή Κατάσταση

Παντρεμένος Ανύπαντρος

5. Έχετε παιδιά;

Ναι Όχι

6. Καταγωγή:

Νέο Σούλι Άλλο, τι; _____

7. Ζήσατε εκτός χωριού; Ναι Όχι

8. Εάν ναι, για ποιόν λόγο; Για εργασία Για σπουδές Άλλο
 Για πόσο διάστημα: _____

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΓΕΩΡΓΙΚΗΣ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗΣ

9. Η γεωργία/ κτηνοτροφία, είναι για σας:

- Αποκλειστικό επάγγελμα (δηλαδή δεν κάνεις καμία άλλη δουλειά)
 Κύριο επάγγελμα
 Δευτερεύον επάγγελμα

10. Ο/Η σύζυγος:

- Εργάζεται στην γεωργική εκμετάλλευση
 Έχει άλλο επάγγελμα
 Έχει άλλο επάγγελμα και δουλεύει και στην γεωργική εκμετάλλευση
 Ασχολείται με τα οικιακά

11. Πόσα στρέμματα καλλιεργείτε φέτος; _____ στρέμματα

12. Ποιες καλλιέργειες;

_____

13. Ασχολείστε με την κτηνοτροφία;

- Ναι Όχι

14. Εάν ναι, τι ζώα εκτρέφετε; _____

Πόσα; _____

ΣΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΠΟΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟ

15. Στις παρακάτω ερωτήσεις επιλέξτε κατά πόσο συμφωνείτε:

	Καθόλο υ	Λίγο	Μέτρι α	Πολύ	Πάρα πολύ
Σε ποιο βαθμό πιστεύεις ότι η συνεργασία μεταξύ των ανθρώπων μπορεί να λύσει αρκετά προβλήματά τους;					
Σε ποιο βαθμό πιστεύεις ότι τώρα με την κρίση είναι περισσότερο αναγκαία η συνεργασία μεταξύ των ανθρώπων;					
Μέσα στο χωριό, σε ποιο βαθμό συνεργάζεστε μεταξύ σας για διάφορα θέματα (π.χ. για δουλειές, για εργασίες του χωριού, για αλληλοβοήθεια κλπ)					
Σε ποιο βαθμό πιστεύεις, ότι η συνεργασία μεταξύ των αγροτών μπορεί να λύσει αρκετά προβλήματά					

τους;					
-------	--	--	--	--	--

16. Είστε μέλος Αγροτικού Συνεταιρισμού (Α.Σ.) ή της Ένωσης;

- Ναι   Όχι (πηγαίνετε στην ερώτηση 25)

17. Εάν ναι, για ποιον λόγο γίνετε μέλος;

- Επειδή ήταν και ο πατέρας μου
 Επειδή πιστεύω στους συνεταιρισμούς
 Για οικονομία
 Για σιγουριά
 Άλλο, τι _____

18. Ποια οφέλη πιστεύετε ότι έχετε από το ότι είστε μέλος του συνεταιρισμού:

	Καθόλο υ	Λίγο	Μέτρι α	Πολύ	Πάρα πολύ
Πουλάω σε καλύτερες τιμές τα προϊόντα μου					
Έχω τη σιγουριά ότι θα πουλήσω την παραγωγή μου					
Αγοράζω σε καλύτερες τιμές τα λιπάσματα, φάρμακα κλπ					
Ενημερώνομαι για τα αγροτικά θέματα					
Εκπαιδεύομαι για αγροτικά θέματα					
Κάνω τις γραφειοκρατικές δουλειές μου					

19. Τι ποσοστό της παραγωγής σου παρέδωσες φέτος στον Α.Σ.;

_____ %

20. Τι ποσοστό των εφοδίων (φάρμακα, λιπάσματα, κλπ) αγόρασες φέτος από τον Α.Σ.;

_____ %

21. Πουλάς την παραγωγή σου στον έμπορο εάν σου δίνει καλύτερη τιμή;

- Ναι   όχι   Πιθανόν

22. Πόσο συχνά συμμετέχεις στις Γενικές Συνελεύσεις;

- Ποτέ   Σπάνια   Συχνά   Σχεδόν Πάντα   Πάντα

23. Τι σε απογοητεύει στον Συνεταιρισμό;

_____

24. Τι θα ήθελες από τον συνεταιρισμό (συνεχίστε στην ερώτηση 27);

_____

25. Εάν δεν είσαι μέλος, ποιος είναι ο λόγος που δεν είσαι:

_____

26. Τι θα περίμενες από έναν αγροτικό συνεταιρισμό για να συμμετάσχεις;

_____

27. Σκέφτεσαι με συναδέλφους σου να κάνετε έναν συνεταιρισμό ή ομάδα παραγωγών;

Ναι Όχι

Εάν ναι, σε ποιο αντικείμενο; _____

28. Πόση εμπιστοσύνη έχεις στους παρακάτω;

	Καθόλο υ	Λίγ ο	Μέτρι α	Πολ ύ	Πάρα πολύ
Στην οικογένειά σου					
Στους συγγενείς και φίλους σου					
Στους γείτονές σου					
Στους συγχωριανούς σου					
Στο συνεταιρισμό σου					
Στην Ένωση Αγροτών του Νομού Σερρών					
Στο Δήμο σου					
Στη Νομαρχία σου					
Στις Δημόσιες Υπηρεσίες γενικά					
Στο Κράτος					
Στην Ευρωπαϊκή Ένωση					

Ευχαριστώ πολύ για τον χρόνο σας!

Με εκτίμηση,

Κωνσταντίνα Κοντού